

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ZEKA TÜRLERİ İLE PSİKOLOJİK BELİRTİLER
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif Bahar YILMAZ

**Enstitü Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Eğitimde Psikolojik Hizmetler**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ

TEMMUZ 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

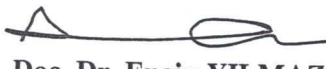
**ZEKA TÜRLERİ İLE PSİKOLOJİK BELİRTİLER
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif Bahar YILMAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Eğitimde Psikolojik Hizmetler

Bu tez 08.07.2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doc. Dr. Engin YILMAZ
Jüri Başkanı

Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doc. Dr. Mustafa KOC
Jüri Uyesi

Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doc. Dr. Murat İSKENDER
Jüri Uyesi

Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Elif Bahar YILMAZ

08.07.2010

ÖNSÖZ

Ruh sağlığı alanında yapılan her çalışma, bireylerin kendini daha iyi tanınması, geliştirmesi ve sorunlarla başa ıkmanda yol gösterici olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Ruh sağlığı kişinin yaşam kalitesini belirleyen en önemli ilkelerden biridir ve sağlıklı bir birey olmak ruh sağlığı yönünden de tam bir iyilik hali içinde bulunmayı gerektirir.

Zekaya farklı bir bakış açısı getiren çoklu zeka yaklaşımı, insan potansiyelini belli bir çerçeveyle sınırlandırmayı değişirmiştir. Bu yaklaşımla farklı alanlarda yetenekleri olan bireylerin farklı zeka alanlarına sahip oldukları ve öğrenmede, becerilerini sunmada farklı yolları kullandıkları belirlenmiştir. Çoklu zeka alanında yapılan çalışmalara bakıldığında çalışmaların genellikle eğitimle ilişkilendirildiği grlmştir. Bu araştırmanın amacı niversite ğrencilerinin sahip oldukları zeka türleri ile psikolojik belirti düzeyleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu incelemektir.

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, benden hiçbir zaman yardımlarını ve sabrını esirgemeyen, ondan her zaman öğrenme ve çalışma azmi konusunda feyzaldığım değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa Koç'a ve yardımcı olan diğer tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca tez çalışmam süresince her konuda bana destek olan ve varlıklarını her daim hissettiğim sevgili arkadaşlarım Arş. Gör. Betül BAYRAKTAR ve Arş. Gör. Seda ÇOLAK'a, veri girişlerinde bana yardımcı olan ve manevi desteğiyle hep yanımda olan Yavuzhan şamil İşLER'e çok teşekkür ediyorum.

En çok da attığım her adımda beni destekleyen, yreklendiren, sabreden ve bugünlere gelmemde en büyük emekleri olan kişilere, Anneme ve Babama, kardeşlerime teşekkür ediyorum.

Elif Bahar YILMAZ

8 Temmuz 2010

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
1.1. Ruh Sağlığı.....	6
1.2. Ruhsal Hastalık.....	10
1.3. Ruhsal Hastalık Belirtileri.....	11
1.4. Normallik Nedir?	12
1.5. Normal Dışı Davranışlar.....	14
1.6. Ruh Sağlığını Bozan Etkenler.....	16
1.7. Bazı Kuramcılara Göre Ruh Sağlığı.....	19
1.8. Ruh Sağlığına Tarihsel Bakış.....	24
1.9. Psikolojik Belirtiler.....	25
1.9.1. Somatizasyon.....	25
1.9.2. Obsesif Kompulsif Bozukluk.....	26
1.9.3. Kişilerarası Duyarlılık.....	26
1.9.4. Depresyon.....	27
1.9.5. Anksiyete.....	28
1.9.6. Fobik Anksiyete.....	28
1.9.7. Öfke Ve Düşmanlık.....	29
1.9.8. Paranoid Düşünce.....	30
1.9.9. Psicotizm.....	30
1.10. Ruh Sağlığı ve Psikolojik Belirtiler İle İlgili Araştırmalar	31
1.11. Zeka.....	41
1.12. Çoklu Zeka Kuramı.....	44
1.13. Çoklu Zeka Alanları.....	46
1.13.1. Sözel-Dilsel Zeka.....	47

1.13.2. Mantıksal-Matematiksel Zeka.....	48
1.13.3. Görsel-Uzamsal Zeka.....	48
1.13.4. Bedensel-Kinestetik Zeka.....	49
1.13.5. Müziksel-Ritmik Zeka.....	50
1.13.6. Sosyal-Kişilerarası Zeka.....	50
1.13.7. İçsel Zeka.....	51
1.13.8. Doğa Zekası	52
1.14. Çoklu Zeka Alanlarının Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	52
1.15. Çoklu Zeka İle İlgili Araştırmalar.....	53
BÖLÜM 2: YÖNTEM	60
2.1. Araştırma Modeli	60
2.2 .Evren ve Örneklem	60
2.3. Veri Toplama Araçları	61
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	61
2.3.2. Ruhsal Belirti Tarama Listesi, SCL-90-R	62
2.3.3. Çoklu Zeka Alanları Envanteri.....	64
2.4. Araştırmanın İşlem Yolu	64
2.5. Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Teknikleri.....	65
BÖLÜM 3 : BULGULAR.....	66
BÖLÜM 4: YORUMLAR VE TARTIŞMA.....	131
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	148
KAYNAKLAR	153
EKLER.....	164
ÖZGEÇMİŞ.....	173

TABLO LİSTESİ

Tablo 1:	Öğrencilerin Bölümlere Göre Dağılımları.....	61
Tablo 2:	Kullanılan veri analiz teknikleri.....	65
Tablo 3:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	66
Tablo 4:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları.....	66
Tablo 5:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Barınma Şekillerine Göre Dağılımları....	67
Tablo 6:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Bölümlerine Göre Dağılımları.....	67
Tablo 7:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Algılanan Başarı Düzeylerine Göre Dağılımları.....	68
Tablo 8:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Algılanan Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları.....	69
Tablo 9:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Doğum Sıralarına Göre Dağılımları.....	69
Tablo 10:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	70
Tablo 11:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	70
Tablo 12:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Zeka Türlerine Göre Dağılımları	71
Tablo 13:	Örnekleme Oluşturan Bireylerin Psikolojik Belirti Düzeyleri.....	74
Tablo 14:	Bedensel-Kinestetik Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki.....	75
Tablo 15:	Görsel-Uzamsal Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki.....	76
Tablo 16:	İçsel Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki.....	77
Tablo 17:	Doğa Zekası İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki.....	79
Tablo 18:	Mantıksal-Matematik Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki.....	80
Tablo 19:	Müziksel-Ritmik Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki.....	81
Tablo 20:	Sosyal-Kişilerarası Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki.....	82
Tablo 21:	Sözel-Dil Zekası İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki.....	83
Tablo 22:	Cinsiyet İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar.....	85
Tablo 23:	Sınıf Düzeyi İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar.....	86
Tablo 24:	Barınma Şekli İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar.....	88
Tablo 25:	Bölüm İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar.....	90
Tablo 26:	Algılanan Akademik Başarı Düzeyi İle Zeka Alanları	

Arasındaki Farklılıklar.....	94
Tablo 27: Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar.....	96
Tablo 28: Dünyaya Geliş Sırası İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar.....	99
Tablo 29: Anne Eğitim Düzeyi İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar.....	101
Tablo 30: Baba Eğitim Düzeyi İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar.....	103
Tablo 31: Cinsiyet İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar.....	106
Tablo 32: Sınıf Düzeyi İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar.....	108
Tablo 33: Barınma Şekli İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar.....	112
Tablo 34: Bölüm İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar.....	114
Tablo 35: Algılanan Akademik Başarı Düzeyi İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar.....	119
Tablo 36: Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar.....	122
Tablo 37: Dünyaya Geliş Sırası İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar.....	124
Tablo 38: Anne Eğitim Düzeyi İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar.....	125
Tablo 39: Baba Eğitim Düzeyi İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar.....	128

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Örnekleme Oluşturan Bireylerin Zeka türlerine göre dağılımları.....72

Tezin Başlığı: Zeka Türleri İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki	
Tezin Yazarı: Elif Bahar YILMAZ	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ
Kabul Tarihi: 08.07.2010	Sayfa Sayısı: 7 (ön kısım) + 163 (tez) + 10 (ekler)
Anabilim Dalı: Eğitim Bilimleri	Bilim Dalı: Eğitimde Psikolojik Hizmetler
<p>Bu araştırmanın temel amacı, farklı zeka türlerine sahip bireylerin çeşitli psikolojik belirti düzeylerine sahip olmaları açısından bir farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Araştırmanın diğer bir amacı ise psikolojik belirtiler ve zeka türlerini farklı değişkenlere göre incelemektir.</p> <p>Araştırma Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 647 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Örneklem oluşturulurken evrenden orantı kurularak öğrenci sayıları belirlenmiş, öğrenciler her bölüm ve her sınıf düzeyinden tesadüfî yolla seçilmiştir.</p> <p>Çalışmada verilerin toplanması için üç ölçme aracı kullanılmıştır. Öğrencilerin zeka alanlarını belirlemek için Saban (2002) tarafından geliştirilen “Çoklu Zeka Alanları Envanteri” kullanılmıştır. Öğrencilerin psikolojik belirti düzeylerini saptamak için Deragotis ve arkadaşları (1977) tarafından geliştirilen ve daha sonra Dağ (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanan “Ruhsal Belirti Tarama Listesi” (SCL-90) kullanılmıştır. Öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla da araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.</p> <p>Araştırmadan elde edilen veriler bir istatistik programından yararlanılarak, varyans analizi, t testi ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon teknikleri kullanılarak analiz edilmiş ve tüm veriler .05 düzeyinde test edilmiştir.</p> <p>Araştırma sonucunda, zeka alanları ile psikolojik belirtiler arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin zeka alanlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, barınma, bölüm, algılanan akademik başarı, algılanan sosyo-ekonomik düzey, anne ve baba eğitim düzeyi açısından farklı olduğu, dünyaya geliş sırasına göre ise farklılık göstermediği bulunmuştur. Öğrencilerin psikolojik belirti düzeylerinin ise cinsiyet, sınıf düzeyi, barınma, bölüm, algılanan akademik başarı, algılanan sosyo-ekonomik düzey, dünyaya geliş sırası, baba eğitim düzeyi açısından farklı olduğu, anne eğitim düzeyine göre ise farklı olmadığı bulunmuştur.</p>	
Anahtar kelimeler: Psikolojik Belirtiler, Ruh Sağlığı, Zeka Türleri, Çoklu Zeka	

Title of the Thesis: Relationship Between Types of Intelligence and Psychological Symptoms	
Author: Elif Bahar YILMAZ	Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mustafa KOÇ
Date: 08.07.2010	Nu. of pages: 7 (pre text) + 163 (main body) + 10 (appendices)
Department: Educational Sciences	Subfield: Psychological Services in Education
<p>The main purpose of this study was to investigate of the relationship between the different areas of intelligence comparing the levels of various psychological symptoms. A further aim of the study is to examine the intelligence areas and the psychological symptoms according to the different variables.</p> <p>The study carried out 647 university students who were studying Sakarya University, Education Faculty. When the sample was creating, first the number of students identified as making proportions of the total number of students, then the student were selected randomly from every classes.</p> <p>In order to reach the datas related with the research Multiple Intelligence Inventory (Saban, 2002); Symptoms Check List-90-Revised Inventory (SCL-90-R; Derogatis, et al., 1977) and the Information Form that had been prepared by the researcher had been used.</p> <p>The datas, that had been obtained from the research, had been analysed by using a statistic program and varians analysis, t test, Pearson Moments Multiplication Correlation technigues so all datas had been tested at .05 level.</p> <p>Acording to the results; there is a significantly relationship between intelligence areas and psychological symptoms. To the students' intelligence areas there were meaningful differences concerning with the gender, class level, accommodation, branch, academical achievement, socioeconomic status, mother and father's education level. To the students' psychological symptoms there were meaningful differences concerning with the gender, class level, accommodation, branch, academical achievement, socioeconomic status, birth order and father's education level.</p>	
Keywords: Psychological Symptoms, Mental Health, Intelligence Areas, Multiple Intelligence	

GİRİŞ

Ruh sağlığı, kişinin hem kendisiyle hem de çevresindekilerle etkin uyum içinde olması, yaşamını sürdürürken karşılaştığı stres verici etkenler karşısında uygun çözümler üretebilmesi ve huzurlu bir yaşam sürdürebilmesi adına kişinin sahip olması gereken temel ölçütlerden biridir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan tanımına göre sağlık; bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali içinde bulunmayı gerektirir. Bu açıdan bakıldığında bireyin ruhsal yönden sağlıksız olması onu sağlıklı olmaktan uzaklaştırmakta ve uyumunu bozmaktadır.

Üniversite dönemi, yoğun bir hazırlık süreci sonrasında gençlerin bireysel sorumluluklarının arttığı, çoğu gencin aileden bağımsızlaştığı ve dolayısıyla yeni sorumluluklar yüklendiği bir başlangıçtır. Özellikle ergenlik dönemi sonlarına denk gelen bu dönemde gençler zor bir uyum süreciyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Uyumun zorlaşması, aileden bağımsızlaşmayla sorumlulukların artması, kimlik oluşturma, yeni ortamında kişilerarası ilişkilerde başarıyı yakalama gibi zor görevler üniversite öğrencilerinde psikolojik belirti düzeylerinin artmasına neden olabilmektedir. Bu nedenlerle üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı konusu büyük önem arz etmekte, özellikle üniversite hayatının hemen sonrasında öğrencilerini hayata hazırlayacak öğretmen adayları düşünöldüğünde bu konunun üzerinde durma gerekliliği artmaktadır.

Kılıç (1997) tarafından ölkemizde gerçekleştirilen ve Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanan Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırması sonuçlarına göre yetişkin nüfusta görölen ruhsal rahatsızlık sıklığı %17,2'dir. En sık görölen ruhsal bozukluklar depresyon ve bunaltı bozukluklarıdır. Sağduyu ve diğ. (2003) bir araştırmalarında en kapsamlı epidemiyolojik araştırmalardan biri olan Epidemiyolojik Alan Tarama Çalışması'ndan (Epidemiological Catchment Area Study, Wells ve ark. 1989) elde edilen sonuçları şu şekilde aktarmışlardır: DSM-III-R'ye göre on altı ayı kapsayan ruhsal bozukluk yaygınlığı, bedensel hastalığı olmayanlarda %17.5 düzeyindeyken, bir ya da daha fazla kronik bedensel hastalığı olanlarda %24.7'yi bulmaktadır.

Ruhsal rahatsızlıkların bu derece yaygın olduğu günümüzde, bu alanda yapılan araştırmaların ve önemli bulguların bireyin bu rahatsızlıklarla baş etmesi yolunda çok

faydalı olacağı açıktır. Bireylerin kendisini, duygularını, düşünce yapısını daha iyi tanıması onların bu düşünce ve duyguların kontrolünü sağlamasında, işlevsel başa çıkma becerileri geliştirmesinde önemli bir yere sahiptir.

Bireylerin çok yönlü potansiyellerinin olduğu ve tek bir bakış açısıyla değerlendirilemeyeceğini savunan çoklu zeka anlayışı bireysel farklılıkları vurgulaması ve bunların ortaya çıkarılmasını amaçlaması yönünden büyük önem taşımaktadır. Çoklu zeka teorisi insan zihnine açılan adeta bir pencere gibidir ve beynin çeşitli bölümlerinin fonksiyonlarını açıklar (Saban,2005). Çoklu zeka anlayışına göre farklı zeka alanlarına sahip bireyler farklı yollarla öğrenir, farklı yeteneklere sahiptir ve bunları diğerlerine göre başka şekillerde ortaya koyarlar. Kişinin hangi zeka alanlarının baskın olduğunu bilmesi kendisini daha iyi tanımasına ve yaşamını sürdürürken uyum sağlamasına yardımcı olabilecek önemli bilgidir.

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin zeka türleri ile psikolojik belirti düzeyleri arasında nasıl bir ilişki olduğu araştırılmıştır.

Problem cümlesi

Üniversite öğrencilerinin zeka türleri ile psikolojik belirti düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

Alt problemler

1. Üniversite öğrencilerinin zeka türlerine göre dağılımı nasıldır?
2. Üniversite öğrencilerinin psikolojik belirti düzeyleri nasıldır?
3. Üniversite öğrencilerinin zeka türleri ile
  - Cinsiyet
  - Sınıf düzeyi
  - Barınma şekli
  - Bölüm
  - Algılanan başarı düzeyi
  - Algılanan sosyo-ekonomik düzey
  - Doğum sırası
  - Anne eğitim düzeyi

- Baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4. Üniversite öğrencilerinin psikolojik belirti düzeyleri ile

- Cinsiyet
- Sınıf düzeyi
- Barınma şekli
- Bölüm
- Algılanan başarı düzeyi
- Algılanan sosyo-ekonomik düzey
- Doğum sırası
- Anne eğitim düzeyi
- Baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Yörükoğlu'na göre (1996) ruh sağlığı, kişinin kendi kendisiyle ve çevresiyle sürekli bir denge ve uyum içinde olmasıdır. Kişinin ruh sağlığı tanımındaki bu etkin uyumu sağlayabilmesi için kişinin, kendine karşı olumlu ve sağlıklı bir tutum geliştirmesi; yani kendini benimsemesi, kendine güvenmesi gerekmektedir. Kendini benimseme, kişinin kendinde var olan olanakları ve onları kullanarak ulaşabileceği sınırları benimsemesi, kendisiyle yaşamayı öğrenmesi demektir. Ruh sağlığı yerinde olan kişinin ayrıca dış çevreye yeterli düzeyde yarar sağlaması da gerekmektedir (Kozacıoğlu ve Gördürür, 1996, Akt:Bakırcıoğlu, 2002) . Ruh sağlığı ile ilgili yapılan araştırmalar bireyin kendini daha iyi tanımasına yardımcı olmasının yanında hem koruyucu hem de tedavi edici hizmetlere ışık tutması bakımından çok önemlidir.

Zeka alanlarının belirlenmesiyle birey, ruh sağlığı tanımında geçen uyumun sağlanması için gerekli olan kendini benimseme, var olan kaynaklarını kullanabilme ve potansiyelini keşfetme adına önemli bir adım atmış olmaktadır. Zeka alanları hakkında yapılan araştırmaların içerik analizi bakımından değerlendirildiği bir araştırmanın sonuçlarına baktığımızda (Hürsen ve Özçınar, 2007) çalışmaların yayın tipinin daha çok tez olduğu, 2002 ve 2003 yıllarında çoklu zeka kuramı çalışmalarının artış gösterdiği, Türkçe dilinin çalışmalarda daha fazla kullanıldığı, fen bilgisi, İngilizce, matematik alanlarında daha yaygın olarak kullanıldığı, çalışmaların daha çok

ilköğretim kademesinde uygulandığı, kurumlarda bu konuyla ilgili yeteri kadar çalışma yapılmadığı, bireysel çalışmaların daha yaygın olduğu ve çoklu zeka kuramı, ilköğretim okulları, fen bilgisi dersi gibi anahtar kelimelerin çoklu zeka kuramı çalışmalarında daha fazla yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Yapılan literatür çalışmasında daha önce ülkemizde böyle bir çalışmanın yapıldığına rastlanılmamıştır. Ayrıca zeka alanlarıyla ilgili çalışmaların çoğunlukla eğitimle ilişkilendirildiği görülmektedir. Zeka türlerinin psikolojik belirtilerle nasıl bir ilişkisinin olduğunun araştırılması oldukça farklı bir araştırma olması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma üniversite öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Araştırma bulguları örneklemin veri toplama araçlarına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.
3. Araştırmada üniversite öğrencilerinin zeka alanları Çoklu Zeka Alanları Envanteri'nin ölçtüğü niteliklerle, incelenen psikoloji belirti düzeyleri ise SCL-90 Belirti Tarama Envanteri'nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
4. Araştırma Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde okuyan öğrenciler üzerinde yapılmıştır ve elde edilen sonuçlar benzer özelliklere sahip öğrencilere genellenebilir.

Sayıtlar

1. Araştırma örnekleminin evreni temsil ettiği kabul edilmektedir.
2. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin kullanılan veri toplama araçlarını doğru ve samimi bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.
3. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının ölçülmek istenen özellikleri doğru olarak ölçebileceği düşünülmüştür.

Tanımlar

Zeka: Zeka en genel anlamıyla soyut düşünme, kavrama, problem çözme, bildiklerini yeni durumlara uygulama, akıl yürütme, bellek, geçmiş deneyimlerden kazanılan bilgileri kullanma, vb. de dahil olmak üzere zihinsel yetilerin toplamıdır (Budak, 2003: 848).

Çoklu Zeka Kuramı: Gardner' a göre zeka, her biri eşsiz problem çözme becerilerine sahip birden fazla zeka alanından oluşur. Bu zeka alanları, sözel-dilsel zeka, mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzamsal zeka, bedensel-kinestetik zeka, müziksel-ritmik zeka, içsel zeka, sosyal-kişilerarası zeka ve doğacı zekadır (Ekici ve diğ. 2008;94).

Ruhsal sağlık: Ruh sağlığı kişinin kaygıdan, rahatsız edici, işlev kaybına yol açıcı semptomlardan uzak, içinde yaşadığı topluma, kendine yüklenen rollere uyum sağlamış olmasıyla ve gündelik yaşamın beklentileriyle ve stresiyle normal sınırlar çerçevesinde başa çıkabilmesiyle tanımlanan ruhsal durumdur (Budak, 2003:640).

Psikolojik Belirti: Ruh sağlığını olumsuz olarak etkileyen ve ruhsal hastalığın teşhisine yarayan belirti (Kılıç, 1987).

BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1 Ruh Sağlığı

Ruh sağlığının, bütün uzmanların üzerinde anlaştığı bir tanımını yapmak oldukça zor bir iştir. Çünkü var olduğu günden bu güne kadar sürekli olarak içinde yaşadığı dünyayı, evreni tanımaya, anlamaya çabalayan insanın en az tanıyabildiği varlık kendisidir (Aydın, 2004).

Ruhsal sağlık kavramına tek bir tanım getirmek zordur, çeşitli biçimlerde farklı değer yargılarından etkilenilerek tanımları yapılmıştır. Bu tanımlar da toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Çoğunlukla benimsenen tanım; kişinin kendi kendisiyle ve çevresi ile dinamik bir denge ve uyum içinde olmasıdır. Bir başka ifadeyle; bireye uyumlu kişilerarası ilişkiler kurabilme kapasitesini kazandırabilme amacına yönelik faaliyetlerdir (Bilgin, 2007).

Ruh sağlığı kişinin kaygıdan, rahatsız edici, işlev kaybına yol açıcı semptomlardan uzak, içinde yaşadığı topluma, kendine yüklenen rollere uyum sağlamış olmasıyla ve gündelik yaşamın beklentileriyle ve stresiyle normal sınırlar çerçevesinde başa çıkabilmesiyle tanımlanan ruhsal durumdur (Budak, 2003:640).

Ruh sağlığı, bireyin, hem kendisi ve hem de çevresindeki insanlarla barış halinde olması demektir. Bu husus, Dünya Sağlık Teşkilatınca kabul edilen “sağlıklı olma” tarifinde de görülebilir (Macit, 1996). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) kendi anayasasında sağlıklı olmayı “Sağlık yalnız hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir” diye tanımlamıştır. Bu tanımın üç önemli unsurundan biri ruh sağlığıdır. Dünya Sağlık Örgütü 1996 yılında ayrıca bir mental sağlık tanımı yapmıştır. Bu tanıma göre: “Mental sağlık kişilerin kendilerini veya yeteneklerini gerçekleştirdikleri, hayatın normal stresleriyle başa çıkabildikleri, verimli ve sonuçları yararlı olacak şekilde çalıştıkları ve toplumlarıyla katkılı bir birliktelik içinde olabildikleri durumdur.” (Erginöz, 2008:32).

Ruhsal (mental) deyimini insanın biliş (cognition), duygulanım (affect), eylem (action) gibi yetilerini; geniş anlamda tüm davranışlarını içeren ve soyutlayan bir sözcüktür (Öztürk, 2004:15). Ruh terimini, “aklımızın ve duygularımızın oluşturduğu iç dünyamız” anlamında kullanıyoruz. Buna göre ruh sağlığı sözünden, akıl ve duygu

sağlığımız anlaşılmalıdır (Bakırcıoğlu 2002:1). Birey, genel yapısı itibariyle iki yönlü bir varlıktır. Eski terminolojide “madde ve ruh”, yeni terminolojide ise “fizyolojik ve psikolojik” kavramları bireyin bu iki yönünü ifade eder. Bu bağlamda genel olarak bireyin fizyolojik yönündeki rahatsızlıklarına fizyolojik (fiziksel) rahatsızlıklar ve sağlıklı olma durumuna fiziksel sağlık; psikolojik yönündeki rahatsızlıklarına ise psikolojik (ruhsal) rahatsızlıklar ve bu yönünün iyi olma durumuna da ruh sağlığı denir (Şemin, 1995).

Canatan’a göre (19???:1) Ruh sağlığı; ferdin hem kendisiyle ve hem de çevresindeki insanlarla, olgular dünyasıyla barış halinde olması demektir. Ferdin kendisi ile barış halinde olması; onun iç çatışmalarının olmaması demektir. Bu durumda olan kişinin içten bir sıkıntı, yersiz kaygı ve endişeleri yoktur. Ferdin çevresiyle barış halinde olması da; ferdin çevresindeki kişilerle iyi ilişkiler kurması, onlarla iyi geçinmesi, olaylar dünyasına başarı ile uyabilmesi demektir. Bu takdirde fert sosyal çevreye normal bir uyum sağlar.

Menninger ruh sağlığını “maksimum etkinlik ve mutluluğa sahip olan insanların dünyaya ve diğer insanlara uyumu” olarak tanımlar (Bostancı, 2000, Akt: Koç, 2007). Yörükoğlu’na göre (1996:13) ruh sağlığı, kişinin kendi kendisiyle ve çevresiyle sürekli bir denge ve uyum içinde olmasıdır. Kişinin ruh sağlığı tanımındaki bu etkin uyumu sağlayabilmesi için kişinin, kendine karşı olumlu ve sağlıklı bir tutum geliştirmesi; yani kendini benimsemesi, kendine güvenmesi gerekmektedir. Kendini benimseme, kişinin kendinde var olan olanakları ve onları kullanarak ulaşabileceği sınırları benimsemesi, kendisiyle yaşamayı öğrenmesi demektir. Ruh sağlığı yerinde olan kişinin ayrıca dış çevreye yeterli düzeyde yarar sağlaması da gerekmektedir (Kozacıoğlu, Gördürür 1995, Akt: Bakırcıoğlu, 2002:1).

Öznel ruh sağlığının tanımı kişiden kişiye farklılıklar gösterir. Kimisine göre ruh sağlığının iyi olması için en ideal koşullar zenginlik ve lüksün bulunduğu durumlardır. Kimine göre ise arkadaşlarla ve aile ile kurulacak iyi ve anlamlı ilişkiler ruh sağlığının iyi olması için gerekli koşullardır. Diğer bir görüş ise ruh sağlığının iyi olabilmesi için bir kimsenin çevrede ihtiyacı olanlara yardım etmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bu kişilerin ruh sağlığı tanımları birbirinden farklı olmakla beraber her biri kendi içinde belli bir ruh sağlığı durumundadırlar. İnsanlar ruh sağlıklarının tanımlarken yaşamdan

aldıkları tatmini bilişsel olarak değerlendirirler ve buna ek olarak da kendi modlarını ve duygu durumlarını bir değerlendirmeye tabi tutarlar (Diener ve Lucas, 1999, Akt: Benk, 2006).

Modern tıp, fiziksel rahatsızlıkların dünyanın her yerinde aynı olduğu varsayımı üzerine kuruludur. Örneğin, verem belli ekonomik yapılanma, ev idaresi, hijyen anlayışı ve yiyecek tüketimi şekilleri de dahil olmak üzere belli yoksulluk veya toplumsal yaşam yapılarında oldukça sık karşılaşılan bir hastalıktır. Buna karşın, bu rahatsızlığın insan vücudu üzerindeki etkisini kültürden bağımsız olarak tasvir etmemiz mümkündür. Psikolojik rahatsızlıkları ise ancak bireyin içinde yaşadığı toplumla ilişkisine göre tanıyıp tanımlayabiliriz (Sayar, 2000:110). Ayrıca, ruh sağlığı kavramı gelişme dönemlerine göre belirlenen bir kavramdır. Oynadığı vazo elinden alınan iki yaşındaki bir çocuğun ağlaması, yere yatıp tepinmesi bu çağ için doğal bir davranıştır. Aynı davranışı bir erişkinin göstermesi ise ruhsal dengesizlik belirtisidir (Yörükoğlu, 1993:125).

Ruhsal bakımdan sağlıklı bir insan; anksiyeteden ve onun getireceği olumsuz sonuçlarından en az düzeyde etkilenir, olumlu kişiler arası ilişkiler kurar, kendine güveni vardır, sorumluluk duygusuna sahiptir, geleceğe yönelik amaçları ve tasarıları vardır, yeni ve güç durumlara kolayca uyum sağlar, bağımsız girişimlerde bulunabilir, yaşadığı toplumun inanç ve değerlerine ters düşmez, sosyal faaliyetlere de zaman ayırır (Şeremet, 1989).

Ruh sağlığı yerinde bir kişinin nitelikleri şöyle sıralanabilir (Bakırcıoğlu 2002: 2-3):

1. Kendine güvenmektedir.
2. Kaygı (anksiyete), korku, kuruntu, üzüntü, güvensizlik gibi rahatsızlık belirtileri taşıyamaz.
3. İçinde yaşadığı ailesi ile yakın ve uzak çevresiyle olumlu ve tutarlı ilişkiler içindedir.
4. Bir arada yaşadığı ve işbirliği yaptığı insanlarla sevgi ve saygıya dayalı bağlar oluşturur.

5. Sevgiye dayalı ilişkiler kurabildiği karşı cinsten eş seçmede bir başına sorumluluk yüklenebilir.
6. Toplumda bir yeri ve görevi olduğunu bilir.
7. Geleceğe yönelik tasarı ve amaçlar oluşturuyordur.
8. Yaşama karşı, çok yönlü ilgiler geliştirir.
9. İçinde yaşadığı çevreyle, toplumla uyumlu değerler, inançlar edinir.
10. Mesleği dışında eğlendirici, dinlendirici ve geliştirici sanat, toplumsal yardımlaşma ve spor gibi uğraşlara yönelir.

Bireyin bir yönden kendiyile, başka deyişle iç benliği, iç dünyasıyla, bir yönden çevresini oluşturan diğer kişiler ve toplumla barış içinde olması, sürekli denge ve uyumu sağlayabilmesi için durağan olmayan, devamlı değişen ve yenilenen ruhsal işlevlere gerek vardır. Başka bir deyişle ruh sağlığı devamlı bir sürecin ürünüdür (Köknel, 2000:1).

Ruhça sağlıklı kişinin her zaman mutlu kişi olmadığını belirtmekte yarar var. Ruhsal bakımdan dengeli bir insan da elinde olmayan nedenlerle, örneğin, sevdiği birinin ölümüyle mutsuzluğa düşebilir. Ancak dengeli bir kişi yaşamın ayrılmaz bir parçası olan bu gibi olaylar altında ezilip kalmaz. Başka bir deyişle, dengeli bir insan, dayanma gücü ve esnekliği nedeniyle çetin dönemlerden en az yara alarak çıkabilir (Yörükoğlu, 1996:18).

Ruh sağlığının üç değişik amaca yönelik uğraşı alanı vardır (Köknel, 2000:5):

1. İnsanın yaşadığı çevre ve toplum içinde mutlu, uyumlu ve başarılı olmasını sağlamak,
2. Ruhsal dengesizlik, bozukluk ve hastalıkların oluşumunu engellemek. Başka bir deyişle, bireyi, aileyi ve toplumu ruhsal hastalıklardan korumak,
3. Ruhsal dengesizliklerin, bozuklukların ve hastalıkların tedavisine yardımcı olmak. Bireyi kendine ve topluma yeniden kazandırmak.

1.2. Ruhsal Hastalık

Ruhsal hastalıklar kavramı da ruh sağlığı gibi görelî bir kavramdır. Yani ikisi arasında kesin bir sınır çizilemez. Herkeste ruhsal hastalık belirtisi bulunabilir. Ancak kişiyi uyumunu bozmayan, mutsuz etmeyen belirtiler ruh hastalığının belirtisi değildirler (Yörükoğlu, 1993:228).

Ruh sağlığı da beden sağlığı gibi koşullara göre değişip bozulabilir. Başka bir deyimle, ruh sağlığı, salt ve değişmez bir durum değildir. Dış baskılar bireyin tolerans eğiğini aşınca, herkesin ruhsal dengesi sarsılabilir. Ortaya bunalımlar, üzüntüler, kaygılar, iç çatışmalar ve davranış bozuklukları çıkabilir. Ruh sağlığının bozulması, kişinin çalışmasını, çevreyle ilişkisini, kısacası tüm yaşamını etkiler. Bu bakımdan, kimi ruhsal bozukluklar beden hastalıklarından daha yakıcıdır. Nedenini bilmediği üzüntü, kaygı ve kuruntulardan kurtulamayan kişi karamsardır, tedirgindir, güvensizdir. Kısacası mutsuzdur. Kişinin mutsuzluğu çevresine de bulaşır, insanlar arası ilişkileri bozar (Yörükoğlu, 1996:17,18).

Ruh sağlığının tam sağlıktan başlayarak basamak basamak ruh hastalıklarına kadar giden çeşitli dereceleri vardır. Yani birçok insanlar ruh hastası denecek durumda değildir, ruhça tamamen sağlıklı insanlar arasında yaşarlar. Bununla beraber bu insanlar kişilik ve karakterlerindeki bozukluk yüzünden etrafındakilerle geçinemezler. Meslek hayatlarına uyamamışlardır. Aile kurabilmekte güçlüklerle karşılaşır veya kurdukları yuvada ahenk ve geçim olamaz. Kısacası etrafındaki insanlarla ve kendi benlikleriyle barış içinde değildirler (Enç, 1955:1).

Birçok yakınma ya da belirtinin ruhsal bozukluk sınırı içinde olduğunu söylemek oldukça güçtür. Yakınma ve belirtilerinin ruhsal bozukluk olup olmaması, bunların süresi, şiddeti, ortaya çıkardığı çevre, toplum, kültür ortamı, kişilik gelişmesi, kişinin olanak ve yetenekleri, gerçekte bağlantısı, denge ve uyumunu bozup bozmaması gibi birçok değişkene göre değerlendirilir. Yaşam boyunca kaygı, üzüntü, sıkıntı, korku, öfke, ilgisizlik, kıskançlık, coşkunluk duymayan ve bunlara bağlı olarak değişik ve çeşitli davranışlar sergilemeyen insan düşünülemez. Ancak bu duygulardan biri uzun sürerse ya da çok şiddetli olursa ruh sağlığını bozan bir nitelik kazandığı söylenebilir (Köknel, 2000:1).

Ruh sağlığıyla ilgili sorunlar bütün yaşam boyunca vardır. Doğum öncesinde, bebeklikte, çocuklukta, gençlikte, evlenme ve aile içi ilişkilerde, gebelikte, doğumda, orta yaşta, yaşlılıkta, ruh sağlığı alanı içine giren değişik sorunlarla karşılaşılır (Köknel, 2000:5). Gelişim dönemlerinin herhangi birinde birey, hayatın akışı içerisinde istemediği bazı olaylarla karşılaşabilir ve bunun sonucunda da psikolojik sarsıntılar geçirebilir. Bu geçirdiği sarsıntılar, kısa süreli olduğu zaman değil de uzun süreli bir durumda seyrettiği zaman ruhsal rahatsızlık mahiyeti kazanır (Adler, 2000:85).

Mental hastalıklar çoğunlukla tek bir faktörün neden olduğu durumlar değildir. Bu hastalıklar çoğunlukla biyolojik, fizyolojik ve sosyal faktörlerin keşişim kümesinde ortaya çıkarlar. (Erginöz, 2008:33).

Psikiyatrik ya da psikolojik bir yardıma gereksinim duyacak şekilde bilişsel, davranışsal, duygusal bozukluklara sahip olduğu belirlenen bireyler ruhsal hasta olarak tanımlanmaktadır. Psikiyatrik bozukluklar rahatsız edici, acı verici, bireyi ve çevreyi mutsuz eden, çalışma arzusunu azaltan türden belirtiler içerir (Bağ, 2003).

1.3. Ruhsal Hastalık Belirtileri

Bağ (2003)'e göre ruhsal bozukluğa sahip bireylerin nitelikleri şu şekilde özetlenebilir;

- Zayıf bir benlik kavramı ve yetersizlik duygusu vardır. Dünyadaki yerinden, özelliklerinden, yeteneklerinden ve başarılarından memnun değildir.
- Yaşam olayları, bireysel gelişim yetersizlikleri ve strese karşı etkisiz yöntemlerle baş etmeye çalışır ve baş edemez.
- Anlamlı ilişkiler kuramaz, kişiiler arası ilişkilerde hoşnutsuzluk ve etkisizlik yaşar.
- Karar veremez ve yerinde yargılamada bulunamaz.
- Sorumsuzca davranır ve sorumluluk alamaz.
- Yetersizlik ve beceriksizliklerinin ayırımında değildir. Yetersizlikleri nedeniyle başkalarına bağımlıdır.

- Gerçekleri algılama ve kabulde yetersizdir.
- Zevklerini ertelemesini bilmez ve topluma uyum sağlayamaz.

Ruh sağlığı bozulan kişi, genellikle duygu, düşünce ve davranışlarında değişik derecelerde tutarsızlık, aşırılık, uygunsuzluk, yetersizlik özelliklerini taşır. Genellikle yetersiz, tutarsız, uygunsuz, aşırı derken belli normlara göre söylemiş oluyoruz. Bu normlardan bir kesimi evrensel ve kalıcı olup, bir kesimi ise çağdan çağa, toplumdan topluma değişebilir. Zaman ve yer göreceliğini göz önünde tutmak koşulu ile bu özellikleri kullanabiliriz. Her kişide tutarsız, uygunsuz, aşırı, yetersiz davranışlar görülebilir. Hasta sayılabilecek kişide bu özelliklerin az çok şu nitelikleri taşıması gerekir:

- Sürekli ya da yineleyici olması
- Bireyin verimli çalışmasını bozması
- Kişilerarası ilişkilerini bozması (Öztürk, 2004:109-110).

Kişisel ruh sağlığı ya da kişilik bozuklukları ile ilgili olarak belli temel varsayımlar bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde ifade edilebilir: 1) erken çağlarda kendilerini belli ederler, 2) zaman içinde stabildirler, 3) farklı durumların bir ifadesidirler, 4) ego-bozucu birer durumdurlar, 5) özellikle kişiler arası ilişkilerdeki bozulmalarla kendilerini belli ederler, 6) kişiler arasında aşırı ya da normal bir değişiklik gösterirler, 7) birden fazla sebebin bir neticesi olarak ortaya çıkabilirler (Hogan ve çalışma arkadaşları, 1997, Akt: Benk,2006).

1.4. Normallik Nedir?

Ruhsal sağlık kavramı, psikiyatride son çeyrek yüzyılda sonra ciddi bir biçimde ele alınmaya başlamıştır. Bunun nedeni olarak araştırmaların dikkatlerini daha çok normal dışı davranışlar üzerinde yoğunlaşması gösterilebilir. Bundan dolayı ruhsal sağlık kavramı geçmişte, ruhsal hastalıkların karşıt anlamında ele alınmış ve önemli sayılacak nitelikteki normal dışı davranışların görülmemesi ruhsal yönden sağlıklı olmak ya da normallik olarak kabul edilmiştir (Gençtan, 2003).

Normalliği tanımlamak anormalliği tanımlamaktan daha da zordur. Aşağıda belirtilen karakteristikler akıl sağlığı ile akıl hastalığı arasında keskin ayrımlar yapmaz; daha

ziyade, normal kişinin anormal olarak tanı konulan kişiden daha büyük ölçüde sahip olduğu özellikleri temsil eder (Atkinson ve diğ.,2006:525, 526) :

1. Gerçekliğin yeterince algılanması
2. Davranış üzerinde gönüllü denetim kurma yeteneği
3. Özdeğer duygusuna sahip olma ve benimseme
4. Sevgi ilişkileri kurma yeteneği
5. Üretkenlik

Geçtan (2003:28-29) 'ın aktardığına göre Offer ve Sabshin (1974) normallik kavramını dört yönden ele alırlar:

1) Birinci görüşe göre normallik sağlıklılık olarak yorumlanabilir. Bu aslında, durumları hastalık ya da sağlık olarak ele alan geleneksel yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, tüm insanların davranışları bir skalaya yansıtıldığında, normallik büyük bir bölümü normal dışılık ise çok küçük bir bölümü oluşturur. Çünkü bu yaklaşımda normallik, geleneksel hekimlikte olduğu gibi, kişinin normal dışı belirtilerden arındırılmış olmasıdır. Bir başka deyişle, sağlıklı insan fazla bir acısı, rahatsızlığı ya da sakatlığı olmayan kişidir.

2) İkinci yaklaşımı benimseyenlere göre normallik diye bir şey yoktur. Eğer normallik organizmanın tüm kişilik bölümlerinin birbiriyle denge durumunda ve uyumlu bir birlik içinde işlevlerini sürdürmesi anlamında alınırsa, böyle bir durumun gerçekleşmesi ütopyadır. Freud'un da 1937'de dediği gibi "Normal bir ego, genel olarak normallik kavramı gibi, hayal ürünü bir beklentidir."

3) Üçüncü görüş, normalliği "ortalama" ile eşanlamda alır. Bu yaklaşım, davranışların normallik oranlarını ölçmek amacıyla günümüzde sıklıkla uygulanmakta ve değerlendirmeyi çan eğrisinin matematik ilkesine göre yapmaktadır. Bir başka deyişle, orta derecede uyum sağlayabilen ve çoğunluğu oluşturan grup normal sayılırken, eğrinin iki ucundakiler olağandışı durumlar olarak değerlendirilirler.

4) Dördüncü yaklaşıma göre, normallik bir süreçtir ve normal davranış birbiriyle etkileşim durumunda olan sistemlerin bulunan süreçlerin ortak bir ürünüdür. Bir başka deyişle normallik, herhangi bir andaki durumu tanımlamak yerine, organizmada

gözlemlenen değişiklikleri ya da süreçleri vurgular. İnsanı genel sistemler kuramına göre ele alan bu yaklaşıma göre, bir sistem olarak normallik, canlı bir sistemin, biyolojik, psikolojik ve toplumsal değişkenlerin katkısıyla ve zamanın sürekliliği içerisinde işlevlerini sürdürebilmesini tanımlar.

1.5. Normal Dışı Davranışlar

Birçok insan, normal ve normal dışı davranışların kesin bir sınırla ayrıldığı ve bir yanda normal kişiler, diğer yanda da hasta kişiler olduğu sanısındadır. Oysa bilimsel açıdan normal ve normal dışı davranışların ayrımını yaparken kullanılabilir belirlir bir ölçüt yoktur. Bedenin normal yapısı ve işlevleri bilindiğinden fiziksel hastalıkların tanımlanması oldukça kolaydır. Buna karşılık, psikolojik düzeyde ölçüt kabul edilebilecek bir normal modeli mevcut değildir (Gençtan, 2003:12).

Anormal bir kimsedeki davranışın “ortalama” insanınkinden bariz bir şekilde farklı olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir Anormal psikoloji, tabiye aykırı olan zihin şartlarını, zihin faaliyetlerini yahut davranışı tetkik eder. Anormal davranışın tarifini yapmak zordur çünkü: 1. normal davranış için kullanılabilir normlar yoktur. 2. Bir durum için mahiyet veya derece bakımından normal olan, başka bir durumda anormal sayılabilir. Acaba hangi durum standard olarak alınmalıdır? 3. Anormal tabiri, hem aşırı derecede iyi, hem aşırı derecede fena, yahut da “normal”e bariz bir tarzda aykırı olan davranış için kullanılır (Drake, 1970:1).

Anormal davranışla neyi kastediyoruz? Onu “normal” davranıştan ayıran ölçütler nelerdir? Bu konuda bir genel kabul yoktur, ancak anormalliği tanımlamak için yapılan çeşitli girişimler aşağıdaki tanımlardan birini ya da daha fazlasını temel alır (Atkinson ve diğ.,2006:524, 525):

- a. İstatistiksel Ölçütlerden Sapma: “Anormal” sözcüğü “normdan ayrılmış” anlamına gelir. Uzunluk, ağırlık ve zeka gibi birçok özellik, bir grup insan üzerinde ölçüldüğü zaman bir değerler dizisini kapsar. Çoğu insan orta boy dizisi içinde yer alırken, birkaç kişi anormal derecede uzun ya da kısa boyludur. Anormalliğin bir tanımı istatistiksel frekansı temel alır; anormal davranış istatistiksel olarak seyrek ya da normdan sapmıştır. Ancak bu tanıma göre aşırı derecede zeki ya da

mutlu olan kişi anormal olarak sınıflandırılır. Nitekim anormal davranışı tanımlarken, istatistiksel sıklıktan daha fazlasını ele almamız gerekir.

- b. Toplumsal ölçütlerden sapma: Her toplumun onaylanan davranış bakımından belirli standartları ya da normları vardır; bu normlardan dikkat çekici biçimde sapan davranış anormal kabul edilir. Bu türden davranış, her zaman olmasa da genellikle toplumda istatistiksel olarak seyrekler. Ne var ki sosyal normlardan sapma anormalliğın tanımında bir ölçüt olarak kullanıldığında çeşitli sorunlar ortaya çıkar. Bir toplumun normal kabul ettiğı bir davranış bir başka toplum tarafından anormal kabul edilebilir. Bir başka sorun, anormallik anlayışının aynı toplum içinde zamanla değışmesidir. Anormalliğın her tanımının toplumsal uyumdan daha fazlasını yansıması gerekir.
- c. Davranış Uyumsuzluğu: Birçok toplumbilimciye göre anormal davranış yalnızca istatistiksel ya da toplumsal normlardan sapma olarak tanımlanmaz. Davranışın kişinin ya da sosyal grubun durumunu nasıl etkilediğı de önemlidir. Bu ölçüte göre davranış uyumsuzsa, kişi ya da toplum üzerinde ters etkiler yaratıyorsa anormaldir. Bazı sapkın davranış türleri kişini içinde bulunduğu durumu etkiler (kalabalıktan korktuğu için içe otobüsle gidemeyen bir adam; işini yapamayacak kadar içki içip sarhoş olan bir adam; intihar girişiminde bulunan bir kadın). Sapkın davranışın diğer biçimleri toplum için zararlıdır (saldırgan davranışları olan bir ergen; ulusal liderleri öldürmek için komplolar hazırlayan paranoid bir kişi). Uyumsuzluk ölçütünü kullanırsak bu davranışların hepsi anormal görülecektir.
- d. Kişisel Üzüntü: Dördüncü bir ölçüt, anormalliğı kişinin davranışından çok öznel üzüntü duygularına göre ele alır. Akıl sağılığı bakımından hasta olarak tanı konulan çoğu insan, kendini son derece mutsuz hisseder. Bunlar endişeli, üzgün ya da aşırı hareketlidir ve çoğu uykusuzluk, iştahsızlık ya da çeşitli ağrı ve sızılardan yakınır. Kişisel üzüntü bazen anormalliğın tek belirtisi olabilir; kişinin davranışı sıradan gözlemciye normal görünebilir.

Bu tanımların hiçbirisi anormal davranışa kusursuz bir tanım sağlamaz. Çoğu örnekte, dört ölçütün hepsi anormalliğe tanı konulması bakımından ele alınır.

Anormalliğın öğeleri veya özellikleri şunlardır:

- Acı çekme
- Uyumsuzluk
- Mantıksızlık ve anlaşılmazlık
- Öngörülemezlik ve kontrol kaybı
- Etkililik ve sıra dışılık
- Gözlemci rahatsızlığı
- Ahlaki ve fikri standartları ihlal etme

Bu öğelerin ne kadar fazlası mevcut ve görülebiliyorsa bir davranışın ya da kişinin anormal olduğundan o kadar emin olabiliriz. Anormalliğin varlığından söz edebilmemiz için bu öğelerin en az bir tanesinin mevcut olması şarttır. Ancak bu öğelerden belli bir tanesinin her zaman mevcut olması gerekmez ve nadiren tüm bu öğelerin varlığından söz edilebilir (Seligman ve Rosenhan, 1997).

1.6. Ruh Sağlığını Bozan Etkenler

Ruh hastalığını ruh sağlığından mahiyet itibariyle tamamen ayrı bir ruh hali saymak hatalı olur. Sağlıktan hastalığa doğru giden birçok basamaklar vardır. En nihayetdeki hastalık haline ulaştığımız vakit şahsiyetin sentez ve ahengi esaslı surette bozulmuş demektir (Enç, 1955:50).

Ruh hastalıkları birdenbire, bir olayın tesiriyle ortaya çıkmaz. Ancak hastalık, kişinin psikolojik yapısında yıllarca olgunlaşıp geliştikten sonra herhangi bir vesile ile patlak verir. Bu ana kadar da insan yavaş yavaş ruh sağlığından uzaklaşır (Canatan,19???:175). Canatan (19???:26) ruh sağlığını bozan sebepleri şu şekilde açıklamıştır:

1. Esas Sebepler: Ruh sağlığının bozulmasında doğrudan doğruya tesir eden sebeplerdir. Özellikle çocuklar çeşitli ruh sağlığı bozukluğunun tohumlarını ilk beş yaş içinde almaktadırlar. Bu durum ileride ruh sağlığının bozulmasına sebep olabilir.
2. Çıkarıcı Sebepler: Ruh sağlığı bozukluğunun ortaya çıkmasına fırsat veren sebeplerdir. Meydana çıkarıcı sebepler, adeta ateşi ortaya çıkarmak için külü odun üzerinden almaya benzer. Nasıl bir kültür içinde bulunan çiçek veya bitki tohumu yeteri kadara rutubet ve güneş gördüğünde hemen çimlenir ve gelişirse ta küçükken alınan ve içimizde saklı bulunan hastalık tohumları da uygun bir ortam bulduğu zaman, hemen kendisini ortaya çıkarır ve gelişirler.

Öztürk (2004:213) Ruhsal bozuklukların oluş nedenlerinin genel bir ayırımını şu şekilde yapmıştır:

1. Biyolojik etkenler: kalıtım, beden yapısı, beslenme yetersizlikleri ve bozuklukları, fiziki travmalar (doğumdan önce, sırasında ve sonra)

2. Psikolojik etkenler (travmatik yaşantılar):

a. Çocukluk çağına ilişkin aşırı engellenmeler ve zorlanma (stres) etkenleri:

- Yetersiz analık, ihmal ve reddedilme
- Çocuğun aşırı korunması, aşırı doyurulması, bağımlılığın sürdürülmesi
- Çocuğa özerklik ve kişilik tanınmaması
- Aile düzensizliği, parçalanması, yıkılması
- Aşırı ahlak değerleri ve baskıları
- Bozuk, tutarsız disiplin
- Özdeşim örneklerinin yokluğu, olumsuzluğu ya da yetersizliği
- Çocuklar arasında yeğlemeler
- Nörotik, psikotik anne-baba
- Çocuğa erişilemeyecek amaçların yüklenmesi, aşılması
- Eğitim olanaklarının yetersizliği, düzensizliği, uygunsuzluğu

b. Yetişkin yaşamda karşılaşılan engellenmeler ve çatışmalar:

- Gerçek ya da imgesel başarısızlıklar
- Gerçek ya da imgesel yitimler
- Çocukluktan kalma çatışmalar ve saplantılar
- Bozuk yaşam koşulları

3. Toplumsal Etkenler:

- Toplumun eğitim ve yetiştirme geleneklerinin bozuk oluşu.
- Bir topluma ait olmama, bağlanmama (azınlık grupları, ayrıcalıklı yetişen gruplar)
- Topluma aşırı bağlanıp kendini yitirme (ideolojik, dinsel, siyasal gruplara aşırı bağlanma)

- Toplumsal stresler: Harp, işsizlik, azınlık ayrımları, hızlı sosyal değişmeler, göçler, ağır toplumsal bunalımlar, baskılar, sosyal-ekonomik yoksunluklar.

Canlı sistemlerinin normal dışı davranışları incelenirken, insan davranışlarını gerçekleştiren hücre ve organ gibi yapıların yanı sıra, bireyin içinde yaşadığı aile, toplum ve toplumlar üstü yapılar da ele alınır. Ancak, insan organizmasına çevreye oranla öncelik tanınır. Canlı sistemlerinin her bir düzeyinin birbirinden farklı uyum süreçleri olduğu gibi, her bir düzey bir birinden farklı normal dışı belirtilere neden olabilir. Dolayısıyla, normal dışı davranışlar hücre, organ, organizma, grup ve örgüt düzeyinden kaynaklanabilirler (Gençtan, 1993: 23-27).

Hücre düzeyinden kaynaklanan normal dışı durumlara örnek olarak hücrelerde bulunan ve anne-babanın genetik özelliklerini bir sonraki kuşağa aktaran kromozomların yapı ya da sayısındaki bozukluklar sonucu görülen zeka geriliği türleri gösterilebilir.

Beynin zedelenmesi ya da beyni beslenen kan damarlarının bir kan pıhtısıyla tıkanması gibi durumlar, organ düzeyinde davranış bozukluklarına neden olur.

Organizma düzeyinde normal dışı uyum süreçleri çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilirler. Meninger'e göre, olağan koşullarda ortaya çıkabilen madde-enerji ve bilgi aktarımı eksiklikleri ya da fazlalıkları sonucu bilgi akışında türlü bozukluklar görülebilir. Bunlar arasında hırçınlık, gerginlik, çok konuşma, tekrarlı gülmeler, huzursuzluk, kaygının da eşlik ettiği uyku bozuklukları ve somut sorunlara gerçek dışı çözümler bulma eğilimi sayılabilir.

Grup düzeyinde çatışma en çok aile içinde görülür. Sorun, ekonomik nedenlere bağlı olarak madde-enerji yetersizliğinden, yatalak bir aile üyesinin sürekli bakımı gibi, fazla ya da istenmeyen bilgi aktarımından kaynaklanabilir. Bazı grup örgütlenmelerinde grup kanalları ve alt sistemleri, iletişimi belirli bir grup düzeyinde merkezileştirirler. Böylesi durumlarda bu kişi grubun bilgi üretiminin büyük bir bölümünü üstlenirse grupta normal dışı davranışlar ortaya çıkabilir.

Örgüt düzeyinde de normal dışı davranışlar görülebilir. Bir ülkenin yeterli miktarda petrol bulamaması, bir hastanın önemli bazı ilaçları getirememesi gibi madde enerji yoksunlukları sistemin bozuk çalışmasına neden olabilir. Hava kirliliği ya da çöplerin birikmesi gibi uygun olmayan madde-enerji alımı da kent düzenin bozuk işlemesine

neden olur. Örgütlere gelen bilgi fazlalığı da, örneğin yöneticilerin yorulmasına dolayısıyla iletişimin aksamasına ve yanlış kararlar alınmasına yol açarak kurumların işleyişinde bozulmalara neden olur (Gençtan, 1993: 23-27).

1.7. Bazı Kuramcılara Göre Ruh Sağlığı

Freud'a göre ruh sağlığı psikoseksüel dönemde id-ego-süperego arasında makul bir denge kurulmasıdır (Benk, 2006). Sağlıklı bir kişide güçlü bir benlik, alt-benlik ve üst-benliğin kişilik üzerinde aşırı kontrol sahibi olmasına izin vermez; benlik alt- benlik dürtülerini ve üst-benlik taleplerini denetler (Burger, 2006).

Psikanalize göre bedensel gereksinimlerini toplumla çatışmaya düşmeden doyurabilenler, ruhsal yönden sağlıklı kişilerdir. Buna göre normal kişi, toplumsal kural ve ölçünlere ters düşmeyen, kendi isteklerini toplumun beklentileriyle özdeşleştiren ve ruhsal bozukluk belirtilerinden uzak olan kişidir. Normal dışı davranışları bulunan (nevrozlu ve psikozlu) kişi ise, cinsellik ve saldırganlık içgüdülerini yüceltememiş ya da bu gereksinimlerini giderirken katı toplumsal engellerle karşılaşması yüzünden çatışmaya düşmüş ve kimi ruhsal bozukluk belirtileri geliştirmiştir (Bakırcıoğlu 2000:88).

Yapısal modele göre normal dışı düşünce ve davranışlar, normal davranışlarda geçerli olan mekanizmaların abartılmış biçimleridir. Bozuk davranışlar, gerçekte insanın iç çatışmalarından kurtulabilmek için gösterdiği yetersiz çabaların belirtileridir (Gençtan,2003:54).

Psikodinamik yaklaşımı kullanan psikologlara göre normal dışı davranışlar, çelişkilerin ortaya çıkardığı kaygıyı bilinçaltında tutmak için yapılan savunma mekanizmalarıdır (Cüceloğlu, 2002:435).

Jung ruhsal yönden sağlıklı kişinin, ırksal bilinçdışı eğilimlerinin, toplumsal gerçeklerin engellenmemesine, bastırmaya zorlanmamasına; bağımsız bir kişi olarak duygularını ve düşüncelerini yaşama geçirebilmesine bağlıyor (Bakırcıoğlu, 2002: 18). Jung'a göre ruh sağlığı bireyin yaratıcı gizil güçlerini ortaya çıkartarak gerçekliğe yeterince uyum yapmasıdır. Sonuçta hedeflenen bireyselleşmenin sağlanmasıdır. Yaşam boyu süren bireyleşme sürecinde bireyin kendine özgü kimlik duygusu oluşur.

Bu gelişimsel süreç sonucunda birey yaşamına öncekilerden farklı bir yön verebilir (Güleç, 1997).

Sosyal ilgi ve toplumsal duygular Adler'in belki de en bilinen ve en özgün kavramıdır. Adler sosyal ilgiyle, kimlik duygusunu ve başkasının gözüyle görmek, başkasının kulaklarıyla duymak ve başkasının yüreğiyle duyumsamak olan diğerlerine gösterilen empati duygusunu birbirine denk olarak görmektedir (Ansbacher, 1979: Akt: Corey,2005). Sosyal ilgi insanlığa daha iyi bir gelecek sağlamak için çaba göstermeyi içermektedir. Diğerleriyle olan paylaşımımızdaki başarı derecemiz ve diğerlerinin iyilik hali ile ilgilenme düzeyimiz ruh sağlığımızın da bir ölçütüdür (Corey, 2005:112).

Aşağılık duygusuyla üstünlüğe ulaşmak çabası arasındaki çatışmalar sonunda oluşan savunma düzenlemeleri sağlıklı ya da sağlıklı davranışa neden olur (Köknel, 2000). Adler, normal dışı davranışların tanımlamasında kullanılacak ölçütleri üç bölümde toplar (Gençtan, 1998: 142-143):

1. Abartılmış Üstünlük Çabaları: Nevrotik davranışların en önemli özelliklerinden biri, düşsel bir üstünlük düzeyine ulaşmak için aşırı çaba harcama biçiminde görülür. Bu nedenle kişi kendini tanımlamak umuduyla abartılmış amaçlar tasarlar ve bunlara ulaşmak için esneklikten yoksun yöntemler geliştirir.
2. Gelişmemiş Toplumsal İlgi: Nevrotik kişi çevresindeki insanlara gerçek anlamda ilgi ve sevgi veremez. Bu durum özellikle çocukken istenmemiş kişilerde daha sık görülür.
3. Etkinlik Düzeyi: Nevrotik kişinin etkinlik düzeyi normal insana oranla düşüktür. Bu durum özellikle insan ilişkilerinde belirgindir. Nevrotik kişi ilişki kurmak ve yardımlaşmak için çaba göstermez.

Bireysel ruhbilime göre ruh sağlığı yerinde olan kişi, kendilerine ulaşılacak amaçlar belirleyip bunlara ulaşarak mutlu olmayı başarabilen kişidir. Birey, üstünlük çabasında ne denli başarılı olursa, o denli mutlu olacaktır. Bireyin mutsuzluğuna yol açan etken ise eksiklik karmaşasının yarattığı abartılı üstünlük çabalarıdır (Bakırcıoğlu, 2002: 21).

Gerçeklik terapisi, nevrotik ve psikotik bozuklukların bireyin başına gelen bir sorun olmadığını, bunu bireyin kendi dünyasını kontrol etme girişimlerinin sonucunda seçilen bir yol olduğunu savunmaktadır. Glasser, bireyin seçtiği olumsuz davranışların (alkol kullanımı gibi) nedenini, istenilen şey ile sahip olunan şey arasındaki boşluğu kapatma çabasının sonucu olarak görmektedir (Karahana ve Sardoğan, 2004:205-206). Gerçeklik terapisine göre danışanların problemlerinin çoğu, yaşamlarındaki önemli insanlardan en az biriyle doyurucu ve başarılı bir ilişki kuramamalarından ya da diğer insanlarla yakınlaşıp onlara bağlanamamalarından kaynaklanmaktadır (Corey,2005: 346).

Sullivan'a göre sağlıklı bireylerin işareti kendisi ve diğer insanlar hakkında doğru kişileştirmeler geliştirme ve kişiler ile dengeli ve iyi ilişkiler kurmadır. Buna ek olarak kişinin ilişkilerinde engelleyici olması, gerçeklerden kopması ve aşırı kaygı yaşaması ise sağlıksızlık işaretidir (Kılıççı, 2000). Sullivan'a göre, normal dışı davranışlar, gelişim aşaması süresinde yer alan bozuk yaşantılar sonucu, kişinin kendisiyle ve diğer insanlarla yetersiz ilişki ve yanlış personafikasyonlar geliştirmiş olmasından kaynaklanır (Gençtan, 1998: 283).

Rank uyumu, ortaya çıkan yeni durumlara göre sürekli olarak hareket eden dinamik bir denge olarak tanımlar. Dolayısıyla, sağlıklı bir gelişim, yerleşmiş alışkanlıklar ve davranış örüntüleriyle gerçekleştirilemez. Önemli olan, insanın karşısına çıkan her yeni duruma çözüm bulabilecek esnekliği göstermesidir. Rank, tüm nevrotik belirtilerin temelinde korku ve suçluluk duygularının bulunduğunu söyler. Bu duygular denetlenmeyecek kadar güçlenir ve kronikleşirse, insana yön veren düşünce örüntüleri yeterince gelişemez. Buna bağlı olarak duygusal tepkilerin denetimi de güçleşince, nevrotik belirtiler ortaya çıkar (Gençtan,1998).

Beck (1976), "bilişsel terapisinin en geniş anlamıyla, hatalı düşünceleri düzelterek psikolojik sıkıntıları bastıran yaklaşımların tümü" olduğunu ifade eder (Corey, 2005: 313). Beck'e göre ruhsal sorunlar, bilgi işleme sisteminin hatalı ya da çarpık bir biçimde çalışması sonucunda ortaya çıkıyordu. Böylece bireyin düşünme tarzında da bozulma oluşuyordu ve bireyin ruh sağlığı bozuluyordu. Psikolojik sorunlar bilişsel yapının işleyişinde ortaya çıkan sorunlardan kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle,

bireylerin yaşantılarını algılamada, anlamlandırmada ve değerlendirmede yaptıkları çarpıtmalardan kaynaklanmaktadır (Karahana ve Sardoğan, 2004: 265-266).

Frankl'a göre insanın anlam arayışı içsel denge yerine içsel gerilim yaratabilir. Aslında psikolojik sağlığın vazgeçilmez önkoşulu da bu gerilimdir. Psikolojik sağlık, bireyin ulaştığı ile ulaşması gereken arasındaki ya da bireyin o anda ne olduğu ile olması gereken arasındaki gerilime dayalıdır. Bu gerilim insanın yapısında bulunmaktadır. İnsanın gerçekte ihtiyaç duyduğu şey, gerilimsiz bir durum değil, daha çok uğruna çaba göstermeye değen bir hedef ve özgürce seçilen bir amaç için mücadele etmektir. Frankl bu durumu "noö-dinamikler" olarak tanımlamaktadır (Frankl, 2000). İnsanlar uğruna yaşayacakları bir amaç ve anlama ihtiyaç duyarlar ve insanın bu yöndeki anlam arayışı engellendiğinde 'varoluşsal engellenme' ortaya çıkar ve bu durum nevroza neden olabilir. Bu tip nevrozlar için Frankl, geleneksel anlamdaki, yani ruhsal kökenli (psikojenik) nevrozlara karşıtlık içinde, noöjenik nevroz terimini kullanmaktadır (Frankl, 2000).

Erikson, benliğin, kişiliğin gelişmesinde, toplumun etkisini ön plana almış, gelişmenin sekiz evrede tamamlandığını kabul etmiştir. Her evrede benlik, belli gelişmeleri tamamlamakta, saplantı ve takıntıları çözmekte ve bir sonraki evreye geçmektedir. Erikson'un insanın sekiz evresi kuramı normal ve normal dışı davranışları açıklamaktadır (Köknel, 2000:140). Erikson'un kişilik gelişimi tanımı bir yolu çağrıştırır. Bu yol boyunca bebeklikten yaşlılığa kadar yürürüz; ama sekiz ayrı noktada önümüzdeki yol çatallaşır, ilerlemek için ikisinden birini seçmek zorunda kalırız. Erikson'un kuramında bu çatallanmalar, kişilik gelişimindeki dönüm noktalarını temsil eder. Erikson bu noktalara bunalımlar der. Bunalımları atlatmak için önümüzde var olan iki alternatiften biri, kişinin uyum sağlamasına katkıda bulunur, diğeri bulunmaz (Burger, 2006:164).

Horney'e göre kişilerarası ilişkilerde üç eğilim vardır, bunlar insanlara yönelme, insanlardan uzaklaşma, insanlara karşı olma eğilimleridir. Normal (sağlıklı) kişi, çatışmalarını bu üç yönelimi, birleştirici bir tutumla çözümlüyor. Nevrotik (ruhsal bozukluğu olan) kişi ise, temel kaygısının fazlalığı yüzünden, gerçekdışı çözüm yollarına başvuruyor; üç tutumdan sadece birini kullanıyor; öbür ikisini görmezlikten geliyor (Bakırcoğlu, 2002). Horney'in kuramına göre, nevrotik hastaların ana özelliği,

kişilerarası ilişkilerde benimsedikleri, kendine zarar veren bir tarzın içine sıkışmış olmalarıdır. Bu insanların başkalarıyla iletişime girerken kullandıkları yöntem, onları aslında çok istedikleri sosyal ilişkilerden uzak tutar. Kişilerarası ilişkilerde kullandıkları yıkıcı tarz, kaygılarını azaltmak için yarattıkları bir savunma mekanizmasıdır (Burger, 2006:173).

Rogers'a göre ruh sağlığı bozulan birey, yaşantılarının tümünün bilincine varamayan, bunları seçerek yaşayan bazılarını tehdit edici veya tehlikeli bulduğu için sistematik olarak bunları bastıran kişidir. Dolayısıyla birey, kendi kişiliğinin bir parçasını ve yaşantılarını sürekli olarak reddetme çabası içerisinde (Karahan ve Sardoğan, 2004: 94).

İnsancı ruh bilim, davranış bozukluklarının ortaya çıkmasında hem yanılgılı öğrenmeyi hem de savunma düzeneklerini önemli görmektedir. İnsancı ruha göre mantıksız savunma süreçlerini, bireyin güvenliğini tehdit eden durumlar oluşturmaktadır. Bu tür savunma süreçleri, giderek gerçeklerle bireyin yaşantıları arasında uyumsuzluklar yaratmakta ve uyumsuz davranışları ortaya çıkarmaktadır (Bakırcıoğlu, 2002:32,33).

Batson, Schoenrade ve Ventis (1993) yaptıkları literatür çalışmasında ruh sağlığının, değişik ortamlar ve psikolojik gelenekler dikkate alınarak yedi farklı biçimde kavramlaştırıldığını tespit etmişlerdir (Akt: Şengül,2007):

1. Psikiyatrik bozuklukların olması ya da olmaması durumu (klinik yaklaşım)
2. Uygun toplumsal davranış sergileme (Davranışçı ve Sosyal Öğrenme Kuramı yaklaşımı)
3. Endişe, suçluluk duygusu ve kaygıdan bağımsız olmak şeklinde duygusal durum (Psikanalitik yaklaşım)
4. Yeterlik ve kontrol duygusu, özerklik vb. belli bazı istenilir sağlıklı kişilik özelliklerinin mevcut olması durumu (Motivasyon Teorileri yaklaşımı)
5. Kendini kabul ve kendini gerçekleştirme (İnsancı Psikoloji yaklaşımı)
6. Kişilik bütünlüğü ve organizasyonu (Allportçu yaklaşım)
7. Açık fikirlilik ve esneklik (Akılcı- Duygusal yaklaşım)

1.8. Ruh Sağlığına Tarihsel Bakış

İnsanlık tarihi boyunca hangi davranışların anormal olarak tanımlanacağı ile ilgili birçok farklı düşünceye rastlayabiliriz. Belirli bir dönemde ve mekanda saygı ve hayranlık uyandıran davranışlar bir başka dönemde delilik olarak değerlendirilebilmiştir. Eski Yahudi ve Yunanlılar, kendilerini peygamber ilan edip etraflarındaki insanları her şeyden haberdar etmek için konuşma yetkisine sahip olduklarını iddia eden kişilere saygı duymuşlardı. Ancak, modern dünyada, geleceği gördüğünü iddia eden kişiler genellikle şüpheyle karşılanmakta, bilinmeyen kelime ve ritimlerle konuşan insanlar da genellikle şizofren olarak sınıflandırılmaktadır (Seligman ve Rosenhan, 1997).

Modern dönem öncesi toplumlarda, herkesin her şeyin bir ruha sahip olduğunu kabul eden animizm oldukça yaygındı ve zihinsel bozukluklar genellikle animistik sebeplere dayandırılmaktaydı. Deliliğin en sık yapılan açıklamalarından biri, kötü ruhların kişileri ele geçirdiği ve onların davranışlarını kontrol ettiği düşüncesiydi. Nasıl ki tenya insan bedeninin içinde yaşayıp onu zayıflatıyorsa hastalıklı bir ruh da zihne yerleşip onu zayıflatabilmekteydi. Yontma Taş Devri'nde yaşayan mağara adamlarının kafataslarında taştan yapılmış aletlerle oyulmuş gibi duran trefin denilen karakteristik delikler görülmüştür. Bu delme işlemi, kafatasının içinde sıkışan şeytan ya da kötü ruhların çıkmasını sağlamak için yapılmaktaydı (Seligman ve Rosenhan, 1997).

Ortaçağ Avrupa'sında da insanlar batıl düşüncelerin etkisi altındadır. Bu çağ boyunca insanlar şeytanların ve kötü ruhların etkisinden kurtulma çabası göstermiştir. Ortaçağ Avrupa'sında ruhsal hastalıkların tedavisi ile rahipler ilgilenmiş ve hastalar manastırlarda korunmuşlardır. Çağın başlangıcında, bakımı güç olmayan hastaların tedavisinde kutsal su, yağ, papazların soluğu ya da tükürüğü kullanılmış, kutsal yerlere geziler düzenlenmiştir. Ancak hastalığın sebebi şeytana bağlandığı için önemli olan kötü ruhun, şeytanın çıkarılması olmuştur. O dönemde ahali meydanlarda toplanıyor, ne yaptığını bile bilmeyen hasta kişi yakılarak ya da işkence edilerek öldürülüyordu. On yedinci yüzyılda manastırlara kapatılan hastalar, artık tedavi kurumlarına yatırılmaya başlanmıştır. Bu tedavi kurumları ise hapisanenin biraz daha değişik biçimleri idi ve insandan çok hayvan muamelesi yapılıyordu. Elleri ve ayakları zincirlenmiş hastaların ancak kendilerini beslemelerine yetecek oranda hareket

özgürlüğü vardı ve çoğu kez yatmalarına da izin verilmezdi. Hücrelerindeki tek eşyaları üzerine yattıkları hasırdı ve biriken dışkıyı dışarı atan da olmazdı. Avrupa'da ilk kez 1547'de Londra'daki St. Mary of Bethelam manastırı VIII. Henry tarafından bir hastaneye dönüştürülmüştür. Hastaneye dönüştürülen bu kurumda, taşkın davranışlar gösteren hastalar bir peni karşılığında halka gösteriliyor, zararsız hastalar ise Londra sokaklarında dilenmeye gönderiliyordu. Zamanla bu kurumlar giderek çoğaldı ama koşullar insanlık dışıydı. On dokuzuncu yüzyılın ortalarına dek, hastalar başları traş edilmiş, deli gömleklerine sokulmuş, yiyecekleri kısıtlanmış, bir haldeydi. Daha şiddetli hastalar için ise aç bırakma ve soğuk banyo gibi yöntemler uygulanmaktaydı (Geçtan, 1993).

Yüzümüzü doğuya çevirdiğimizde ise çok farklı bir tablo çıkıyor ortaya. Tarihsel belgeler, Türk toplumlarının en eski çağlardan bu yana, davranış bozuklukları gösteren kişileri gerçek birer hasta saydıklarını ve hiçbir dönemde onları kötü ruhların, şeytanın etkisinde kalmış kişiler olarak yorumlamadıklarını göstermektedir. Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleriyle beraber, yapmış oldukları camilerin çoğunun yanında, ruh hastalarının da bakımının sağlandığı şifahaneler kurulmuştur (Geçtan, 2003).

1.9. Psikolojik Belirtiler

1.9.1. Somatizasyon

Şu an somatizasyon için genel kabul görmüş bir tanım vermek zor olsa da yapılan tanımlardaki ortak nokta "bedensel bir hastalıkla açıklanamayan fiziksel belirtilerden yakınma hali"dir. Psiko-sosyal ya da duygusal sorunların somatik yakınmalarla ifade edilmesi ve bu belirtiler için tıbbî yardım aranması bu tanımların parçalarıdır (Şahin ve Özer, 2007).

Somatizasyon bozukluğunun temel özellikleri fiziksel etkenlerle tam olarak açıklanamayan, tıbbi olarak dikkat çeken ve kişinin yaşantısında önemli kısıtlanmalara yol açan birçok yineleyici fiziksel yakınmalardır. Fizik muayene ve laboratuvar değerlendirmesinde bu yakınmaları destekleyecek organik bir bulgu elde edilemez. SB yineleyici, birden çok belirtiyile seyreden önemli somatik yakınmaların bulunduğu klinik bir durumdur. Somatik bir yakınma tıbbi tedavi ile sonuçlanıyorsa ya da

toplumsal, mesleki ya da diğer önemli işlevsellik alanlarında önemli bozulmalara yol açıyorsa klinik olarak önemli kabul edilir (Sevinçok, 1999).

Somatizasyon kökünü ontogenetik gelişim sürecinden alan bir iletişim yolu, bir anlatım biçimidir. Sözel anlatımın zorlaştığı, sakıncalı olduğu veya yetersiz kaldığı durumlarda, duyguların açıklanmasında dolaylı bir araç olup, sözcüksüz iletişim görevini üstlenir (Koptagel-İlal, 1999).

1.9.2. Obsesif-Kompulsif Bozukluk

Obsesyon; uygunsuz, davetsiz, istem dışı ve belirgin bir anksiyeteye neden olan, ısrarlı fikir, düşünce, dürtü ve imgelerdir. Kompulsiyon ise; obsesyona tepki olarak yapmak zorunda olduğu hissedilen tekrarlayıcı, amaca yönelik davranışlar ve zihinsel eylemlerdir. Haz verici davranışlar olmayıp, anksiyete ve gerginliğin azaltılmasına hizmet ederler. Bu hastalarda iyi bir içgörü (belirtilerin saçma, anlamsız görülmesi) bulunabileceği gibi, içgörünün zayıf olduğu bir alt tip de tanımlanmıştır (Akt: Özcan, 2007).

Obsesif kompulsif bozukluk (OKB) DSM-IV'de, irrasyonel veya mantıksız bulunan, belirgin gerginliğe neden olan veya işlevselliği önemli ölçüde etkileyen; yineleyici, zorlayıcı düşünceler, imgeler ve/veya kompulsiyonların varlığı ile tanımlanmıştır. Obsesyonlar genellikle bulaşma, kuşku, simetri, dini veya cinsel konularla aşırı uğraşları içerir ve özgün bir ritüel yerine getirilmezse kötü şeyler olacağı önsezisi ile birliktelik gösterir. Kompulsiyonlar yıkama, temizlik, kontrol, tekrarlama, sayma, düzenleme ve biriktirme şeklindedir. Kompulsiyonlar çoğunlukla fiziksel bir hareketi içermesine karşın, özgün duaları veya düşünceleri tekrarlama gibi mental ritüeller şeklinde ve daha basit tik benzeri bir karakterde olabilir. Bunlar, huzursuzluğun ortadan kalkması ve "şimdi oldu" duygusu yaşanana kadar tekrarlamaları gerektirebilir (Swedo ve Snider 2004, Akt: Karşlıoğlu ve Yüksel, 2007).

1.9.3. Kişilerarası Duyarlılık

Kişilerarası duyarlılık, kişilerarası ilişkilerde duyarlılığa sahip bireylerde kolaylıkla incinme ve kırılma, diğerleri tarafından önemsenip değeri verilmediğine ve buna paralel kötü davranıldığına inanma, kendini diğerlerinden daha aşağı görme, diğerlerinin yanında iken yanlış bir şeyler yapmamaya özen gösterme gibi yaşantılara neden olarak

kişilerarası ilişkilerde problemler yaşanmasına (ilişkinin bozulması dahil) yol açan bir durumdur (Boyce ve diğ., 1991, Akt:Erözkan, 2005).

Süregiden kişilerarası ilişkilerde öncelikle bireyin önemli diğerlerine (ebeveynler, yakın arkadaş-akranlar, öğretmenler, romantik partnerler vb.) atfettikleri ve daha sonra önemli diğerlerinin bireye sundukları çerçevesinde karşılıklı bir etkileşim söz konusu olmaktadır. Kişilerarası ilişkilerde duyarlılığa sahip bireyler için önemli diğerlerinin sözel ya da sözel olmayan iletişim biçimleri, duyguları, düşünceleri ve davranışları oldukça önemlidir. Çünkü kişilerarası ilişkilerinde duyarlı olan bireyler, ilişkilerinde diğer bireyler için çok da önemli olmayan problemlere kolaylıkla kırılabilen; küçük, sıradan ve çözülmesi oldukça basit sorunları büyütürük -içinden çıkılmaz bir hale dönüştürerek- ilişkinin ilerlemesinde engelleyici bir rol üstlenen, hassas bireylerdir (Boyce & Mason, 1996, Akt: Erözkan, 2005).

1.9.4. Depresyon

Depresyon: ümitsizlik, karamsarlık, yetersizlik, kendine güvensizlik, çaresizlik, değersizlik duygusu, önemsiz nedenlerden ötürü suçluluk duyma veya kendini suçlama, sosyal yaşamdan çekilme, iştahsızlık veya aşırı yeme, uykusuzluk veya aşırı uyku, psikomotor heyecan veya yavaşlık, yoğunlaşma yetersizliği, unutkanlık, karasızlık, neşesizlik, halsizlik, baş ağrısı gibi fiziksel şikayetler, normalde hoşlanılan etkinliklere veya genelde yaşama karşı ilgisizlik, zevk alamama, aşırı durumlarda ölüm ve intihar düşünceleri, vb. ile tanımlanan ve belirlenebilir bir olaya bağlı olarak ortaya çıkan ruhsal bir çökkünlüktür (Budak, 2003:203).

Çökkünlük, derin üzüntülü, bazen de hem üzüntülü, hem bunaltılı bir duygu durumla birlikte, düşünce, konuşma, devinim ve fizyolojik işlevlerde yavaşlama, durgunlaşma ve bunların yanı sıra, değersizlik, küçüklük, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık duygu ve düşünceleri ile belirli bir sendromdur (Öztürk, 2004).

Üzüntü ve keder depresyonda en çok göze çarpan duygusal belirtilerdir. Kişi çaresizlik ve mutsuzluk hisseder, sık sık ağlar ve intihar etmeyi düşünebilir. Depresyonda aynı ölçüde yaygın olan diğer bir özellik, haz ve yaşamdan zevk alma duygusunun kaybolmasıdır. Depresyonda güdülenme azalır. Depresyonun fiziksel belirtileri, iştahsızlık, uyku bozuklukları, yorgunluk ve enerji kaybıdır (Atkinson ve diğ., 2006).

Basit bir üzüntünün ötesine geçmiş olan depresif duygulanıma, düşünce, davranış, biyolojik işlev bozuklukları da eşlik eder ve bu şekilde depresif duygu durum bozukluğu hemen her zaman kişiler arası, sosyal ve mesleki işlevsellikte bozulma ile sonuçlanır (Köroğlu, 1993).

1.9.5. Anksiyete

Kaygı, tehlikeyle baş etmek için uyum sağlayıcı bir mekanizma olarak görülen temel bir duygu olup, bireyin kendini güvensiz hissettiği durumlara karşı geliştirdiği doğal bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Kaygı, genellikle tehlike habercisi, tehdide karşı uyarıcı ve koruyucu, bir tehlike karşısında hissedilen huzursuzluk ve gerilim, benliğin bilinçli yönüyle algılanan ve kavranan bir durumdur (Karakaş, 2009).

Anksiyete, korkuya benzer bir duygu olmakla birlikte, anksiyeteyi ortaya çıkaran uyarıcı, korkuyu ortaya çıkaran gibi net olarak belirlenmemiştir. Kişi huzursuzdur, kötü bir şey olacağından endişe etmektedir. Ancak bu durumu açıklayacak nesnel bir tehlike ya da tehdit kaynağı tanımlanamamaktadır (Sungur, 1997). Organizmanın refahını tehdit eden her durumun bir anksiyete oluşturduğu varsayılır. Çatışmalar ve diğer engellenme türleri, anksiyetenin kaynaklarından biridir. Fiziksel zarar tehditleri, benlik değerine tehditler ve bir bireyin yapabileceğinin ötesinde performans için baskı da anksiyete meydana getirir (Atkinson ve diğ, 1995:581).

Kaygı, insanın günlük davranışında en sık gözlenebilen bir haldir. Herkeste değişik derecelerde kaygı vardır. Fakat kaygının derecesi ve türü önemlidir. Kaygı bireyin günlük yaşamının merkezi olur ve birey kaygı üzerinde odaklaşırsa, o zaman kişi normal yaşamını sürdüremez hale gelir (Cüceloğlu, 2002:440).

1.9.6. Fobik Anksiyete

Fobiler, neden olarak gösterilen uyarıcıyla orantılı olmayan şiddette ortaya çıkan anksiyete ve bu abartılı anksiyete tepkisinin mantıksız olduğunu bilmesine karşın bireyin kaçınma davranışlarını engelleyemediği yer, durum, nesne ve işlevlere ilişkin duygu ve tepkilerini tanımlar. Sınırlı korkular birçok insanda görülebilir. Korku ancak insanın yaşamını kısıtladığı, özgürce yaşamasını önlediği zaman fobik özellik kazanır (Sungur, 1997).

DSM IV, fobileri üç geniş kategoriye ayırır: Basit fobiler, sosyal fobiler ve agorafobi. Basit fobi, belirli bir nesne, hayvan ya da durumdan duyulan korkudur. Yılanlardan, kapalı yerlerden, karanlıktan duyulan akıldışı korkular bunun örnekleridir. Sosyal fobileri olan insanlar sosyal durumlarda aşırı güvensizlik hissederler ve zor duruma düşmelerine neden olan abartılmış bir korku yaşarlar. Kalabalık önünde konuşmaktan ya da kalabalık bir yerde yemek yemekten duyulan korku sosyal fobisi olan kişilerin en yaygın şikâyetleridir. Agorafobisi olan kişiler tanımadıkları ortamlara girmekten korkarlar. Açık alanlardan, kalabalıktan ve seyahat etmekten kaçınırlar. Aşırı durumlarda kişi bildik ortamlardan ayrılmaktan korkabilir (Atkinson ve diğ., 206:531,532).

1.9.7. Öfke Ve Düşmanlık

Öfke, bireyin istek, ihtiyaç ve planlarının engellenmesi ve haksızlıklara uğraması karşısında, kendini olumlu yollardan ifade edememesi sonucunda yaşadığı duygu durumudur. Sık olarak yaşanan, küçük hayal kırıklıklarından yoğun hiddete kadar değişik süreçlerde ve yoğunluklarda var olan, fizyolojik ve biyolojik değişimlerin de eşlik edip etkide bulunduğu normal bir duygudur. (Şahin, 2005).

Genel olarak öfke doyurulmamış isteklere, istenmeyen sonuçlara ve karşılanmayan beklentilere verilen duygusal tepkidir. Öfke diğer duygular gibi son derece doğal, evrensel ve sağlıklı olarak ifade edildiğinde yapıcı ve kişiler arası iletişimi düzeltici olabilen bir duygudur. Ancak öfke kontrol edilemeyen ve yıkıcı bir biçimde davranışlara yansiyarak saldırgan ve son derece tahrip edici tepkilere dönüşme potansiyeline sahiptir (Soykan, 2003). Öfkenin olumsuz olarak değerlendirilmesi; genellikle öfkenin ifade ediliş tarzından kaynaklanmaktadır. Öfkeyle başa çıkabilme, öfkenin bastırılıp saklanmasıyla değil, tanınmasıyla mümkündür (Morris CG. 2002).

Hostilite, öfke duygularını içermesine rağmen, diğer kişilere doğrudan zarar vermek amacıyla yapılan saldırgan davranışları da harekete geçiren bir anlama sahiptir. Öfke ve hostilite, daha çok duygu ve tutumlarla ilişkiliyken, saldırganlık, başka kişilere ya da objelere yönelik, tahrip edici ve zarar verici davranışları kapsamaktadır (Spielberger ve ark. 1995, Akt: Balkaya ve Şahin, 2003).

1.9.8. Paronoid Düşünce

Paranoid terimi pek çok semptom, sendrom ve kişilik bozukluğu terimi ile birlikte kullanılır. Paranoid semptomların büyük çoğunluğunu perseküsyon sanrıları daha az olarak da alınma, grandiyöz, kıskançlık, erotomanik, hak arama ve dinsel sanrılar oluşturmaktadır (Hocaoğlu, 2001).

Perseküsyon sanrılarında başlıca tema, kişinin kendisine karşı elbirliği ile çalışıldığı, aldatıldığı, gözetlendiği, zehirlendiği bile bile iftira edildiği, taciz edildiği ya da uzun süreli amaçlarının peşinde koşarken engellendiği üzerinedir. Grandiyöz sanrıları kişinin kişisel öneminin abartılması biçiminde görülür. Kendisinin zengin, olağandışı yeteneklerle yüklü özel bir kişi veya kurtarıcı olduğunu iddia eder. Alınma (referans) sanrıları, çeşitli obje, olaylar veya insanların hasta için bireysel ve özel bir önemi olması ile ilgili düşünceleridir. Gazetede okunan bir makale veya TV’de izlenen bir olay veya bir söz doğrudan hastaya yönelmektedir. Yine kişi komşularının ya da yakınlarının herhangi bir eylem ya da jestini kendisine yönelik özel bir şey anlatmaya çalıştığı biçimde algılayabilir (Hocaoğlu, 2001).

Paranoid kişilik bozukluğu (PKB), sürekli olarak bir kuşkuculuk hali ve karşısındaki insanların davranışlarının, amaçlarının kötü niyetli olduğuna duyulan inançla belirgindir. Bu bozukluk ergenlik veya erken erişkinlik dönemlerinde başlar. PKB bulunan bireyler, kendilik imgelerine ilişkin iki kutupluluk yaşarlar. Davranışları grandiyöz ve kibirli olsa bile, aslında, duyguları yetersiz ve küçük gördüğü kendilikle, her şeye yeten, her zaman haklı olan kendilik arasında gidip gelmektedir. Dıştan bakıldığında, paranoid bireyler, kibirli, talepkar, başkalarına güvenmeyen, ahlakçı ve diğer insanlara karşı aşırı tetikte kişilerdir. İç dünyalarında ise utangaç, korkmuş, kendisine güvenemeyen, kolayca aldanabilen, başkalarını düşünmeyen, gerçek olayların tamamının anlamını kavrayamayan kişilerdir (Tatlıdil ve Turan, 2007).

1.9.9. Psikotizm

Hezeyanlar, halüsinasyonlar, deorganize konuşma (sık sık konu dışı sapmalar gösterme), ileri derecede deorganize ya da katatonik davranış belirtilerinden en az birinin birden başlaması bu bozukluğun başlıca belirtileridir (Akt: Koç ve diğ., 2006).

Psikotikler gerçeklere yetersiz tepki gösterir. Kaygı görülebilir, ancak kaygıya tepki iç dünyalarına kapanma biçimindedir. Psikotiklerin düşüncesi karışıktır ve gerçekten önemli derecede sapmıştır. Psikotikler kendilerine gerçekten oldukça kopuk bir dünya inşa ederler gerçekler dünyası yerine otistik dünyalarında yaşarlar. Ayrıca psikotiklerde sıklıkla sanrı ve varsanı görülür. Tipleri şunlardır: Şizofreni, paylaşılmış psikotik bozukluk, sanrısız bozukluk, şizoaffektif bozukluk ve şizofreniform bozukluk (Akt: Bayraktar, 2007).

1.10. Ruh Sağlığı Ve Psikolojik Belirtiler İle İlgili Araştırmalar

Deniz ve arkadaşları (2004), araştırmalarında psikolojik danışma servisine başvuran üniversite öğrencilerinin psikolojik belirti düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre:

1- Kız öğrencilerde somatik, anksiyete, obsesyon ve depresyon belirtileri erkek öğrencilerden yüksek çıkarken, erkeklerde ise paranoid ve öfke belirtileri puan ortalamaları kızlardan yüksek bulunmuştur.

2- Kazandığı bölümden memnun olup olmama değişkenine göre, psikolojik belirti toplam puan ortalaması, kazandığı bölümden memnun olmayan öğrencilerin 1,64; kazandığı bölümden memnun olanların puan ortalaması ise 1,49 olarak bulunmuştur. Kişiler arası duyarlılık alt boyutunda, kazandığı bölümden memnun olup olmama değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunurken, diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

3- Öğrencilerin barındıkları yer açısından puan ortalamaları, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamasına karşın, öğrencilerin yüksek düzeyde psikolojik belirtiye sahip oldukları görülmüştür.

Koç ve Polat (2006), yaptıkları “Üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı” adlı araştırmalarında şu sonuçlara ulaşmışlardır:

1.Üniversite öğrencilerinin ruh sağlıkları cinsiyet değişkeni ile karşılaştırıldığında kız ve erkek öğrencilerin bu semptomlara sahip olma düzeyi arasında fark anlamlı bulunmuştur.

- 2 Öğretim şekilleri açısından ruh sağlığını oluşturan faktörlerden depresyon ve anksiyete bozukluğuna sahip olma düzeyleri arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.
3. Barınma şekli açısından bakıldığında devlet yurdu ve özel yurttaki kalan öğrencilerin ruh sağlığı düzeyleri daha düşüktür.
4. Yerleşim yeri ile ruh sağlığı arasında fark bulunmamaktadır
5. Üniversite öğrencilerinin algıladıkları sosyo-ekonomik düzey ve başarı düzeyleri ile ruh sağlıkları arasında fark manidar değildir.

Kartal ve arkadaşları (2009) sağlık yüksekokulu öğrencilerinde ruhsal belirtilerini taradıkları araştırmada öğrencilerin ruhsal belirti düzeyi puan ortalamasını 1,05 olarak bulmuşlardır. Öğrencilerin yaşı, cinsiyeti ve sınıf durumları ile ruhsal belirti düzeyi puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Ailesi ile ilişkilerini çok iyi olarak değerlendiren öğrencilerin ruhsal belirti düzeyi puan ortalaması $0,97 \pm 0,56$ iken, aile ilişkisi kötü olan öğrencilerin puan ortalaması $1,65 \pm 0,67$ ' dir.

Aktaş (1997) üniversite öğrencilerinin uyum düzeylerini incelediği araştırması sonucunda, öğrencilerin üniversite dördüncü sınıftaki kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerinin birinci sınıftaki uyum düzeylerinden anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, erkeklerin kişisel uyum düzeylerinin kızlardan, kızların sosyal uyum düzeylerinin erkeklerden ve dördüncü sınıfta erkeklerin genel uyum düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Dünyadaki en büyük epidemiyolojik çalışmalardan biri olan ve ABD'de "Ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü" tarafından gerçekleştirilen "Epidemiyolojik Alan Çalışması"nda (Epidemiologic Catchment Area-ECA) en az bir ruhsal hastalığın toplumdaki bir aylık yaygınlığının % 15.4 olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada en yaygın görülen ruhsal hastalıkların anksiyete bozuklukları olduğu ve toplumun % 7.3 ünde görüldüğü bildirilmiştir. Cinsiyetlere göre incelendiğinde ise, kadınlarda anksiyete bozukluklarının erkeklerde alkol ve madde kullanımının en yaygın tanılar olduğu saptanmıştır. ECA çalışmasından farklı olarak dünyadaki çalışmaların büyük bir kısmı en yaygın görülen ruhsal hastalıkların duygudurum bozuklukları olduğunu ve özellikle depresyonun toplumda çok yaygın olduğunu ileri sürmektedir (Akt: Keskin, 2008).

Türkiye’de “Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırması” (Kılıç,1997) 7479 kişilik bir örneklem üzerinde gerçekleştirilmiş ve Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre yetişkin nüfusta ruhsal rahatsızlıkların görülme sıklığı %17,2’dir. Alkol bağımlılığı dışında kalan bütün ruhsal rahatsızlıklar kadınlarda daha çoktur. Depresyon ve bunalı bozuklukları en sık görülen ruhsal bozukluklardır. Ruhsal sorunlar nedeniyle hekime başvurma oranı ise düşüktür (Öztürk, 2004).

Trollor ve diğ. (2007) yetişkinlerde ruhsal hastalığın sıklığını araştırdıkları araştırmalarında şu sonuçları bulmuşlardır: Uygulanan testte 1792 yaşlı katılımcının % 13’ü son 1 ay içinde %16’sı ise son 12 ay içerisinde bir ruhsal bozukluk ile ilgili semptomlar belirtmişlerdir. Kadınlar erkeklerle karşılaştırıldığında, daha yüksek oranda duygudurum bozuklukları ve yaygın anksiyete bozuklukları yaşamışlardır, madde bağımlılığı oranları ise daha düşüktür. Bilişsel bozukluk hariç, artan yaş herhangi bir ruhsal bozukluk semptomuna sahip olma ihtimali ile daha az ilişkilidir.

Keskin (2008), “Eskişehir İlinde Ruhsal Hastalıkların Sıklığı Ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisi” adlı uzmanlık tezi çalışmasında şu sonuçları bulmuştur:

1. Araştırma grubunda ruhsal hastalıklar % 43,0 oranında bulunmuştur.
2. Kadınlarda, sosyoekonomik düzeyi düşük olanlarda ve özellikle bedensel hastalığı olanlarda ruhsal hastalıkların anlamlı derecede daha fazla olduğu belirlenmiştir.
3. Ruhsal hastalıkların beklenenden çok daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir. Ayrıca gerek başvurularda yaşanan yetersizlikler gerekse tanıl sorunlar nedeniyle bu hastalara yeterince tanı konulamadığı ve yeterince tedavi edilemediği sonucuna varılmıştır.

Tanrıverdi ve Ekinci (2006) hemşirelik öğrencilerinin ruhsal sorunlarını araştırdıkları araştırmalarında şu sonuçlara ulaşmışlardır: Öğrencilerin Ruhsal Belirti Düzeyi (GSI) madde puan ortalaması 1.0 ± 0.5 olarak bulunmuştur. Problem alanlarına bakıldığında en yüksek ortalamalar gelecekle ilgili, okul ile ilgili ve insan ilişkileriyle ilgili problem alanlarında görülmüştür. En düşük problem alanı ise kız erkek arkadaşlığı alanı olarak saptanmıştır. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre SCL-90-R ölçeğinin alt ölçekleri puan ortalamaları 2. sınıflarda en yüksek düzeyde çıkmıştır. Problem alanları

araştırıldığında; duygusallık, aile ve sağlık gibi alanlarda 1. sınıflarda ortalamalar daha yüksek düzeydedir. Diğer problem alanları ortalamaları ise 2. sınıflarda yüksek düzeyde seyretmektedir. Öğrencilerin aile gelir düzeyleri ve kendi gelir düzeyleri ile SCL-90-R ölçeğinin alt ölçekleri arasında negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır.

Sapmaz (2006), üniversite öğrencilerinin uyumlu ve uyumsuz mükemmeliyetçilik özelliklerini psikolojik belirti düzeyleri açısından incelemiş ve belirlenen mükemmeliyetçilik sınıflandırmaları ile araştırma kapsamında yer alan somatizasyon dışındaki tüm psikolojik semptomlar arasında farka dayalı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Uyumsuz mükemmeliyetçilerin psikolojik belirti düzeyleri en yüksek grup olduğu belirlenmiştir. Bu sırayı mükemmeliyetçi olmayanlar takip ederken en düşük düzeyde psikolojik belirtilere sahip olan grubun uyumlu mükemmeliyetçiler olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkeninin ise, öğrencilerin mükemmeliyetçilik tutumlarıyla ilişkisi anlamlı bulunmamıştır.

Alver (2003), bir araştırmasında çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların empatik becerileri, karar stratejileri ve psikolojik belirtilerini incelemiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, kadınların psikolojik belirti düzeyleri erkeklerinkinden daha yüksektir. Yaş grubu yüksek olanların paranoid düşünceler ve somatizasyon, düşük olanların ise belirti toplamı puanları diğer gruplara göre daha yüksektir. Bekârlarda psikotizm ve depresyon belirti puanları evli ve boşanmışlara göre daha yüksektir. Eğitim, sosyal hizmetler, sağlık ve genel idari hizmetlerle ilgili kurum çalışanlarının psikolojik belirti puanları diğer kurum çalışanlarına göre daha yüksektir. Psikolojik belirtiler mantıklı karar verme stratejisini olumsuz, kararsızlığı olumlu olarak etkiler, empatik beceriyi ise etkilemez.

Essau ve diğerleri (2000), yaşları 12- 17 arasında değişen 1035 ergen üzerinde yaptıkları çalışmalarında şu sonuçları elde etmişlerdir: %18, 6 ile anksiyete bozukları sıklıkla görülmektedir. Anksiyete bozuklukları türleri ele alındığında, fobi yaygın olarak görülürken post- travmatik stres bozukluğu ve obsesif- kompulsif bozukluk daha az rastlanmaktadır (%2' nin altında). Panik bozukluk ve genelleştirilmiş anksiyete bozukluğu %1'in altında oranla en az görülen bozukluklardır. Anksiyete bozukluğu kızlarda erkeklerden daha fazla olarak saptanmış ve bunun yaşla beraber arttığı gözlenmiştir (Akt: Güven, 2008).

Düzgün (1995), lise öğrencilerinin psikolojik belirtileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkileri incelediği doktora tezinde şu sonuçlara ulaşmıştır: Öğrencilerde en çok görülen belirti sırayla depresyon, olumsuz benlik ve anksiyetedir. En az görülen belirti ise somatizasyondur. Kız öğrencilerinde hostilite, somatizasyon, depresyon, anksiyete, olumsuz benlik belirti düzeyleri erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Otoriter anne-baba tutumları öğrencilerin psikolojik belirti düzeylerini anlamlı ölçüde etkilerken, ilgisiz anne-baba tutumlarının bu belirtiler üzerinde önemli bir etkisi bulunmamaktadır. Demokratik anne-baba tutumunun ise bazı belirtiler üzerinde pozitif bir etkisi yokken, depresyon, anksiyete ve olumsuz benlik belirtileri üzerinde negatif yönde anlamlı düzeyde etkilemektedir.

Çetin (2004), yetiştirme yurtlarındaki adölesanların benlik saygıları ve psikolojik belirtilerini incelediği araştırmasında, araştırma grubundaki adölesanların benlik saygısı puan ortalamalarının karşılaştırma grubundaki adölesanlardan daha düşük, psikolojik belirti puan ortalamalarının ise daha yüksek olduğunu bulmuştur. Sonuçlara göre kızların benlik saygısı puan ortalamaları erkeklerden daha düşük ve psikolojik belirti puan ortalamaları da daha yüksektir. Araştırma grubundaki adölesanların depresyon belirti puan ortalamaları daha yüksektir.

Ciğerci (2006), üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı, başkalarının algılaması ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Sonuçlara göre üstün yetenekli ergenlerde normal akranlarına oranla başkalarının kendilerine ilişkin olumlu fikirlere sahip oldukları düşüncesi daha yaygındır. Üstün yetenekli ergenlerin normallere göre depresyon, somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, paranoya ve psikotizm gibi psikolojik belirtileri taşıma olasılığının daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma grubunun genelinde kızların erkeklere oranla depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk, kişiler arası duyarlılık ve anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğu bulunmuştur.

Gülgez (2007), lise öğrencilerinin olumsuz risk alma davranışlarını psikolojik belirtiler, yaş ve cinsiyet değişkinleri açısından araştırmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre erkek öğrencilerin kızlara göre daha sık toplam olumsuz risk alma davranışı gösterdikleri, yaş yükseldikçe toplam olumsuz risk alma davranışlarının sıklığının arttığı gözlenmiştir. Erkek öğrencilerin kızlara kıyasla daha sık sigara, içki

içtikleri, uyuşturucu madde kullandıkları, daha sık kesici ve delici alet taşıdıkları tespit edilmiştir. Anksiyete, düşmanlık, somatizasyon ve olumsuz benlik düzeyi yüksek öğrencilerin daha sık toplam olumsuz risk alma davranışında buldukları; öğrencilerin toplam olumsuz risk alma davranışları ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Sarı (2008), yapmış olduğu araştırmasında, ergenlerin psikolojik belirti düzeyleri ve uyumlarını yordayan bazı değişkenleri ele almış ve şu bulguları elde etmiştir: Ergenlerin benlik saygısı yükseldikçe psikolojik belirtileri düzeyleri azalmakta, uyum düzeylerinde ise olumlu bir etki ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılan ergenlerde ebeveynle çatışma yaşayanların psikolojik belirti puan ortalamaları çatışma yaşamayanların puan ortalamalarına göre daha yüksektir. Ayrıca ebeveyni anlayışlı davranan ergenlerin psikolojik belirti puan ortalamaları anlayışlı davranmayanların puan ortalamalarına göre daha düşüktür. Sigara kullananların psikolojik belirti düzeyleri kullanmayanlara göre daha yüksektir.

Güven (2008), fen ve genel lise öğrencilerinin psikolojik belirti türlerini incelediği araştırmasının sonuçlarına göre, kız ergenlerin “Kısa Semptom Envanteri”nin alt ölçeklerinden aldıkları puanların ve stres düzeylerinin erkek ergenlerinkinden daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ayrıca erkek ergenlerin öznel iyi oluşları kız ergenlerden daha yüksek bulunmuştur. Fen lisesi öğrencilerinin genel lise öğrencilerine göre psikolojik belirtiler açısından daha iyi durumda oldukları ve genel lise öğrencilerinin daha çok psikolojik problemler ifade ettikleri saptanmıştır. Genel liseye devam eden ergenlerin “Depresyon”, “Somatizasyon” alt ölçek puanları ve belirtilerden rahatsız olma düzeyleri fen lisesine devam eden ergenlerden daha yüksektir. Ayrıca, fen lisesi öğrencileri genel sağlık örüntülerinin genel lise öğrencileri genel sağlık örüntülerinden daha iyi olduğu gözlenmiştir. Sosyometrik statü açısından, akranları tarafından kabul gören ergenlerin öznel iyi oluşlarının, akranları tarafından reddedilen ergenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Peker (2008), “Hükümlü Ve Tutuklularda Madde Kullanımı İle Suç Türü Ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler” adlı yüksek lisans tez çalışmasında şu bulgulara ulaşmıştır: Ceza infaz kurumuna girmeden önce madde kullanımının, daha önce ceza infaz kurumunda bulunma ve suçu işlemeden kısa süre önce madde

kullanımı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Şiddet içermeyen suç işleyenlerin, şiddet suçu işleyenlere göre daha fazla ikincil psikopati özelliği taşıdıkları görülmüştür. Madde kullanımı olanların ise, hem birincil psikopati hem de ikincil psikopati özelliklerini madde kullanmayanlara göre daha fazla taşıdıkları ve daha fazla anksiyete, olumsuz benlik ve hostilite semptomlarına sahip oldukları bulunmuştur.

Bayraktar (2007) tarafından yapılan “Gençlik Döneminde Görülen Bazı Psikolojik Belirtiler Ve Din Eğitimi İlişkisi -Obsesif Kompulsif Belirti Örneği” adlı yüksek lisans çalışması sonuçlarına göre: Cinsiyet, hayatın çoğunluğunun geçtiği yer, babanın olgusal durumu, dini bilgi düzeyi, namaz kılma, tövbe etme, oruç tutma, Kur’an-ı Kerim okuma ve dini inanç durumlarına göre obsesif kompulsif belirti puan ortalamaları arasında önemli bir istatistiksel fark olduğu bulunmuştur.

Küçüköğlü (2007), tarafından yapılan çalışmada kanserli ebeveynlerin çocuklarında görülen psikolojik belirtiler incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre: Babası hasta olan çocukların anksiyete, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite ve toplam psikolojik belirti puan ortalamaları annesi hasta olan çocuklara oranla daha yüksek bulunmuştur. Aile tipi çekirdek olan çocukların somatizasyon, hostilite ve toplam psikolojik belirti puan ortalamaları; parçalanmış aile tipine sahip çocukların anksiyete ve depresyon puan ortalamaları; geniş aile tipine sahip çocukların olumsuz benlik puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Ancak gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Yavuz (2006), “Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinde Öznel İyi Olma Hali, Psikiyatrik Belirtiler Ve Bazı Kişilik Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma” isimli yüksek lisans tez çalışması sonucunda şu bulgulara ulaşmıştır:

1. Araştırma sonucunda, 1. sınıf öğrencilerinde, PDR Bölümü ve İletişim Fakültesi öğrencilerinin empatik eğilimlerinin Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin empatik eğilimlerinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır.
2. 4. sınıf öğrencilerinde PDR Bölümü öğrencilerinin psikiyatrik belirtilerinin Mühendislik Fakültesi öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha düşük ve empatik eğilimlerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

3. PDR 1. Sınıf öğrencilerinin psikiyatrik belirtilerinin 4. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Şengül (2007), tarafından yapılan “Dindarlık Ve Ruh Sağlığı İlişkisi” adlı tez çalışmasında aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

1. Dindarlığın bilgi- ibadet boyutu ve dinin tecrübe-etki boyutuyla ile ruh sağlığının anksiyete boyutu arasındaki çok anlamlı negatif ilişki vardır.
2. Hostilite yani öfke ve düşmanlık duyguları ile dindarlığın bilgi- ibadet ve sosyal boyutu arasındaki anlamlılık düzeyi yüksek negatif ilişkilidir.
3. Olumsuz benlik belirtileri ile dindarlığın sırasıyla bilgi-ibadet boyutu ile tecrübe- etki boyutları arasında anlamlı negatif ilişkiler tespit edilmiştir.
4. Dinin bilgi-ibadet boyutu ile depresif belirtiler arasında da anlamlı olumsuz ilişki mevcuttur.

Aykut (2005), “Yunus Emre Sağlık Ocağı Bölgesinde Kadınlarda Bazı Ruh Sağlığı Sorunlarının Prevalansı Ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Buna Etkisinin Saptanması” adlı doktora tezi çalışmasında aşağıdaki bulgulara ulaşmıştır: Lise ve üzeri öğrenim gören kadınların kocalarından daha az, çalışan kadınların ise daha fazla psikolojik şiddet gördükleri saptanmıştır. Birden fazla evlilik görmüş ve 18 yaşından önce evlenmiş kadınların diğerlerine göre kocalarından daha fazla psikolojik şiddet gördükleri saptanmıştır. Eşiyle akraba olanların ise daha az psikolojik şiddet gördükleri saptanmıştır. Kocalarından psikolojik veya fiziksel şiddet gören kadınların şiddet görmeyenlere göre yaklaşık 3 kat daha fazla olası depresyon tanısı aldıkları saptanmıştır. Kocalarından psikolojik şiddet gören kadınlarda şiddet görmeyenlere göre yaklaşık 4 kat, fiziksel şiddet görenlerde ise yaklaşık üç kat daha fazla olası anksiyete saptanmıştır. Kadınların cinsel şiddete maruziyet durumu ile olası anksiyete tanısı alma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Takakura ve Sakihara (2000) çalışmalarında, depresif belirtiler ve psikososyal faktörler ilişkisi üzerinde cinsiyet değişkenini araştırmışlardır. Japonya’da liseye devam eden 2660 öğrenci örneklem grubunu oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, kız öğrencilerin daha fazla depresif belirti gösterdikleri ve stresden yakındıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, depresif belirtiler ile stres arasında olumlu yönde ilişki olduğu

gözlenirken depresif belirtilerle özgüven, içsel kontrol, sosyal destek ve sağlık uygulamaları arasında olumsuz yönde ilişki olduğu gözlenmiştir. (Akt: Güven, 2008).

Dökmen (2003), çalışmasında kendi ürününü pazarda satan, maaşlı bir işte çalışan ve evhanımı olan kadınlar üzerine yaptığı araştırmasında, çalışma durumları farklı bu üç grup kadında ruh sağlığı, kontrol odağı inancı ve cinsiyet rolünü incelemiştir. Araştırmanın sonuçları şu şekildedir: Pazarıcı kadınların somatizasyon puanları, ev hanımlarının ve çalışan kadınların puanlarından; pazarıcı kadınların obsesif-kompulsif, paranoid, psikotizm, ek ve belirti toplamı puanları çalışan kadınların puanlarından yüksektir. Ev hanımlarının ise kişisel duyarlılık puanları çalışan kadınların puanlarından; pazarıcı kadınların ve ev hanımların rahatsızlık ciddiyeti puanları da çalışan kadınların puanlarından yüksektir.

Sezer (2009), araştırmasında müzikle terapinin sınav kaygısı, öfke ve psikolojik belirtiler üzerindeki etkisini incelemiştir. Yapılan uygulama sonucunda, Ney müziği, Klasik Türk müziği ve Klasik Batı müziği terapi gruplarındaki öğrencilerde terapi sonrası sınav kaygısı, öfke ve psikolojik belirtilerin ön-test ve son-test puanları arasındaki fark son-test lehine anlamlı bulunmuştur. Sekiz hafta sonra kontrol gruplarındaki öğrencilerde ise sınav kaygısı, öfke ve psikolojik belirtilerin ön-test ve son-test puanları arasındaki farklar anlamsız bulunmuştur.

Knekt ve diğ. (2008) bazı psikolojik belirtiler üzerinde kısa ve uzun dönemli terapilerin etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, ilk yıl süresince kısa süreli psikodinamik psikoterapi gören kişiler depresyon ve anksiyetede, çözüm odaklı terapi gören kişilerse deresyonda, uzun süreli psikodinamik terapiden görenlere göre daha hızlı ilerleme göstermişlerdir. İkinci yıl süresince uzun ve kısa süreli terapiler arasında önemli bir fark bulunamamış ve 3 yıllık izleme sonucunda uzun dönemli psikodinamik psikoterapinin kısa süreli terapilere göre daha etkili olduğu bulunmuştur.

Ceyhan (2008), “Ergen Ruh Sağlığı Açısından Bir Risk Faktörü: İnternet Bağımlılığı” adlı çalışmasında şu sonuçlara ulaşmıştır: Gözden geçirilen çalışmalar ergenlerin interneti en çok kullanan grup olmaya başladığını işaret etmektedir. Üniversite öğrencileri ve yetişkinler için tanımlanan internet bağımlılığı belirtilerinin ergenler tarafından da yaşandığı bildirilmektedir. Giderek daha fazla sayıda ergen internet bağımlılığının veya patolojik/sağlıksız internet kullanımının belirtilerini göstermekte

ve günlük yaşamları, akademik başarıları ve sosyal ilişkileri önemli ölçüde etkilenmektedir.

Bilgin(2007), “Ruh Sağlığı Bozuk Olan Bireylere Sahip Ailelerin Ruhsal Hasta Ve Hastalığa İlişkin Görüşleri” isimli yüksek lisans tez çalışmasında şu sonuçları bulmuştur:

1. Hasta yakınlarının % 27.1’i ailede psikiyatrik hastalık tanısı almış başka birey olduğunu; % 70’i hasta bireyle sürekli bir arada yaşarken; % 30’ u sürekli bir arada yaşamadıklarını; % 80.6’sı hastalığı öğrendiğinde üzüldüğünü, %19.4’ü korktuğunu, % 37.1’i kaygı duyduğunu, % 16.5’i suçluluk duyduğunu, % 20’si kabullenemediğini, % 22.9’u umutsuzluğa kapıldığını, % 7.1’i içine kapandığını, %69.4’ü bu durumu kabullendiğini, % 8.2’si kabullenmediğini ve % 22.4’ü kısmen kabullendiğini, % 25.3’ü şu anda hastanın durumuna çok üzüldüğünü, % 12.9 ‘ u kaygı duyduğunu, % 11.8’ i normal karşıladıklarını, % 5.9’ u suçluluk duyduğunu, % 75.9’u tedavi olacağına inandığını, % 4.1’i tedavi olacağını düşünmediğini belirtti.
2. Hasta yakınlarının % 51.8’i “Aile içi ilişkileriniz nasıldır?” sorusuna, birbirimizin fikirlerine saygı duyarız, % 68.8’i birbirimize destek oluruz, % 25.3’ü sık sık tartışırız, % 9.4’ü hiç konuşmayız ve geçinemeyiz cevaplarını verdi. Hasta yakınlarının % 52.4’ü ailede psikiyatrik hastalık tanısı alan bireyin olmasının ilişkileri güçlendirdiğini, % 15.9’u ilişkilerinin sarsıldığını, % 25.9’u ilişkilerinin etkilemediğini ifade etti.

Tahiroğlu ve arkadaşları (2008),yaptıkları “Çocuk İstismarı, Ruh Sağlığı Ve Adli Bildirim Zorunluluğu” adlı bir çalışmada şu şekilde bulgular ortaya koymuşlardır:

1. Araştırma kapsamına alınan olguların adli bildirim nedenleri %81.3 (n=13) cinsel istismar, %18.8 (n=3) ihmal, %6.3 (n=1) fiziksel istismar ve %6.3 (n=1) duygusal istismar şeklindeydi.
2. Adli süreçte olguların %33.8’i (n=7) istismarın yaşandığı ortamdan uzaklaştırıldı, %81.3’ü (n=13) koruma altına alındı.

3. Olguların %18.8'i (n=3) bildirimden sonra izlenemedi, %43.8'i (n=7) ayakta ve %37.5'i (n=6) yatarak tedavi edildi. Tedavi edilen 13 olgunun %53.8'inde (n=7) sınırlı, %46.2'sinde (n=6) belirgin düzelme olduğu görüldü.

Benk (2006) yaptığı araştırmasında üniversitelerde okuyan öğrencilerin, mükemmeliyetçi kişilik özellikleri ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmada öğrencilerin cinsiyeti, mezun oldukları lise türü, kardeş sayısı, doğum sırası, anne ve babanın eğitim durumu, ailenin algılanan gelir düzeyi, resmiyet, eleştiricilik, destekleyicilik, paylaşımcılık, huzur, gibi algılanan anne-baba-çocuk ilişkileri, ebeveynlerin algılanan anne baba tutumu ve mükemmeliyetçilik düzeyleri ile mükemmeliyetçilik arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ruhsal belirti tarama listesi ile algılanan anne-baba çocuk yetiştirme tutumu, algılanan anne-baba-çocuk ilişkilerinden ilgililik, karşılıklı anlayış, sıcaklık, paylaşım, huzur ve çatışma arasında anlamlı fark bulunmuştur.

1.11. Zeka

İnsanlar çeşitli özelliklerine göre birbirlerinden ayrılırlar. Bu özelliklerden biri de zekadır. Günümüze kadar, pek çok değerli bilim insanı bireyin zihinsel yapılarına ve davranışlarına bakarak zeka üzerine fikirler yürütmüşlerdir (Bümen, 2002).

Zeka insanoglunun üzerinde en çok tartıştığı, farklı alan uzmanlarınca farklı şekillerde tanımlanmış bir kavramdır. Zekâ konusunda yapılan ilk yorumlar, zekânın doğuştan geldiğine ve kişinin belli bir zekâ ile doğup tüm yaşamı boyunca aynı zekâ kapasitesi ile yaşadığına yönelik iken günümüzde insan zekâsının sınırları, artık neyin mümkün olabileceğinin araştırılmasıyla çizilmeye çalışılmaktadır. Yaşadığımız dönem içerisinde hemen hemen her yaş ve yetenek düzeyindeki bireyin zihinsel fonksiyonlarının geliştirilebileceği düşünülmektedir (Tarman, 1999).

Zekayı ilk kez Galton ölçmeye çalışmıştır. Galton'a göre; bireysel farklılıklar, duyuusal yeteneklerdeki farklılıklardan kaynaklanır, bireyin duyuları ne kadar keskin olursa zekâsı o kadar iyi işler (Selçuk ve diğ, 2002).

Binet'e göre zeka, bellek alanı, duyum keskinliği ve tepki hızı gibi basit zihni öğelerle değil; kavrama, hüküm verme, akıl yürütme gibi karmaşık işlemlerle kendini gösterir.

Bu karmaşık zihin etkinliklerini, dakik olarak ve doğrudan doğruya ölçmek mümkün değildir (Özgüven, 1994).

Spearman, zihinsel yetenekleri ölçtüğü kabul edilen testlerin birbirleriyle olan korelasyonlarına faktör analizi tekniği uygulamış ve sonuç olarak bu testlerin ölçtüğü birbirinden farklı zihin güçlerinin ortak bir yanı olduğu kanısına bir kere daha varmıştır. Bunun üzerine, her türlü zihin etkinliğinde rol oynayan genel bir zihinsel enerjinin var olduğunu ileri sürmüş ve buna 'g' (genel yetenek) adını vermiş, farklı zihin etkinliklerini ölçen testler arasındaki korelasyonların mükemmel olmayışını zihinde özel faktörlerin varlığına bağlamış, bu özel faktörlere de 's' demiştir (Arkonaç, 1998).

Bloom'a göre genel zekânın ölçüleri, belli bir alanda gerçekleşecek olan başarıyı bu alanın bilişsel ön şartların kapsadıkları oranda yani bu alana özel bilişsel giriş davranışları ölçüsüyle örtüştükleri ve bu bilişsel giriş davranışlarının varlığını yansıttıkları oranda ortaya çıkarlar (Bloom, 1998: 63).

Thurstone'a göre ise, zihinsel farklılıklar "g faktörü"nden değil, birbirinden ve kendinden bağımsız yedi faktörden ileri gelir. Bunlar: sözel kavram, sözel akılcılık, sayısal yetenek, tümevarımsal muhakeme, bellek, uzaysal düşünme ve algı hızıdır (Selçuk, 2003).

Thorndike'e göre zekâ birbirinden ayrı faktörlerden gelir. Bunun için zekâ değil zekâlar vardır. Bir zihni problemin çözümünde birden fazla faktör rol oynar. Thorndike zekâyı, soyut, sosyal ve mekanik olmak üzere üç boyuta ayırmıştır. Soyut zekâ, sayı ve kelime cinsinden sembolleri; mekanik zekâ, çeşitli araç-gereç ve makineleri kullanma yeteneğidir. Sosyal zekâ ise, insanları anlama ve onlarla başarılı ilişkiler kurma yeteneği olarak tanımlanmıştır (Özgüven,1994:166). Ayrıca zekanın düzey, genişlik ve hız olmak üzere de üç boyutu vardır şeklinde tanımlamıştır (Demirel, Başbay ve Erdem, 2006).

Piaget zekâyı bireyin çevreye uyum sağlama yeteneği olarak tanımlamıştır. Kişi içinde bulunduğu (özellikle fiziksel çevreye) ne kadar çok ve ne kadar hızlı uyum yapabiliyorsa o kadar zekidir denilebilir (Bacanlı, 2003:58).

Wechsler'e göre zeka; bir bireyin, amaca uygun davranma, rasyonel düşünme ve çevresiyle etkili iletişim içinde olma kapasitesidir (Özguven, 1994).

İbn-i Sina'ya göre zeka; hem öğrenme sürecinden hem de dış dünyadan gelen algıların insana verdiği bilgiyi öğrenmeyle ortaya çıkmaktadır (Selçuk 2003).

Goleman, Thorndike'in sosyal zekâ adını verdiği zekâ üzerinde durmuş ve duygusal zekâ (EQ) kavramını ortaya atmıştır. Duygusal zihin, evrim basamağında akıl zihinden önce ortaya çıkmıştır ve hayvanlarda da mevcuttur. Duygusal zekâ; kendini harekete geçirebilme, aksiliklere rağmen yoluna devam edebilme, dürtüleri kontrol ederek doyumu erteleyebilme, ruh halini düzenleyebilme, sıkıntıların düşünmeyi engellemesine izin vermeme, umut besleme ile kendini gösterir. Herhangi bir uyarıcıya gösterilecek tepki, akıl zihinden önce duygusal zihin tarafından algılanır (Selçuk ve diğ., 2002).

Guilford, zihin yapısını incelemiş ve zihinsel becerileri: işlemler, ürünler ve içerik olarak üç boyutta ele almıştır. Ancak düşünmenin karmaşık ve çok soyut olması nedeniyle zihin yapısına ilişkin ayrıntıları açıklamada yeterli olamamıştır (Demirel, 2002: 38).

Sternberg'e göre üç zeka ögesi bulunmaktadır: Üst ögeler (problemin ne olduğunu belirleme ve hangi stratejinin kullanılacağını değerlendirme), performans öğeleri (seçilen yöntemlerin uygulamaya sokulması) ve bilgi kazanma ögesi (yeni bilginin edinilmesi) (Bacanlı, 2003:127).

Vural (2004:224)' e göre zeka kişinin anlama kavrama, öğrenme kapasitesidir. Zihinsel performansı gösterir, zeka doğuştan kromozomlarla ve kişinin okuması, kişinin eğitimle kendisini geliştirmesiyle oluşur.

Çeşitli kaynaklar, zeka tanımları konusunda kullanılan en yaygın unsurların;

a) Yüksek düzeyde yetenekler (soyut muhakeme, zihinsel temsil, problem çözme ve karar verme)

b) Öğrenme yeteneği ve çevrenin taleplerini etkili şekilde karşılayabilme, olduğunu belirtmektedir (Erkuş, 1998).

İnsan zekasının özellikleri ve sınırları hakkında yapılan araştırma sonuçlarına göre;

- 1) Bireyin zekasının temel öğeleri kalıtımla gelmektedir.
- 2) Bireyin çevre ile etkileşimi, gizli güçlerini ortaya çıkararak, yeteneklere dönüştürmektedir.
- 3) Bu yeteneklerin kullanılmasıyla bireyin çevre ile uyumu sağlanabilmektedir.
- 4) Çevre ile yapılan bir etkileşim bireyin zekasının gelişmesini, böylece zihinsel yapısının değişmesini sağlamaktadır.
- 5) Bireyin çevre ile etkileşiminin niteliği aynı zamanda bireyin zihinsel yapısının düzeyine bağlıdır.
- 6) Her bireyin zihinsel yapısı diğerlerinden farklı olduğu için bireyler arasında ayrılıklar vardır (Özguven, 1994).

1.12. Çoklu Zeka Kuramı

Çoklu zeka teorisi insan zihnine açılan adeta bir pencere gibidir ve beynin çeşitli bölümlerinin fonksiyonlarını açıklar. Diğer bir deyişle çoklu zeka teorisi insan zekasının dünyadaki içeriğe (örneğin, çeşitli olgulara olaylara, seslere veya nesnelere) nasıl tepkide bulunduğunu ve bu içeriği nasıl içselleştirip zihinde yorumladığını açıklamaya çalışır. Dolayısıyla, çoklu zeka teorisi açısından bakıldığında, zeka, çok yönlü bir kapasitedir, bir potansiyeldir veya bir yetidir. Ayrıca zeka bir bireyin genetiksel kalıtımıyla olduğu kadar, bu bireyin ekolojik ve kültürel çevresiyle olan tecrübe ve etkileşimiyle de şekillenir (Saban 2005:1).

Bilim adamlarının zekâyı nicel olarak ifade etmek için kullandıkları zekâ testlerinin ortak özelliği; hepsinin hızlı düşünmeye, matematiksel ve sözel becerilere dayanıyor olmasıdır. Oysa bu becerilerden bağımsız olarak, başarı gösterilebilecek sanat, müzik veya spor gibi alanlardan da bahsetmek mümkündür. Harvard Üniversitesi Psikoloji profesörlerinden Howard Gardner tarafından gündeme getirilen “Çoklu Zekâ Kuramı”nın çıkış noktalarından bir tanesi de budur. “Gardner’a göre eğer bir insan toplumda değer bulan bir ürün meydana getirebiliyor, günlük ya da mesleki yaşamında karşılaştığı bir soruna etkili çözümler üretebiliyorsa bu insan zeki olarak adlandırılabilirdi” (Yavuz, 2001).

Howard Gardner'a göre zekânın tanımı şöyledir: “İnsani bir zihinsel yetkinlik olan zekâ; problem çözmeye dair bir dizi beceriyi, bireyin karşısına çıkan gerçek sorunları ya da güçlükleri çözmelerini, uygun olduğunda da etkili bir ürün ortaya koymasını, yeni sorunlar bulması ya da yaratmasını, böylece yeni bilgiler edinmek için zemin hazırlamasını içermelidir.” (Gardner, 2004: 85).

Gardner'in zekâ tanımı diğer kuramlardan farklı yaklaşımı ile hemen ayırt edilebilmektedir. Şöyle diyor Gardner: İnsan zekâlarını ve kombinasyonlarını fark etmemiz ve geliştirmemiz son derece önemlidir. Birbirimizden bu kadar farklı oluşumuz, hepimizin farklı zekâ kombinasyonlarına sahip olmamızdan kaynaklanmaktadır. Bunun farkında olursak hayatta karşımıza çıkan sorunlarla baş etmemiz kolaylaşır (Kaptan 2001: 47).

Gardner; felç olan bir insanın beyinde belirli bölümlerin hasara uğradığını ve bu hasar sonucunda nelerin ortaya çıktığı konusunda araştırmalarında müziksel yeteneğini kaybeden insanların konuşma yetisini, dilsel yeteneğini kaybeden insanların şarkı söyleme yetisini devam ettirebildiklerini ya da mantık yeteneği zedelenen insanların sosyal hayatta etkin bir görev sergilediklerini gözlemlemiştir. Bu durumda bir yeteneğin kaybedilmesi diğer yeteneklerin de kaybolacağı anlamına gelmemektedir. Yapılan bu gözlemler Gardner'ın, insanların tek bir zekâyâ sahip olmadıkları düşüncesine yoğunlaşmasına yol açmıştır. Bu çalışmalar Gardner'ı, sadece beyin araştırmaları dünyasına götüren bir anlayış olmamış, aynı zamanda ÇZK' ya götüren neden olmuştur (Tarman,1999).

İnsan zekasının özellikleri, nitelikleri ve sınırları hakkında son yıllarda yapılan araştırmalar ve elde edilen bulgular, insanın sahip olduğu zeka potansiyeline ilişkin olarak aşağıdaki görüşleri ileri sürmektedir (Gardner, 1999, Akt: Saban, 2005:18-20):

1. Her insan kendi zekasını artırma ve geliştirme yeteneğine sahiptir.
2. Zeka sadece değişmekle kalmaz, aynı zaman da başkalarına da öğretilir.
3. Zeka insandaki beyin ve zihin sistemlerinin birbiriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan çok yönlü bir olgudur.
4. Zeka çok yönlülük göstermesine rağmen kendi içinde bir bütündür.
5. Her insan çeşitli zeka alanlarının tümüne sahiptir.
6. Her insan çeşitli zeka alanlarından her birini yeterli bir düzeyde geliştirebilir.

7. Çeşitli zeka alanları genellikle bir arada uyum içerisinde çalışır.
8. Bir insanın her alanda zeki olması için pek çok yol bulunur.

Çoklu zeka kuramıyla beraber zekaya ilişkin eski anlayış yerini yenisine bırakmıştır. Saban (2005:4) bu eski ve yeni anlayışı şu şekilde listelemiştir:

Zekaya İlişkin Eski Anlayış:

- Zeka doğuştan kazanılır, sabittir ve bu nedenle asla değiştirilemez.
- Zeka niceliksel olarak ölçülebilir ve tek bir sayıya indirgenebilir.
- Zeka tekildir.
- Zeka, gerçek hayattan soyutlanarak, yani belli zeka testleri ile ölçülür.
- Zeka, öğrencileri belli seviyelere göre sınıflandırmak ve onların gelecekteki başarılarını tahmin etmek için kullanılır.

Zekaya İlişkin Yeni Anlayış:

- Bir bireyin genetiksel olarak kalıtımla birlikte getirdiği zeka kapasitesi iyileştirilebilir; geliştirilebilir ve değiştirilebilir.
- Zeka, herhangi bir performansta, üründe veya problem çözme sürecinde sergilendiğinde sayısal olarak hesaplanamaz.
- Zeka, çoğuldur ve çeşitli yollarla sergilenebilir.
- Zeka, gerçek hayat durumlarından veya koşullarından soyutlanamaz.
- Zeka, öğrencilerin sahip oldukları gizil güçleri veya doğal potansiyelleri anlamak ve onların başarmak için uygulayabilecekleri farklı yolları keşfetmek için kullanılır.

1.13. Çoklu Zeka Alanları

Gardner'ın ileri sürdüğü sekiz türdeki zeka alanları şunlardır: (1) sözel-dil zekası, (2) mantıksal-matematiksel zeka, (3) görsel-uzamsal zeka, (4) müziksel-ritmik zeka, (5) bedensel-kinestetik zeka, (6) sosyal-kişilerarası zeka, (7) içsel zeka ve (8) doğacı zeka (Saban, 2005: 6-7).

Gardner, zekânın dokuzuncu bir yönü üzerinde de çalışmalarını sürdürmektedir. Dokuzuncu zekânın varoluşla ilgili olduğunu düşünen Gardner buna “varoluş zekâsı”

(existential intelligence) adını vermiştir. Ancak, çalışmaların nasıl bir sonuç ortaya çıkaracağı henüz belli değildir (Demirel ve diğ., 2006).

Gardner zekâ alanları belirlenirken her biri zekâ alanı olarak alınabilecek kapasitelerin birbirinden bağımsız bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Zeka alanlarını belirlemek için 8 kriter geliştirmiştir. Bu 8 kriter şunlardır:

1. Beyin hasarıyla potansiyel izolasyon
2. Evrimsel tarih ve evrimsel olasılık
3. Tanımlanabilir çekirdek işlemler seti
4. Bir sembol sistemine şifrelemede hassasiyet
5. Tanınabilir son aşama ve ayırıcı gelişimsel eğri
6. Özel bir becerinin varlığı ile ayırt edilmiş bireylerin varlığı (dahiler, idiotlar)
7. Deneysel psikolojik görevlerle desteklenme
8. Psikometrik bulgularla desteklenme (Zabun; 2002:2).

1.13.1. Sözel-Dilsel Zeka

Değişik kültürlerde yaşayan insan, dili kullanma becerisine sahiptir. Kimileri dili sadece iletişim amacıyla kullanırken, kimileri birden çok dil ve iletişim becerileri gösterebilirler. Dil zekâsı, sözcükleri hem sözlü hem de yazılı olarak etkili biçimde kullanma becerisidir (Demirel, 2005:131). Bu türdeki zeka, bir insanı kendi dilini gramer yapısına, sözcük dizimine ve vurgusuna ve kavramları da kastettikleri anlamlarına uygun olarak büyük bir ustalıkla kullanmayı gerektirir. Dolayısıyla, sözel-dil zekâsı, dili, başkalarını bir işi yapmak için ikna etmek, başkalarına belli bir konuda bilgi sunmak, başkalarına belli bir işin nasıl yapılacağını açıklamak veya bir dilbilimci gibi dilin özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak gibi dil ile ilgili bütün faaliyetleri içerir (Saban, 2005:7). Bu kişilere uygun meslek alanları şunlardır: Edebiyat, yazarlık, sair, arşivcilik, hatip, hukuk, siyaset vb. alanlardır (Vural 2003).

Özellikleri:

- Normal öğrencilerden daha iyi yazar.
- Uzun hikâye ve fıkralar anlatır
- İsimler, yerler ve tarihler hakkında iyi bir hafızaya sahiptir.
- Yaşına uygun kelimeleri doğru bir şekilde telaffuz eder.

- Yaşına göre iyi bir kelime hazinesine sahiptir.
- Başkalarıyla yüksek düzeyde sözel iletişime girer.
- Tekerlemeleri, anlamsız kelimeleri ve kelime oyunlarını çok sever.
- Kitap okumayı çok sever.
- Öğrendiği kelimeyi anlamına uygun olarak konuşma veya yazma dilinde kullanır.
- Dinleyerek öğrenmeyi sever (Saban 2005:7-8).

1.13.2. Mantıksal-Matematiksel Zeka

Mantıksal-matematiksel zekâ sayılar ve akıl yürütme zekâsı ya da tümdengelim ve tümevarım ile akıl yürütme, soyut problem çözme ve birbiri ile ilişkili kavramlar, düşünceler arasındaki karmaşık ilişkileri anlama yeteneği olup bilimsel hipotezi sınıflandırma, öngörü, öncelik verme ve oluşturma, neden-sonuç ilişkilerini anlama becerilerini içerir (Bümen, 2002). Tahminde bulunma, eleştirel düşünme, zıtlıkları keşfetme, mantıksal gerekçeler üretme, sınıflama, sıralama, kategorize etme mantıksal-matematiksel zekânın rutin işleri arasında yer alır. Bu zekâ, insan ilişkilerindeki çatışmaların çözülmesi, psikolojik sorunlarla baş etme, mutlu olma, iş başarısı, doğru seçim yapma, eleştirel düşünme gibi birçok hayati konuda etkilidir (Selçuk ve diğ., 2002). Bu kişilere uygun meslek alanları, matematikçi, bilgisayar programcısı, bilim adamı, muhasebeci meslekleridir (Saban, 2005: 16).

Gardner'a (1999) göre bu zeka alanı gelişmiş bireyler;

- Herhangi bir şeyin nasıl çalıştığını sorgularlar.
- Akıldan hesabı çabuk yaparlar.
- Matematik etkinliklerini severler.
- Strateji oyunlarını severler.
- Mantık oyunları, yapbozları sever.
- Üst düzey düşüncelerini kullanır.

1.13.3. Görsel-Uzamsal Zeka

Bu zeka alanı, bir bireyin çevresini objektif olarak gözlemlemesi, algılaması ve değerlendirmesi ve bunlara bağlı olarak da dış çevreden edindiği görsel ve uzaysal

fikirleri grafiksel olarak sergilemesi kabiliyetlerini içerir. Görsel uzamsal zekaya sahip insanlar, yer, zaman, renk, çizgi, şekil, biçim, ve desen gibi olgulara ve bu olgular arasındaki ilişkilere karşı aşırı hassas ve duyarlıdırlar. Dolayısıyla görsel- uzaysal zekası güçlü olan kişiler, varlıkları, olayları veya olguları görselleştirerek ya da resimlerle, çizgilerle ve renklerle çalışarak en iyi öğrenirler (Saban, 2005). Bu kişilere uygun meslek alanları şunlardır: Ressam, artist, fotoğrafçı, mimar, heykeltıraş, tasarımcı vb alanlar(Vural 2003).

Gardner'a (1999) göre bu zeka alanı gelişmiş bireyler:

- Net zihinsel imaj gördüğünü söyler.
- Harita, çizelge ve şemaları rahatlıkla okur.
- Yaşlılarından daha hayalcidir.
- Sanat etkinliklerinden zevk alır.
- Görsel gösterimleri sever.
- Boz yap ve yolunu bul oyunlarını sever.
- Okurken kelimelerden çok resimlerden öğrenir.

1.13.4. Bedensel-Kinestetik Zeka

Bedensel-kinestetik zekaya sahip bireyler duygularını, düşüncelerini vücutlarının herhangi bir bölümünü farklı yollarla kullanarak (dans ve vücut dili gibi) kendisini ifade etme ve üretme yolunu seçer. Yani problem çözmede, model inşa etme, ürün üretme ve bedenini aktif olarak kullanma kapasitesidir (Bümen, 2004). Bu kişilere uygun meslek alanları şunlardır: Spor, heykeltıraş, teknik direktör, cerrah, oyuncu (Vural 2003).

Bümen (2004)'e göre bedensel-kinestetik zekanın özünde;

- Vücut hareketlerini kontrol etme,
- Önceden planlanmış vücut hareketlerini kontrol etme,
- Bedenin farkında olma,
- Zihin ve beden arasında güçlü bir bağ kurma,
- Pantomim yetenekleri,
- Bedeni tümüyle iyi kullanma kapasiteleri vardır.

1.13.5. Müziksel-Ritmik Zekâ

Müziksel-ritmik zekâ, bir kişinin bir besteci, müzisyen ya da bir şarkıcı gibi müzik formlarını algılaması, ayırt etmesi ve ifade etmesi kabiliyetleridir. Bu zekâ alanı bireyin müziksel olarak düşünmesi ve belli bir olayın oluş biçimini, seyrini veya düzenini müziksel olarak algılaması, yorumlaması ve iletişimde bulunması olarak tanımlanabilir. Müziksel zekası güçlü olan insanlar, sadece müziksel eserleri kolaylıkla hatırlamazlar, aynı zamanda olayların oluşumunu ve işleyişini müziksel bir dille düşünmeye, yorumlamaya ve ifade etmeye çabalarlar (Saban, 2005:10). Bu kişilere uygun meslek alanları şunlardır: Sarkıcı, besteci, müzisyen, orkestra şefi, müzik eleştirmeni (Vural 2003).

Gardner ' a (1999) göre müziksel-ritmik zeka alanı gelişmiş bireyler;

- Melodileri hatırlar.
- Ritmik şekilde konuşur veya hareket eder.
- Çalışırken ritmik tempo tutar.
- Çevre seslerine duyarlıdır.
- Müziğe olumlu tepki verir.
- Detone müziği tanır.

1.13.6. Sosyal-Kişilerarası Zeka

Bu zeka türü insanlarla birlikte çalışılabilme, sözel ve bedensel zekâ dilini etkili bir biçimde kullanarak çok farklı karakterlere sahip insanlarla kolaylıkla iletişim kurabilme, insanları yönetebilme, onlarla uyumlu çalışabilme ve insanları ikna edebilme becerisidir (Yavuz, 2002). Bu zeka türüne sahip olan kişi başkalarının duygularını doğru teşhis edebilir, özellikle kişilerin zaman içindeki ve birbirleri arasındaki farklılık ve benzerliklerine karşı duyarlıdır. Öğretmen, pazarlamacı, terapist gibi meslekler bu tür zekanın yoğun olarak kullanıldığı mesleklerdir (Bacanlı, 2003: 122).

Bümen (2004)'e göre bu zekanın özündeki kapasiteler şunlardır;

- İnsanlarla sözlü ya da sözsüz iletişim kurma,
- Bir bireyin ruhsal durumunu, duygularını okuma,

- Grupta işbirliği içinde çalışma,
- Karşıdaki kişiye odaklanma,
- Empati kurma,
- Sinerji kazanma ve oluşturma. (Bir gruptaki her bireyin değil, grubun gücüne değer verme).

1.13.7. İçsel Zeka

Gardner'a göre günlük hayattaki en önemli zekâdır. Kişinin kendisi ile ilgili bilgisinin olması ya da yaşamı ve öğrenmesi ile ilgili sorumluluk almasına işaret eden zekâdır. Öze dönük zekâsı güçlü olan birey, kendi coşkularının sınırlarını anlayabilen, kendi davranışlarını yönetirken bunlara dayanabilen, güvenebilen kişidir. Böyle bir kişi, zamanında düşünmeyi, yanıtlamayı ve kendini değerlendirmeyi bilir. Düşünce ve duygular ne kadar bilinçli hale gelirse günlük yaşamla iç dünyamız arasındaki bağlar da o kadar kuvvetlenir. Kendi kendini gözlem bu zekânın geliştirilmesi için kullanılabilir bir yoldur. Din adamları, psikologlar, filozoflar öze dönük zekâları gelişmiş insanlardır (Demirel, 2002).

İçsel zekâsı gelişmiş bireyler, yaşadıkları her olay veya deneyim üzerinde çok fazla düşünürler. Kendi içlerinde bir değer ve anlayış sistemi oluştururlar. Her şeyde kendilerinden bir şey ararlar. Yaşam felsefelerini oluşturmaya yönelik bir arayış içindedirler (Vural, 2005).

Gardner'in açıklamalarına göre, içsel zekânın üç temel ögesi vardır:

- 1- Kişinin kendi iç dünyası ve sahip olduğu kaynakların farkında olmak,
- 2- Düşünce ve duyguları ayırt etmek,
- 3- Bütün bunları davranışları anlama ve yönlendirme amacı ile kullanmak (Selçuk ve diğ,2003).

Bümen (2004)'e göre öze dönük-bireysel (içsel) zekanın özünde;

- Sadece bir konuya veya etkinliğe odaklanma, konsantre olma
- Dikkatlilik, detaylara değer verme, duyarlılık
- Düşünme hakkındaki düşünce etkinlikleri, kendi kendine konuşma

- Kendini tanıma ve değer verme, kendini gerçekleştirme (Biz diğer insanların bir parçasıyız, diğer insanlar da bizim parçamız; biz evrenin bir parçasıyız, evren de bizim bir parçamızdır görüşü)
- Yüksek düzeyli düşünme becerileri ve akıl yürütme

1.13.8. Doğa Zekası

Doğa zekası ile bir kişinin bir biyolog yaklaşımı ile hayvanlar bitkiler gibi yaşayan canlıları tanıma, onları belli karakteristik özelliklerine bağlı olarak sınıflandırma ve diğerlerinden ayırt etme kabiliyeti veya bir jeolog yaklaşımıyla dünya doğasının bulutlar, kayalar veya depremler gibi çeşitli karakteristiklerine karşı aşırı ilgili ve duyarlı olması kastedilmektedir. Doğacı zekası güçlü olan insanlar, sağlıklı bir çevre oluşturma bilincine sahiptirler ve çevrelerindeki doğal kaynaklara, hayvanlara ve bitkilere karşı çok meraklıdırlar (Saban 2005:14-15). Bu kişilere uygun meslek alanları şunlardır: Zooloji, botanik, organik kimya, biyoloji, meteoroloji, arkeoloji, jeoloji, tıp, fotoğrafçılık, dağcılık, izcilik vb. (Vural 2003).

Gardner ' a (1999) göre bu zeka alanı üstün bireyler:

- Hayvanlara ve bitkilere karşı çok meraklıdırlar.
- Çevreye ve doğa kirliliğine karşı çok duyarlıdırlar.
- Doğayla ilgili belgesellere ilgi duyarlar.
- Mevsim ve iklim olaylarıyla yakından ilgilenirler.
- Evde hayvan besler ve bitkilerle ilgilenmeyi severler.

1.14. Çoklu Zeka Alanlarının Gelişimini Etkileyen Faktörler

Bir kişinin belli bir zeka alanında gelişip gelişmemesi, başlıca dört faktörün birbiriyle olan etkileşimlerin doğasına bağlıdır (Armstrong 1998, Akt: Saban, 2005:20-24). Bu faktörler şunlardır:

Biyolojik Nitelik: Bu kategori, bir bireyin genetiksel veya kalıtsal olarak taşıdığı izler ile bu bireyin beyninde doğumdan önce, doğum sırasında veya doğumdan sonra meydana gelen tahripleri kapsar.

Kişisel Hayat Hikâyesi: Bu kategori bir bireyin çeşitli zeka alanlarının gelişimini hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyen ebeveynleri, arkadaşları, öğretmenleri ve

diğer insanlarla olan bütün ilişkilerinin, etkileşimlerinin ve tecrübelerinin doğasını kapsar.

Tarihsel Ve Kültürel Özgeçmiş: Bu kategori, bir bireyin doğduğu ve büyüdüğü yer ve zamanla birlikte bu bireyin doğumdan sonra içinde yaşadığı toplumun çeşitli boyutlarındaki tarihsel ve kültürel gelişim ve değişimlerin doğasını kapsar. Örneğin; eğer bir birey öğretim programı dışındaki sosyal etkinliklerin maddi ve manevi olarak desteklendiği bir dönemde öğrenci olarak tiyatroya doğal bir ilgi duyduysa, muhtemelen bu bireyin sosyal ve bedensel zeka alanlarının gelişimi de aynı fırsatı bulamayan başka bir bireye kıyasla daha iyi düzeyde olmuştur.

Kristalleştirici Ve Felce Uğraticı Deneyimler: Bireyin çoklu zeka alanlarının gelişiminde “kristalleştirici deneyimler” ve ” felce uğraticı deneyimler olmak” üzere iki anahtar süreçten söz etmek mümkündür. Kristalleştirici deneyimler bir bireyin yeteneklerinin ve potansiyellerinin gelişimin de dönüm noktası sayılabilecek tecrübeleri içerir. Bu olaylar birey hayatının her hangi bir döneminde olabileceği gibi daha ziyade bireyin çocukluk döneminde vuku bulur. Felce uğraticı deneyimler kristalleştirici deneyimlerin aksine bir bireyde var olan zeka potansiyellerini söndüren, körelten veya yok eden tecrübeleri içerir.

1.5. Çoklu Zeka İle İlgili Araştırmalar

Hürsen ve Özçınar (2007), yaptıkları bir araştırmada çoklu zeka kuramı çalışmalarını içerik analizi bakımından değerlendirmişlerdir. Belgesel tarama şeklinde gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları şu şekildedir: Çalışmaların yayın tipinin daha çok tez olduğu, 2002 ve 2003 yıllarında çoklu zeka kuramı çalışmalarının artış gösterdiği, Türkçe dilinin çalışmalarda daha fazla kullanıldığı, fen bilgisi, İngilizce, matematik alanlarında daha yaygın olarak kullanıldığı, çalışmaların daha çok ilköğretim kademesinde uygulandığı, kurumlarda bu konuyla ilgili yeteri kadar çalışma yapılmadığı, bireysel çalışmaların daha yaygın olduğu ve çoklu zeka kuramı, ilköğretim okulları, fen bilgisi dersi gibi anahtar kelimelerin çoklu zeka kuramı çalışmalarında daha fazla yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Korkmaz ve arkadaşları (2009) Öğretmen adaylarının çoklu zeka algılarını inceledikleri araştırmalarında şu sonuçlara ulaşmışlardır: Öğretmen adaylarının zeka

alanlarında orta düzey veya üzerinde gelişmişlik göstermektedir Öğretmen adayları, en yüksek sosyal zeka; en düşük ise müziksel-ritmik zeka alanında öz algı puan ortalamasına sahiptirler. Fen bilgisi öğretmenliği bölümündeki öğretmen adaylarının mantıksal-matematiksel, diğer bölümlerdeki öğretmen adaylarının ise sosyal zeka algıları daha yüksektir. Bölümlerin öğrenci kabulünde kullandıkları puan türüne göre öğretmen adaylarının öz zeka algılarında belirli farklılıklar vardır. Öğretmen adaylarının öz zeka algılarının; sözel-dilsel, mantıksal-matematiksel, görsel-uzamsal, müziksel-ritmik, bedensel-kinestetik ve doğacı zeka türlerinde, bölümlerin, öğrenci kabulünde esas aldıkları puan türüne göre anlamlı bir farklılaşma vardır. Öğretmen adaylarının, zeka türlerine göre öz zeka algı düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

Ekici ve arkadaşları (2008), araştırmalarında çalışma grubuna giren öğretmen adaylarının zeka türlerinin gelişmişlik düzeyi açısından Bedensel/ Kinestetik, Özedönük/ İçsel zekalarının, Mantıksal/ Matematiksel zekalarının, Görsel/ Uzamsal zekalarının ve Doğacı zekalarının gelişmiş düzeyde olduğunu, Sosyal/Kişilerarası zekalarının, Müziksel/ Ritmik zekalarının ve Sözel/ Dilbilimsel zekalarının ise orta düzeyde gelişmiş olduğunu bulmuşlardır. Öğretmen adaylarının zeka türleri tercih sırasına göre incelendiğinde; 1. sırada Mantıksal/ Matematiksel zekayı kullanmayı tercih ettikleri belirlenirken 8. sırada Sosyal/ Kişilerarası zeka izlemektedir. Öğretmen adaylarının zeka türleriyle bilgisayarla ilgili öz-yeterlik algı düzeyi arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Hamurcu ve arkadaşları (2002), çalışmalarında Buca Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi Eğitimi ve Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında okuyan öğretmen adaylarının Çoklu Zeka Kuramı'na dayalı profillerini araştırmışlardır. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının sahip oldukları zeka alanlarında, okudukları anabilim dalı, cinsiyet ve liseden mezun oldukları alanlara göre anlamlı farklar gösterdiği belirlenmiştir.

Yücel ve arkadaşları (2006) Araştırmaları sonucunda, durumlarına göre öğretmen ve öğrencilerin sosyal, mantıksal, sözel, görsel, bedensel ve müzikal zekâlarına ilişkin ortalama puanları arasında 0.05 düzeyinde anlamlı fark olduğunu tespit etmişlerdir. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin mantıksal zekâ alanları puanlarının Fen-Edebiyat

Fakültesine devam eden öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın Fen- Edebiyat Fakültesine devam eden öğrencilerin sözel zekâ alanlarının Eğitim Fakültesine devam eden öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kız öğrencilerin görsel zekâ alanında erkek öğrencilerden daha yüksek puanlara sahip oldukları saptanmıştır. Müzikal zekâ alanında biyoloji öğretmeni olarak görev yapanların puanları (x: 38.52) fen bilgisi (x: 37.00) ve sınıf öğretmeni olarak görev yapanlardan (x: 27.60) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Abacı ve Baran (2007) üniversite öğrencilerinin çoklu zeka düzeylerini inceledikleri çalışmalarında bölümlere göre matematik yeteneği, görsel yetenek, kişilerarası ilişki yeteneği, kişi içi ilişki yeteneği ve müzik yeteneği bakımından anlamlı farklılık olduğunu bulmuşlardır. Annesi Üniversite mezunu olan öğrencilerin müzik yeteneğinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Babası üniversite mezunu olan öğrencilerin dil, müzik ve kişi içi ilişki yeteneğinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Cinsiyetin öğrencilerin dil yeteneği bakımından farklılık oluşturduğu, dolayısı ile dil yeteneği bakımından kız öğrencilerin çoklu yeteneğine uygun bölümü seçmelerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Hoşgörür ve Katrancı (2007) Sınıf ve Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği öğrencilerinin baskın zeka alanlarını inceledikleri araştırmalarında şu sonuçlara ulaşmışlardır: Sınıf Öğretmenliği programına devam eden tüm öğrencilerden elde edilen verilerin analizinde, öğrencilerin en gelişmiş oldukları zeka alanının görsel-uzamsal zeka alanı, en az gelişmiş oldukları zeka alanının ise doğacı zeka alanı olduğu görülmüştür. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği programına devam eden tüm öğrencilerden elde edilen verilerin analizinde, öğrencilerin en gelişmiş oldukları zeka alanının bedensel-kinestetik zeka alanı, en az gelişmiş oldukları zeka alanının ise dil zekası alanı olduğu görülmüştür.

Altınok (2008) Beden Eğitimi öğrencilerinde çoklu zeka alanlarını incelediği çalışmasında bayanların müziksel, görsel ve bedensel zeka seviyeleri erkeklerin müziksel görsel ve bedensel zeka seviyelerine göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. 2. sınıfların sosyal zeka seviyeleri 1. 3. ve 4 sınıfların sosyal zeka seviyelerinden düşüktür. Doğacı zeka alanında ise 1. sınıfların doğacı zeka seviyeleri 2. 3. ve 4. sınıfların doğacı zeka seviyelerinden daha düşük bulunmuştur, ayrıca 2. sınıfların içsel

zeka seviyeleri 3. sınıfların içsel zeka seviyelerine göre daha düşüktür. Bireysel sporlarla uğraşan deneklerin takım sporlarıyla uğraşan deneklere göre bedensel-kinestetik zeka seviyesi daha yüksek bulunmuştur. Bedensel-kinestetik ve doğacı zeka seviyeleri bakımından gelir seviyeleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Köyde yaşayan deneklerin bedensel-kinestetik ve doğacı zeka seviyeleri il ve ilçe de yaşayan deneklerin bedensel-kinestetik ve doğacı zeka seviyelerinden daha yüksek bulunmuştur.

Serin (2008), fen alanı öğretmenlerinin öğretim strateji ve stilleri ile tercih ettikleri öğretim yöntemleri ve çoklu zeka alanları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında şu bulgulara ulaşmıştır: İzmir ilinde görev yapan fen alanı öğretmenlerinin çoklu zeka alanlarına ilişkin puan ortalamaları açısından, Sözel Zeka ($X = 25,35$), Matematiksel Zeka ($X = 23,22$), Görsel Zeka ($X = 25,12$), Bedensel Zeka ($X = 25,40$), Doğacı Zeka ($X = 25,40$), Müziksel Zeka ($X = 25,86$), Sosyal Zeka ($X = 27,43$) ve İçsel Zeka ($X = 26,33$) olarak bulunmuştur. Zeka alanlarının ortalamalarına bakıldığında da fen alanı öğretmenlerinin tüm zeka alanlarının “gelişmiş” düzeyde olduğu söylenebilir.

Çamurcu (2007), yaptığı çalışmada ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çoklu zeka alanlarına yönelik dağılım düzeylerinin tespit etmeye çalışmıştır. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin, çoklu zeka alanlarına dağılımlarına bakıldığında, doğa zekasının yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra ise sırasıyla; içsel zeka, sosyal zeka, sözel-dilsel zeka, mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzamsal zeka, müziksel-ritmik zeka ve bedensel-kinestetik zeka alanına dağılım gösterdikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Zeka alanlarının, cinsiyete göre nasıl bir dağılım gösterdiğine bakıldığında ise; mantıksal-matematiksel zeka alanında erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha yüksek düzeyde bu zeka alanına sahip olduğu, müziksel-ritmik zeka, görsel-uzamsal zeka, sözel-dilsel zeka, sosyal zeka alanlarında ise kız öğrencilerin, erkek öğrencilere nazaran daha yüksek düzeyde bu zeka alanlarına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Altunkaya (2008), ortaöğretimde çoklu zeka kuramı destekli İngilizce öğretim yöntemiyle okuma becerisinin geliştirmesine ilişkin bir araştırma yapmıştır. Çalışma sonunda çoklu zekâ kuramına uygun öğretimin yapıldığı deney grubu ile geleneksel yöntemler kullanılarak öğretimin yapıldığı kontrol grubunun İngilizce okuma

becerileri arasında uygulama sonucunda anlamlı bir fark oluşmuştur. Çoklu zekâyâ dayalı öğretimin geleneksel yöntemlerle yapılan öğretime göre daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Görer (2008), ilköğretim sosyal bilgiler dersinde uygulanan çoklu zekâ kuramının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisini araştırmıştır. Elde ettiği bulgulara göre çoklu zekâ yönteminin uygulandığı deney grubu ile yapılandırmacı öğretim yönteminin uygulandığı kontrol grubunu oluşturan öğrenci gruplarının ünite sonucunda uygulanan başarı testindeki başarı düzeyleri arasında önemli bir fark olduğunu göstermektedir. Çoklu zekâ yönteminin uygulandığı sınıfta bulunan öğrenciler, yapılandırmacı yöntemin uygulandığı sınıfta bulunan öğrencilerden daha başarılı oldukları saptanmıştır.

Baki ve ark. (2009), çoklu zekâ kuramına dayalı etkinliklerin kavramsal öğrenmeye etkisini incelediği araştırma sonuçlarına göre Çoklu Zekâ Kuramına göre tasarlanan etkinliklerle gerçekleştirilen öğretimin geleneksel öğretime göre öğrencilerin kavramsal öğrenmelerine ve öğrenmelerinin kalıcılığına olumlu yönde etki ettiği belirlenmiştir.

Alaz (2009), çoklu zekâ kuramı destekli eğitimin dokuzuncu sınıf coğrafya derslerinde başarıyı nasıl etkilediğini incelediği araştırmasının sonucunda şu bulguları elde etmiştir: Ortaöğretim 9. sınıf coğrafya dersinde çoklu zekâ kuramına dayanan yöntem ve tekniklerin uygulandığı deney grubunda bulunan öğrencilerin akademik başarıları ile düz anlatım ve soru-cevap yöntemlerinin uygulandığı kontrol grubunda bulunan öğrencilerin akademik başarıları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Cengiz (2008), çocuklarda futbol eğitiminin çoklu zekâ düzeyleri üzerine etkisini araştırdığı çalışmasında sonucunda 8–10 yaş grubu öğrencilere verilen 12 haftalık futbol eğitiminin, öğrencilerin fiziksel ve fizyolojik gelişimine olumlu katkılarının yanı sıra, sadece bedensel-kinestetik değil diğer sekiz zekâ alanlarının da gelişiminde etkili olduğunu bulmuştur. Kontrol grubu öğrencilerinin erişim puanları ile deney grubu öğrencilerinin erişim puanları karşılaştırıldığında verilen futbol eğitiminin, çocukların doğal gelişim sürecinde çoklu zekâ alanlarını olumlu yönde etkilediği ve meydana gelen gelişimin de kalıcı olduğu tespit etmiştir.

Şahin (2007), araştırmasında izcilik uygulamalarını çoklu zeka kuramı açısından değerlendirmiştir. Sonuçlara göre izcilik uygulamaları genel olarak öğrenciler üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Özellikle içsel zeka ve sosyal zeka (kişisel zekalar), gelişimleri en çok vurgulanan iki zeka alanı olarak ortaya çıkmıştır. Doğa zekası, mantıksal zeka ve bedensel zekanın da izcilik etkinlikleri ile gelişim gösterdiği söylenebilir. Dilsel zeka alanında tespit edilen gelişim, nispeten daha düşüktür. İzcilik etkinliklerinin müziksel ve görsel zeka alanlarındaki gelişim sürecine katkısının, diğer zeka alanlarına göre çok daha düşük olması, elde edilen diğer bir bulgudur.

Özbay (2008) tarafından yapılan “İlköğretim II. Kademe (6. Ve 7. Sınıf) Fen Bilgisi Ders Ve Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Çoklu Zekâ Yaklaşımı (Kuramı) Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasına göre, yapılan incelemeler sonunda incelenen kitaplarda, her üniteye tüm zekâ alanlarına yönelik etkinliklerin bulunmadığı, bazı konularda bazı zekâ alanlarının üstünde durulup; bazı zekâ alanlarının ihmal edildiği hatta bazen hiç yer verilmediği görülmüştür.

Baran (2000)’ın Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencileri ile yaptığı “Üniversite öğrencilerinin çoklu yetenek-öğrenme stilleri ile benlik saygısı ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki” adlı çalışmasında, Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencilerinin çoklu zeka yetenekleri ile benlik saygıları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin çoklu yetenek, öğrenme stilleri ile bölüm, cinsiyet, anne öğrenim durumu ve baba öğrenim durumu arasında önemli farklar olduğu saptanmıştır.

Pehlivan (2008) ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrencilerin en fazla sosyal ve bedensel zekâ alanlarına sahip olduğu, en az ise sözel zekâyâ sahip olduğunu tespit etmiştir. sözel, görsel, müziksel ve benlik zekâ alanlarında kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha gelişmiş olduğu tespit edilmiştir. Fakat mantıksal ve doğa zekâ alanlarında ise erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha gelişmiş olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin yerleştirildiği puan türlerine, sınava girdikleri alanlara göre, çoklu zekâ envanterinden elde edilen puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğrencilerin mezun oldukları okul türleri açısından ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Namlı (2008) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada Çoklu Zekâ Alanları Gözlem Formu'na göre; tüm öğrencilerin çoklu zekâ alanları ile akademik başarıları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu, tüm öğrencilerin çoklu zekâ alanlarındaki puanları arttıkça akademik başarılarının da arttığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra TIMI Testi'ne göre ise; tüm öğrencilerin zekâ alanları ile akademik başarıları arasında anlamlı ilişki bulunmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Koç (2008) araştırmasında Çoklu Zekâ Kuramına dayalı olarak gerçekleştirilen Proje Tabanlı Öğrenmenin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin başarılarının arttığı bulmuştur. Kontrol grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersindeki erişilerine ilişkin son test puanlarının ortalamasının, öntest puanlarının ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur. Çoklu Zekâ Kuramına dayalı olarak gerçekleştirilen Proje Tabanlı Öğrenme yaklaşımının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin derse karşı tutumlarının olumlu yönde değiştiğini tespit etmiştir. Geleneksel öğrenme yaklaşımının uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, zeka türleri ile psikolojik belirti düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik “karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli” kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin sahip oldukları zeka alanları ile çeşitli psikolojik semptom belirti düzeyleri arasında nasıl bir ilişki olduğu araştırılmıştır. Ayrıca öğrencilerin demografik özelliklerine göre de bulgular/veriler değerlendirilmiştir.

Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Tarama modelinin bir türü olan ilişkisel tarama modelinde ise; iki ya da daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişim varlığı ve/veya derecesi belirlenmeye çalışılır. İlişkisel tarama iki türlü yapılır. Bunlar: korelasyon türü ilişki ile karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişkilerdir. Bu modellerden biri olan “karşılıklı ilişkisel tarama”, gerçek bir neden-sonuç ilişkisi vermeyen, ancak o yönde bazı ipuçları vererek, bir değişkendeki durumun bilinmesi halinde diğerinin kestirilebilmesinde yararlı sonuçlar sağlayan bir araştırma düzenidir (Karasar, 1999, s. 77-86).

2.2. Evren Ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde lisans öğrenimi görmekte olan 3325 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem ise evrenin tümünü daha iyi yansıtabilmek adına Eğitim Fakültesi’ndeki tüm bölümlerden tesadüfi olarak seçilen 647 öğrenciyle oluşturulmuştur. Fakülte bünyesinde test uygulanan bölümler şunlardır: (1)Sınıf Öğretmenliği (SÖ), (2)Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (SBÖ), (3)Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR), (4)Fen Bilgisi Öğretmenliği (FBÖ), (5)Bilgisayar Öğretimi ve Teknolojileri Öğretmenliği (BÖTE), (6)Zihinsel Engelliler Öğretmenliği (ZEÖ), (7)Okul Öncesi Öğretmenliği (OOÖ), (8)Türkçe Öğretmenliği (TÖ), (9)İlköğretim Matematik Öğretmenliği (İMÖ).

Öğrenci sayıları her sınıfa şu şekilde dağıtılmıştır: Öncelikle her sınıf için, toplam sayıyla orantı kurularak o sınıf başına düşen öğrenci sayısı bulunmuştur. Daha sonra elde edilen sayıdan yine orantılamaya yolu ile o sınıf için test uygulanacak kız ve erkek sayıları bulunmuştur. Yapılan testler içerisinden eksik bırakılan, samimi

doldurulmadığı düşünölen testler elenmiştir. Araştırma kapsamına alınan testlerde öğrencilerin bölümlere göre dağılımları şu şekildedir:

Tablo 1. Öğrencilerin Bölümlere Göre Dağılımları

BÖLÜM	ÖĞRENCİ SAYISI	%
Sınıf Öğretmenliği	75	11,6
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	75	11,6
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	93	14,4
Fen Bilgisi Öğretmenliği	64	9,9
Bilgisayar Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	114	17,6
Zihinsel Engelliler Öğretmenliği	14	2,2
Okul Öncesi Öğretmenliği	47	7,3
Türkçe Öğretmenliği	98	15,1
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	67	10,4
TOPLAM	647	100

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi için “Kişisel Bilgi Formu (KBF)”, öğrencilerin psikolojik belirti düzeylerini belirlemek için “Ruhsal Belirti Tarama Listesi (SCL-90- R)” ve öğrencilerin zeka alanlarını belirlemek için “Çoklu Zeka Alanları Envanteri” kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu öğrencilere ait demografik bilgilerin belirlenmesi adına araştırmacı tarafından yapılandırılmıştır. Bu formda öğrencilere cinsiyetleri, kaçınıcı sınıfta oldukları, barınma şekilleri, hangi bölümde okudukları, algıladıkları başarı düzeyleri, algıladıkları ekonomik durumları, ailede kaçınıcı çocuk

oldukları, anne ve babalarının eğitim düzeyleri, bölümü seçme nedenleri, boş zamanlarında ne yapmaktan hoşlandıklarına dair toplam 11 soru bulunmaktadır.

2.3.2. Ruhsal Belirti Tarama Listesi (SCL-90- R)

Deragotis tarafından 1977 yılında geliştirilen SCL-90- R kendini değerlendirme türü bir psikolojik belirti tarama aracıdır. Psikolojik ve bedensel belirtileri, bireyin içinde bulunduğu zorlanmanın ya da yaşadığı olumsuz stres tepkisinin düzeyini ölçmeye yönelik olarak geliştirilen ölçeğin ülkemizdeki geçerlik-güvenirlik çalışmaları Dağ (1991) tarafından yürütülmüştür. Toplam 90 maddeden oluşan test hiç (0), çok az (1), orta derecede (2), oldukça fazla (3) ve aşırı düzeyde (4) şeklinde 5'li Likert tipi değerlendirmeye dayanmaktadır. Testin toplam 10 alt ölçeği bulunmaktadır:

1. Somatizasyon: Bu alt ölçek vücudun mide- bağırsak, solunum, kalp- damar ve diğer sistemlerinde tekrarlanan ve sık sık değişen fonksiyon bozuklukları ile ilgili sıkıntıları yansıtır. Toplam 12 maddeden oluşan testin soruları şunlardır: 1, 4, 12, 27, 40, 42, 48, 49, 52, 53, 56 ve 58.

2. Obsesif-Kompulsif: Bu ölçek aynı adla anılan standart klinik sendroma ait semptomları yansıtır. Sürekli ve karşı konulmaz bir şekilde tekrarlayan düşüncelerin varlığı üzerinde odaklaşan bu ölçek toplam 10 madden oluşur. Bu alt ölçeğin maddeleri 3, 9, 10, 28, 38, 45, 46, 51, 55 ve 65. sorulardır.

3. Kişilerarası Duyarlık: Bu alt ölçek kişinin başkalarıyla karşılaştığında kendini yetersiz ve zayıf hissetme, bu hisleri sosyal ilişkilere yansıtma, bu ilişkilere rahatsızlık duyma gibi belirtiler üzerinde odaklaşır. Toplam 9 maddeden oluşan bu maddeler 6, 21, 34, 36, 37, 41, 61, 69 ve 73. sorulardır.

4. Depresyon: Bu alt ölçek depresif ruh hali, yaşam enerjisinin geri çekilmesi, karamsarlık, ümitsizlik, güdü eksikliği, intihar düşünceleri gibi klinik depresyon belirtilerini yansıtmaya yöneliktir. Toplam 13 madden oluşan alt testin maddeleri 5, 14, 20, 22, 26, 29, 30, 31, 32, 54, 71 ve 79. sorulardır.

5. Anksiyete: Bu alt ölçek sürekli sinirlilik, gerginlik, tedirginlik, hiç dinlenememe gibi klinik anksiyete belirtisi olan semptom ve davranışları içerir. 10 maddeden oluşan bu alt testin maddeleri; 2, 17, 23, 33, 39, 57, 72, 78, 80 ve 86. sorulardır.

6 Öfke- Düşmanlık: Bu alt ölçek kızma, huzursuz olma, karşı koyma, düşmanlık, saldırganlık, sinir, öfke, kıskançlık gibi özellikleri vurgular. Toplam 6 madden oluşan bu alt ölçeğin maddeleri 11, 24, 63, 67, 74 ve 81. maddelerdir.

7. Fobik Anksiyete: Bu alt ölçek belli bir nesne ya da duruma karşı ısrarcı fakat anlamsız korkuları yansıtan maddeleri içerir. Toplam madde sayısı 7 olup bu maddeler 13, 25, 47, 50, 70, 75 ve 82. maddelerdir.

8. Paronoid Düşünce: Bu alt ölçek düşmanlık, şüphe, yansıtıcı düşünceler, büyüklük, bağımsızlığı kaybetme korkusu gibi maddeleri yansıtır Toplam 6 maddenin yer aldığı alt ölçeğin soruları 8, 18, 43, 68, 76 ve 83. sorulardır

9. Psikotizm: Bu alt ölçek içe kapanma, yalnızlaşma, sosyal hayattan uzaklaşma gibi şizoid hayat stilini yansıtan belirtileri yansıtır. Toplam 10 maddeden oluşan sorular 7, 16, 35, 62, 77, 84, 85, 87, 88 ve 90. sorulardır.

10. Ek Maddeler: Toplam 7 maddeden oluşan bu alt test bahsedilen boyutların dışında kalan uyku, iştah bozukluğu ve suçluluk duyguları gibi belirtileri yansıtır. 19, 44, 59, 60, 64, 66 ve 89. maddeler bu alt ölçeğin maddeleridir.

Puanlama: Ölçeğin puanlandırılması, her madde üzerindeki seçenekler için 0–4 arasında puan verilerek yapılmaktadır (0=Hiç yok, 1=Biraz, 2=Orta derecede, 3=Fazla, 4=Çok fazla). Bireyin alt ölçeğe ilişkin puanı, o alt ölçeğin maddelerine verilen puanı toplanarak o alt ölçekteki madde sayısına bölünerek bulunmaktadır. Bu şekilde bireyin hangi alt ölçekten ne kadar puan aldığı bulunmaktadır. Puanın artması psikolojik belirti düzeyinin de artmasına işaret eder.

Ölçeğin ülkemizde uyarlama çalışmalarından ilki Kılıç (1987) tarafından yapılmıştır. 122 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada, Pearson momentler çarpımı tekniği ile elde edilen alt testlere ait değişmezlik katsayıları somatizasyon için .82, obsesif-kompulsif için .84, kişiler arası duyarlılık için .79, resyon için .78, kaygı için .73, öfke ve düşmanlık için .79, fobik anksiyete için .78, paronoid düşünce için .63, psikotizm için .73, ve ek skala için .77 olarak hesaplanmıştır (Öner,1997). Ölçeğin Türkçe çevirisi ülkemizde bazı araştırmalarda örneklemeler üzerinde kullanılmış ve incelenen grupları anlamlı düzeyde ayırt ettiği gözlemlenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması 1989 yılında Dağ tarafından yapılmış ve Cronbach alfa değeri “.97” olarak

bulunmuştur. Genel semptom ortalaması ile MMPI arasında .10- .77 arasında korelasyon belirlenmiştir (Bozkurt, 1996).

SCL-90-R'nin geçerliğiyle ilgili olarak yapılan çalışma sonuçları bu testin genel olarak psikopatolojiyi ölçebileceği, fakat alt ölçeklerin birbirinden farklı psikiyatrik belirti gruplarını ayırt edemeyeceği; ancak bir bütün olarak "psikiyatrik belirtiselliği" çok iyi gösterecek bir yapı geçerliğinin bulunduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Dağ 2000).

2.3.3. Çoklu Zeka Alanları Envanteri

Araştırmada öğrencilerin zeka alanlarını belirleyebilmek için Saban (2002) tarafından geliştirilen Çoklu Zeka Alanları Envanteri uygulanmıştır. Toplam 80 maddeden ve 8 alt bölümden oluşan testte maddeler " Bana hiç uygun değil (0), Bana çok az uygun (1), Bana kısmen uygun (2), Bana oldukça uygun (3), Bana tamamen uygun (4) " şeklinde beşli dereceleme sistemine göre hazırlanmıştır. Envanterde A maddeleri Sözel-Dilsel zeka alanını, B maddeleri Mantıksal- Matematiksel zeka alanını C maddeleri Görsel-Uzamsal zeka alanını, D maddeleri Müziksel-Ritmik zeka alanını, E maddeleri Bedensel-Kinestetik zeka alanını, F maddeleri Sosyal-Kişilerarası zeka alanını, G maddeleri İçsel zeka alanını, H maddeleri ise Doğacı zeka alanını yansıtmaktadır. Testten en az 0 en çok 40 puan alınabilmekte, yüksek puan zeka alanlarının gelişmiş olduğunu göstermektedir.

2.4. Araştırmanın İşlem Yolu

Araştırmanın verileri 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan ve her bölümün her sınıfından rastgele seçilen öğrencilere uygulanarak toplanmıştır. Araştırmacı tarafından gerekli izinler alındıktan sonra, her sınıfa gerekli açıklamalar yapılarak seçilen öğrencilere testler dağıtılmış, anlamadıkları noktalara dair soruları yanıtlanmış ve öğrencilerden testleri samimi bir şekilde cevaplamaları istenmiştir. Verilerin toplanması yaklaşık 1,5 ay sürmüştür. Testler toplandıktan sonra eksik bırakılan ya da samimi doldurulmadığı düşünülen testler araştırma kapsamına alınmamış, toplam 647 öğrencinin verileri araştırmaya dahil edilmiştir. Daha sonra elde edilen veriler ile istatistiksel işlemler yapılmıştır.

2.5. Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Teknikleri

Testlerin öğrencilere uygulanmasının ardından testler sırayla gözden geçirilmiş ve eksik bırakılan ya da yanlış doldurulan testler araştırma kapsamından çıkartılmıştır. Kabul edilen testlerin veri girişleri yapılmış ve sonrasında istatistiksel analizleri yapılarak sonuçlar yorumlanmıştır. Kullanılan veri analiz teknikleri Tablo 2.de görölmektedir.

Tablo 2. Kullanılan Veri Analiz Teknikleri

İstatistiksel Teknikler	Gerekçe
Frekans Ve Yüzde	Var olan durumlar var olduğu şekliyle betimlemek
Bağımsız gruplar için T Testi	İki ortalama puan arasındaki farkı test etmek
Varyans analizi (tek yönlü)	İkiden fazla grup puan ortalamaları arasındaki farkı test etmek
Scheffe Testi	Çoklu karşılaştırma yapma
Korelasyon	Bağımsız değişkenin bağımlı değişken için bir faktör olup olmadığını belirlemek

BÖLÜM 3: BULGULAR

3.1. Örneklem Ait Bulgular

3.1.1. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

	N	%
Kız	373	57,7
Erkek	274	42,3
Toplam	647	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 3'te incelenmiştir. Örneklemi oluşturan bireylerin 373'ü kız (%57,7), 274'ü erkektir (% 42,3).

3.1.2. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Sınıf Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 4. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımları

	N	%
1.sınıf	154	23,8
2.sınıf	194	30,0
3.sınıf	149	23,0
4.sınıf	150	23,2
Toplam	647	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 4'te incelenmiştir. Örneklemi oluşturan bireylerin 154'ü (%23,8'i) 1. sınıfta, 194'ü (%30'u) 2. sınıfta, 149'u (%23'ünü) 3. sınıfta, 150'si (%23,2' si) ise 4. sınıfta öğrenim görmekte öğrencilerdir.

3.1.3. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Barınma Şekillerine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Barınma Şekillerine Göre Dağılımları

	N	%
Devlet yurdu	143	22,1
Özel Yurt	168	26,0
Ev (ark. ile)	268	41,4
Ev (yalnız)	6	,9
Ev (Aile ile)	62	9,6
Toplam	647	100

Örnekleme oluşturan bireylerin barınma şekillerine göre dağılımı Tablo 5’de incelenmiştir. Örnekleme oluşturan bireylerin 143’ü (%22.1’i) devlet yurdunda, 168’i (%26’sı) özel yurttan, 268’i (%41.4’ü) evde-arkadaş ile, 6’sı (%0.9’u) evde-yalnız, 62’si (%9.6’sı) evde-aile ile kalmaktadır.

3.1.4. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Bölümlerine İlişkin Bulgular

Tablo 6. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Bölümlerine Göre Dağılımları

	N	%
Sınıf Öğretmenliği	75	11,6
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	75	11,6
PDR	93	14,4
Fen Bilgisi Öğretmenliği	64	9,9
BÖTE	114	17,6
Zihinsel Engelliler Öğretmenliği	14	2,2
Okul Öncesi Öğretmenliği	47	7,3
Türkçe Öğretmenliği	98	15,1
İlköğrt. Matematik Öğretmenliği	67	10,4
TOPLAM	647	100,0

Örnekleme oluşturan bireylerin barınma bölümlere göre dağılımı Tablo 6'da incelenmiştir. Örnekleme oluşturan bireylerden 75'i (%11,6'sı) Sınıf Öğretmenliği bölümünde, 75'i (%11,6'sı) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde, 93'ü (%14,4'ü) Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde, 64'ü (%9,9'u) Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde, 114'ü (%17,6'sı) Bilgisayar Öğretim Teknolojileri bölümünde, 14'ü (%2,2'si) Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde, 47'si (%7,3'ü) Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde, 98'i (%15,1'i) Türkçe Öğretmenliği bölümünde, 67'si (%10,4'ü) İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde öğrenim görmektedir.

3.1.5. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Algılanılan Başarı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 7. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Algılanılan Başarı Düzeylerine Göre Dağılımları

	N	%
Düşük	27	4,2
Orta	461	71,3
Yüksek	159	24,6
TOPLAM	647	100,0

Örnekleme oluşturan bireylerin algılanılan başarı düzeylerine göre dağılımı Tablo 7' de incelenmiştir. 27 öğrenci (%4,2) başarısını düşük olarak görürken, 461 öğrenci (%71,3) başarısını orta düzeyde, 159 öğrenci (%24,6) ise başarısını yüksek düzeyde algılamıştır. Öğrencilerin çoğunun başarısını orta düzeyde değerlendirdiği, bunu orta düzeyde değerlendirenlerin takip ettiği ve en az başarısını düşük düzeyde bulan öğrencilerin son sırada oldukları görülmektedir.

3.1.6. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Algılanan Ekonomik Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 8. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Algılanan Ekonomik Düzeylerine Göre Dağılımları

	N	%
Düşük	48	7,4
Orta	545	84,2
Yüksek	54	8,3
TOPLAM	647	100,0

Örnekleme oluşturan bireylerin algılanan ekonomik düzeylerine göre dağılımı Tablo 8’de incelenmiştir. Buna göre 48 öğrenci (%7,4) ekonomik düzeyini düşük olarak, 545 öğrenci (%84,2) ekonomik düzeyini orta olarak, 54 öğrenci (% 8,3) ise ekonomik düzeyini yüksek olarak belirtmiştir.

3.1.7. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Doğum Sıralarına İlişkin Bulgular

Tablo 9. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Doğum Sıralarına Göre Dağılımları

	N	%
ilk çocuk	257	39,7
ortanca çocuk	280	43,3
son cocuk	110	17,0
TOPLAM	647	100,0

Örnekleme oluşturan bireylerin doğum sıralarına göre dağılımı Tablo 9’da incelenmiştir. Toplam örneklemden 257 birey (% 39,7) ilk çocuk, 280 birey (%43,3) ortanca çocuk, 110 birey (%17) ise son çocuktur.

3.1.8. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Anne Eğitim Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 10. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

	N	%
Okuryazar değil	82	12,7
Okuryazar	44	6,8
İlkokul	354	54,7
Ortaokul	75	11,6
Lise	71	11,0
Üniversite	21	3,2
TOPLAM	647	100,0

Örneklemi oluşturan bireylerin anne eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 10’da incelenmiştir. Bu tabloya göre toplam örneklemi oluşturan bireylerin 82 ‘sinin annesi (%12,7) okuryazar değil, 44’ünün annesi (%6,8) okuryazar, 354’ünün annesi (%54,7) ilkokul mezunu, 75’inin annesi (%11,62) ortaokul mezunu, 71’inin annesi (%11) lise mezunu, 21’inin annesi (%3,2) ise üniversite mezunudur.

3.1.9. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Baba Eğitim Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 11. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

	N	%
Okuryazar değil	13	2,0
Okuryazar	30	4,6
İlkokul	229	35,4
Ortaokul	106	16,4
Lise	152	23,5
Üniversite	117	18,1
TOPLAM	647	100,0

Örnekleme oluşturan bireylerin baba eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 11’de incelenmiştir. Bu tabloya göre toplam örnekleme oluşturan bireylerin 12’sinin babası (%2) okuryazar değil, 30’unun babası (%4,6) okuryazar, 229’unun babası (%35,4) ilkokul mezunu, 106’sının babası (%16,4) ortaokul mezunu, 152’sinin babası (%23,5) lise mezunu, 117’sinin babası (%18,1) ise üniversite mezunudur.

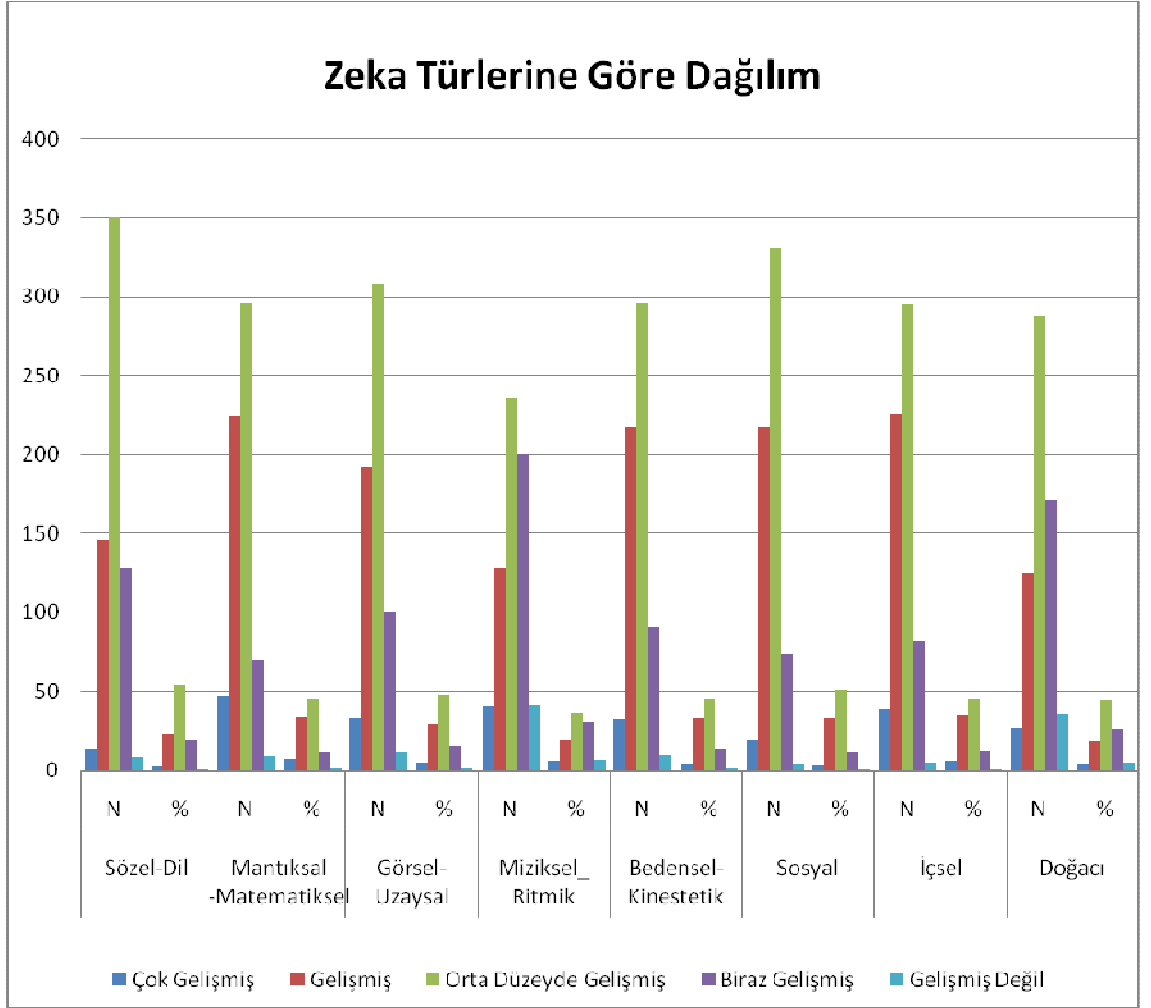
3.2. Problem Durumuna İlişkin Bulgular

3.2.1. Zeka Türlerine Göre Dağılım

Tablo 12. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Zeka Türlerine Göre Dağılımları

ZEKA TÜRLERİ		ÇOK GELİŞMİŞ	GELİŞMİŞ	ORTA DÜZEYDE GELİŞMİŞ	BİRAZ GELİŞMİŞ	GELİŞMİŞ DEĞİL
SÖZEL-DİLSEL	N	14	146	351	128	8
	%	2,2	22,6	54,3	19,8	1,2
MANTIKSAL MATEMATİKSEL	N	47	225	296	70	9
	%	7,3	34,8	45,7	10,8	1,4
GÖRSEL-UZAMSAL	N	34	192	308	101	12
	%	5,3	29,7	47,6	15,6	1,9
MİZİKSEL_ RİTMİK	N	41	128	236	200	42
	%	6,3	19,8	36,5	30,9	6,5
BEDENSEL-KİNESTETİK	N	32	218	296	91	10
	%	4,9	33,7	45,7	14,1	1,5
SOSYAL-KİŞİLERARASI	N	20	218	331	74	4
	%	3,1	33,7	51,2	11,4	,6
İÇSEL	N	39	226	295	82	5
	%	6,0	34,9	45,6	12,7	,8
DOĞA	N	27	125	288	171	36
	%	4,2	19,3	44,5	26,4	5,6

Şekil 1. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Zeka Türlerine Göre Dağılımları

Örnekleme oluşturan bireylerin zeka türleri düzeyleri Tablo 12’de incelenmiştir. Sözel-dil zekası incelendiğinde, örnekleme oluşturan bireylerden 14 kişi (%2,2) bu alanda çok gelişmiş, 146 kişi (%22,6) gelişmiş, 351 kişi (%54,3) orta düzeyde gelişmiş, 128 kişi (%19,8) az gelişmiş ve 8 kişi (%1,2) ise bu alanda gelişmiş değildir.

Mantıksal-matematiksel zekaya bakıldığında, örnekleme oluşturan bireylerden 47 kişi (%7,3) bu alanda çok gelişmiş, 225 kişi (%34,8) gelişmiş, 296 kişi (%45,7) orta düzeyde gelişmiş, 70 kişi (%10,8) az gelişmiş ve 9 kişi (%1,4) bu alanda gelişmiş değildir.

Görsel-uzamsal zeka ortalamaları incelendiğinde, örnekleme oluşturan bireylerden 34 kişi (%5,3) bu alanda çok gelişmiş, 192 kişi (%29,7) gelişmiş, 308 kişi (%47,6) orta

düzeyde gelişmiş, 101 kişi (%15,6) az gelişmiş ve 12 kişi (%1,9) bu alanda gelişmiş değildir.

Müziksel-ritmik zekaya bakıldığında örnekleme oluşturan bireylerden 41 kişi (%6,3) bu alanda çok gelişmiş, 128 kişi (%19,8) gelişmiş, 236 kişi (%36,5) orta düzeyde gelişmiş, 200 kişi (%30,9) az gelişmiş ve 42 kişi (%6,5) bu alanda gelişmiş değildir.

Bedensel kinestetik zeka puanları incelendiğinde, örnekleme oluşturan bireylerden 32 kişi (%4,9) bu alanda çok gelişmiş, 218 kişi (%33,7) gelişmiş, 296 kişi (%45,7) orta düzeyde gelişmiş, 91 kişi (%14,1) az gelişmiş ve 10 kişi (%1,5) bu alanda gelişmiş değildir.

Sosyal-kişilerarası zekaya bakıldığında, örnekleme oluşturan bireylerden 20 kişi (%3,1) bu alanda çok gelişmiş, 218 kişi (%33,7) gelişmiş, 331 kişi (%51,2) orta düzeyde gelişmiş, 74 kişi (%11,4) az gelişmiş ve 4 kişi (%0,6) bu alanda gelişmiş değildir.

İçsel zeka alanı ortalamalarına bakıldığında örnekleme oluşturan bireylerden 39 kişi (%6,0) bu alanda çok gelişmiş, 226 kişi (%34,9) gelişmiş, 295 kişi (%45,6) orta düzeyde gelişmiş, 82 kişi (%12,7) az gelişmiş ve 5 kişi (%0,8) bu alanda gelişmiş değildir.

Doğa zeka alanı incelendiğinde örnekleme oluşturan bireylerden 27 kişi (%4,2) bu alanda çok gelişmiş, 125 kişi (%19,3) gelişmiş, 288 kişi (%44,5) orta düzeyde gelişmiş, 171 kişi (%26,4) az gelişmiş ve 36 kişi (%5,6) bu alanda gelişmiş değildir.

Genel olarak bakıldığında, örnekleme oluşturan bireylerin çok gelişmiş düzeyde en fazla belirttikleri zeka alanları sırasıyla mantıksal-matematiksel zeka, müziksel-ritmik zeka ve içsel zeka alanlarıdır. Örnekleme oluşturan bireylerin gelişmiş düzeyde olarak en çok belirttikleri zeka alanları sırayla, mantıksal-matematiksel zeka, içsel zeka, bedensel-kinestetik zeka ve sosyal kişilerarası zeka alanlarıdır. Örnekleme oluşturan bireylerin orta düzeyde gelişmiş olarak en fazla belirttikleri zeka alanları sırayla, sözel-dil zekası, sosyal kişilerarası zeka ve görsel-uzamsal zeka alanlarıdır. Örnekleme oluşturan bireylerin biraz gelişmiş olarak en fazla belirttikleri zeka alanları sırayla, müziksel-ritmik zeka, doğa zekası ve sözel-dil zekası alanlarıdır. Örnekleme oluşturan bireylerin gelişmiş değil olarak en fazla belirttikleri zeka alanları sırayla, müziksel-ritmik zeka ve doğa zekası alanlarıdır.

3.2.2. Psikolojik Belirti Düzeylerine Göre Dağılım

Tablo 13. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Psikolojik Belirti Düzeyleri

PSİKOLOJİK BELİRTİ	BELİRTİ YOK		BELİRTİ VAR	
	N	%	N	%
SOMATİZASYON	372	57,5	275	42,5
OBSESİF-KOMPULSİF	132	20,4	515	79,6
DEPRESYON	255	39,4	392	60,6
ANKSİYETE	373	57,7	274	42,3
ÖFKE ve DÜŞMANLIK	328	50,7	319	49,3
FOBİK ANKSİYETE	497	76,8	150	23,2
PARANOİD DÜŞÜNCE	286	44,2	361	55,8
PSİKOTİZM	402	62,1	245	37,9
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	220	34,0	427	66,0

Örnekleme oluşturan bireylerin psikolojik belirti düzeyleri Tablo 13'te incelenmiştir. Örnekleme oluşturan bireylerin 372'si (%57,5) somatizasyon belirtileri göstermezken, 275'i (%42,5'i) somatizasyon belirtileri göstermektedir. Örneklemin 132 kişisinde (%20,4) obsesif- kompulsif belirtiler yokken, 515 kişide (%79,6) obsesif-kompulsif belirtiler vardır. Örneklemin oluşturan bireylerden 255 kişi (%39,4) depresyon belirtileri yaşamazken, 392 kişi (%60,6) depresyon belirtileri yaşamaktadır. Örneklemin oluşturan bireylerden 373 kişi (%57,7) anksiyete belirtileri göstermediğini belirtirken, 274 kişi (%42,3) anksiyete belirtileri gösterdiklerini belirtmişlerdir. Örneklemin 328 kişisi (%50,7) öfke belirtileri yaşamazken, 319 kişi (%49,3) öfke belirtileri yaşamaktadır. Örneklemden 497 kişi (%76,8) fobik anksiyete belirtileri göstermezken, 150 kişi (%23,2) fobik anksiyete belirtileri göstermektedir. Örneklemin 286 kişisi (%44,2) paranoid düşünce belirtileri taşımazken, 361 kişisi (%55,8) paranoid düşünce belirtileri taşımaktadır. Örneklemin oluşturan bireylerden 402 kişi (%62,1) psikotizm belirtileri yaşamazken, 245 kişi (%37,9) psikotizm

belirtileri yaşamaktadır. Örneklemin oluşturan bireylerden 220 kişi (%34) kişilerarası duyarlılık belirtileri göstermezken, 427 kişi (%66) kişilerarası duyarlılık belirtileri göstermektedir.

Sonuçlar incelendiğinde örneklemin oluşturan bireylerde en çok görülen psikolojik belirtiler sırayla obsesif-kompulsif belirtiler, kişilerarası duyarlılık ve depresyondur. En az görülen psikolojik belirtiler ise sırayla, fobik anksiyete, psikotizm, anksiyete ve somatizasyondur.

3.2.3. Zeka Türleri İle Ruhsal Belirtiler Arasındaki İlişki

3.2.3.1. Bedensel Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 14. Bedensel-Kinestetik Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki

		BEDENSEL ZEKA
SOMATİZASYON	r	,096(*)
	P	,014
	N	647
OBSESİF KOMPULSİF	r	,015
	P	,696
	N	647
DEPRESYON	r	,023
	P	,559
	N	647
ANKSİYETE	r	,092(*)
	P	,019
	N	647
ÖFKE DÜŞMANLIK	r	,133(**)
	P	,001
	N	647
FOBİK ANKSİYETE	r	-,026
	p	,513
	N	647
PARANOİD DÜŞÜNCE	r	,078(*)
	P	,047
	N	647
PSİKOTİZM	r	,101(*)
	P	,010
	N	647

Tablo 14'ün devamıdır

KİŞİLERARASI DUYARLILIK	r	-,019
	P	,629
	N	647

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 14'te bedensel zeka alanı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki incelenmiştir. Bedensel zeka ile somatizasyon, anksiyete, paranoid düşünce ve psikotizm belirtileri arasında $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı, pozitif bir ilişki vardır. Öfke ve düşmanlık belirtileri ile bedensel zeka arasında $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı, pozitif bir ilişki vardır. Obsesif kompulsif, depresyon, fobik anksiyete ve kişiler arası duyarlılık belirtileri ile bedensel zeka arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlara göre bedensel zekası yüksek olan bireylerde somatizasyon, anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm ile öfke ve düşmanlık belirtilerinin görülme ihtimali daha yüksektir.

3.2.3.2. Görsel-Uzamsal Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo15. Görsel-Uzamsal Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki

		GÖRSEL ZEKA
SOMATİZASYON	r	,210(**)
	P	,000
	N	647
OBSESİF KOMPULSİF	r	,138(**)
	P	,000
	N	647
DEPRESYON	r	,166(**)
	P	,000
	N	647
ANKSİYETE	r	,204(**)
	P	,000
	N	647
ÖFKE DÜŞMANLIK	r	,189(**)
	P	,000
	N	647

Tablo 15'in devamıdır

FOBİK ANKSİYETE	r	,100(*)
	P	,011
	N	647
PARANOİD DÜŞÜNCE	r	,152(**)
	P	,000
	N	647
PSİKOTİZM	r	,193(**)
	P	,000
	N	647
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	r	,143(**)
	P	,000
	N	647

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 15'te görsel zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki incelenmiştir. Görsel zeka ile fobik anksiyete belirtileri arasında $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı, pozitif bir ilişki vardır. Bunun yanında görsel zeka ile somatizasyon, obsesif kompulsif, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirtileri arasında $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı, pozitif bir ilişki vardır. Buna göre, görsel zeka ile tüm psikolojik belirtiler arasında pozitif bir ilişki vardır ve görsel zeka kapasitesi yüksek olan bireylerin psikolojik belirti düzeyleri de artmaktadır.

3.2.3.3. İçsel Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 16. İçsel Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki

		İÇSEL ZEKA
SOMATİZASYON	R	,154(**)
	P	,000
	N	647
OBSESİF KOMPULSİF	R	,059
	P	,134
	N	647
DEPRESYON	r	,130(**)
	P	,001
	N	647

Tablo 16'nın devamıdır

ANKSİYETE	r	,166(**)
	P	,000
	N	647
ÖFKE DÜŞMANLIK	r	,173(**)
	P	,000
	N	647
FOBİK ANKSİYETE	r	,041
	P	,297
	N	647
PARANOİD DÜŞÜNCE	r	,112(**)
	P	,004
	N	647
PSİKOTİZM	r	,148(**)
	P	,000
	N	647
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	r	,088(*)
	P	,025
	N	647

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 16'da içsel zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki incelenmiştir. İçsel zeka ile kişilerarası duyarlılık belirtileri arasında $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı pozitif bir ilişki vardır. İçsel zekâ ile somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce, psikotizm belirtiler arasında ise $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı, pozitif bir ilişki vardır. Sonuçlara göre içsel zeka kapasitesinin arttıkça bireylerde görülen somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirti düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

3.2.3.4. Doğa Zekası İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 17. Doğa Zekası İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki

		DOĞA ZEKASI
SOMATİZASYON	r	,157(**)
	P	,000
	N	647
OBSESİF KOMPULSİF	r	,059
	P	,131
	N	647
DEPRESYON	r	,064
	P	,106
	N	647
ANKSİYETE	r	,142(**)
	P	,000
	N	647
ÖFKE DÜŞMANLIK	r	,139(**)
	P	,000
	N	647
FOBIK ANKSİYETE	r	,113(**)
	P	,004
	N	647
PARANOİD DÜŞÜNCE	r	,049
	P	,216
	N	647
PSİKOTİZM	r	,142(**)
	P	,000
	N	647
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	r	,066
	P	,096
	N	647

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 17’de doğa zekası ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki incelenmiştir. Doğa zekası ile somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete ve psikotizm belirtileri arasında $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı, pozitif yönlü bir ilişki vardır. Doğa zekası ile obsesif kompulsif, depresyon, paranoid düşünce ve kişilerarası duyarlılık

belirtileri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlara göre doğa zekası yüksek olan bireylerin somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete ve psikotizm belirtileri gösterme ihtimali artmaktadır.

3.2.3.5. Mantıksal-Matematik Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 18. Mantıksal-Matematik Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki

		MANTIKSAL MATEMATİKSEL ZEKA
SOMATİZASYON	r	,116(**)
	P	,003
	N	647
OBSESİF KOMPULSİF	r	,050
	P	,202
	N	647
DEPRESYON	r	,103(**)
	P	,008
	N	647
ANKSİYETE	r	,130(**)
	P	,001
	N	647
ÖFKE DÜŞMANLIK	r	,138(**)
	P	,000
	N	647
FOBİK ANKSİYETE	r	,019
	P	,632
	N	647
PARANOİD DÜŞÜNCE	r	,132(**)
	P	,001
	N	647
PSİKOTİZM	r	,145(**)
	P	,000
	N	647
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	r	,053
	P	,179
	N	647

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 18’de mantıksal-matematiksel zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki incelenmiştir. Doğa zekası ile somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce ve psikotizm belirtileri arasında $p<0.01$ düzeyinde anlamlı, pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Mantıksal-matematiksel zeka ile obsesif kompulsif, fobik anksiyete ve kişilerarası duyarlılık belirtileri arasında ise anlamlı bir ilişki yoktur. Sonuçlar incelendiğinde doğa zekası kapasitesinin artması ile bireylerde görülen somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce ve psikotizm belirtileri düzeylerinde yükselme olması ihtimalinin arttığı görülmektedir.

3.2.3.6. Müziksel-Ritmik Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 19. Müziksel-Ritmik Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki

		MÜZİKSEL RİTMİK ZEKA
SOMATİZASYON	r	,177(**)
	P	,000
	N	647
OBSESİF KOMPULSİF	r	,062
	P	,114
	N	647
DEPRESYON	r	,089(*)
	P	,023
	N	647
ANKSİYETE	r	,187(**)
	P	,000
	N	647
ÖFKE DÜŞMANLIK	r	,150(**)
	P	,000
	N	647
FOBİK ANKSİYETE	r	,091(*)
	P	,021
	N	647
PARANOİD DÜŞÜNCE	r	,132(**)
	P	,001
	N	647
PSİKOTİZM	r	,098(*)
	P	,012
	N	647

Tablo 19'un devamıdır

KİŞİLERARASI DUYARLILIK	r	,068
	P	,083
	N	647

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 19'da müziksel-ritmik zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki incelenmiştir. Müziksel-ritmik zeka ile depresyon, fobik anksiyete ve psikotizm belirtileri arasında $p<0.05$ düzeyinde anlamlı, pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanında müziksel zeka ile somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık ve paranoid düşünce belirtileri arasında $p<0.01$ düzeyinde anlamlı, pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Müziksel-ritmik zeka ile obsesif kompulsif ve kişilerarası duyarlılık belirtileri ile arasında ise anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlara göre, bireylerin müziksel-ritmik zekası yükseldikçe, bireylerde depresyon, fobik anksiyete, psikotizm, somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık ve paranoid düşünce belirtilerinin de görülme sıklığının artacağı düşünülmektedir.

3.2.3.7. Sosyal Kişilerarası Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 20. Sosyal Kişilerarası Zeka İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki

		SOSYAL KİŞİLERARASI ZEKA
SOMATİZASYON	r	-,006
	P	,883
	N	647
OBSESİF KOMPULSİF	r	-,082(*)
	P	,037
	N	647
DEPRESYON	r	-,075
	P	,056
	N	647
ANKSİYETE	r	-,025
	P	,531
	N	647

Tablo 20'nin devamıdır

ÖFKE DÜŞMANLIK	r	,048
	P	,219
	N	647
FOBİK ANKSİYETE	r	-,096(*)
	P	,014
	N	647
PARANOİD DÜŞÜNCE	r	,015
	P	,700
	N	647
PSİKOTİZM	r	,021
	P	,602
	N	647
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	r	-,141(**)
	P	,000
	N	647

* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 20'de sosyal-kişilerarası zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki incelenmiştir. Sosyal-kişilerarası zeka ile obsesif kompulsif ve fobik anksiyete belirtileri arasında $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı ters yönlü bir ilişki vardır. Bunun yanında sosyal-kişilerarası zeka ile kişilerarası duyarlılık belirtileri arasında $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı ters yönlü bir ilişki vardır. Sosyal-kişilerarası zeka ile somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce ve psikotim belirtileri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

3.2.3.8. Sözel-Dil Zekası İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 21. Sözel-Dil Zekası İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki

		SÖZEL-DİL ZEKASI
SOMATİZASYON	r	,100(*)
	P	,011
	N	647
OBSESİF KOMPULSİF	r	,039
	P	,324
	N	647

Tablo 21'in devamıdır

DEPRESYON	r	,064
	P	,102
	N	647
ANKSİYETE	r	,113(**)
	P	,004
	N	647
ÖFKE DÜŞMANLIK	r	,089(*)
	P	,024
	N	647
FOBİK ANKSİYETE	r	,108(**)
	P	,006
	N	647
PARANOİD DÜŞÜNCE	r	,099(*)
	P	,012
	N	647
PSİKOTİZM	r	,147(**)
	P	,000
	N	647
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	r	,042
	P	,285
	N	647

* korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

** korelasyon 0.01 level düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 21.de sözel-dil zekası ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki incelenmiştir. Sözel-dil zekası ile somatizasyon, öfke ve düşmanlık ve paranoid düşünce arasında $p<0.05$ düzeyinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Sözel-dil zekası ile anksiyete, fobik anksiyete ve psikotizm arasında ise $p<0.01$ düzeyinde anlamlı pozitif yönlü bir ilişki vardır. Sözel-dil zekası ile obsesif kompulsif, depresyon ve kişilerarası duyarlılık belirtileri arasında ise anlamlı herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Sonuçlar sözel-dil zekası yüksek olan bireylerin somatizasyon, öfke ve düşmanlık ve paranoid düşünce, anksiyete, fobik anksiyete ve psikotizm belirtileri gösterme olasılıklarının yüksek olduğunu göstermektedir.

3.3. Alt Problem Durumlarına Göre Bulgular

3.3.1. Cinsiyet Değişkeni İle Zeka Alanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 22. Cinsiyet İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar

ZEKA ALANLARI	CİNSİYET	N	ORT.	S.S.	t	s.d	P	Anlam- lılık düzeyi
SÖZEL DİLSEL	Kız	373	19,65	5,40	-,648	645	,517	p> 0.05
	Erkek	274	19,93	5,59				
MANTIKSAL MATEMAT.	Kız	373	22,32	6,00	-,724	645	,469	p> 0.05
	Erkek	274	22,67	6,17				
GÖRSEL UZAMSAL	Kız	373	22,06	6,17	3,290	645	,001	p< 0.05
	Erkek	274	20,46	6,07				
MÜZİKSEL RİTMİK	Kız	373	19,12	8,11	1,745	645	,081	p> 0.05
	Erkek	274	18,04	7,22				
BEDENSEL KİNESTET.	Kız	373	21,43	6,27	-1,457	645	,146	p> 0.05
	Erkek	274	22,15	6,05				
SOSYAL KİŞ.ARASI	Kız	373	21,33	5,63	-2,338	645	,020	p< 0.05
	Erkek	274	22,36	5,35				
İÇSEL	Kız	373	21,87	5,97	-,478	645	,633	p> 0.05
	Erkek	274	22,09	5,73				
DOĞA	Kız	373	18,31	6,99	-1,916	645	,056	p> 0.05
	Erkek	274	19,37	6,84				

Tablo 22’de cinsiyet değişkeni ile zeka alanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre görsel-uzamsal zeka puanları incelendiğinde, kızların puan ortalaması 22,06 standart sapmaları 6,17; erkeklerin puan ortalaması 20,46, standart sapmaları ise 6,07’dir. Cinsiyet açısından görsel-uzamsal zeka puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını bulmak için yapılan t testi sonucunda farkın [(t₍₆₄₅₎= 3,290, p<0.05)] düzeyinde anlamlı ve kızların lehine olduğu bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerinin görsel-uzamsal zeka alanında erkek öğrencilere göre daha gelişmiş oldukları söylenebilir.

Cinsiyet değişkenine göre sosyal- kişilerarası zeka puanı incelendiğinde, kızların puan ortalaması 21,33 standart sapmaları 5,63; erkeklerin puan ortalaması 22,36, standart sapmaları ise 5,35’tir. Cinsiyet açısından sosyal- kişilerarası zeka puanları arasında

anlamli fark olup olmadigini bulmak icin yapilan t testi sonucunda farkin [(t₍₆₄₅₎= -2,338, p<0.05)] duzeyinde anlamlı olduğu ve farkın erkeklerin lehine olduğu bulunmuştur. Buna göre erkek öğrencilerin sosyal- kişilerarası zeka alanında kız öğrencilere göre daha ileri düzeyde oldukları görülmektedir.

Cinsiyet değişkeni ile sözel-dil zekası, mantıksal-matematiksel zeka, bedensel-kinestetik zeka, içsel zeka ve doğa zekası arasında arasındaki ilişki incelendiğinde, erkeklerin bu zeka alanlarında puan ortalamalarının kızlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu zeka alanlarında erkeklerin kızlara göre daha yetenekli olma ihtimali yüksektir, fakat aradaki fark anlamlı düzeyde değildir. Bunun yanında cinsiyet ile müziksel-ritmik zeka arasındaki ilişki incelendiğinde, müziksel-ritmik zeka alanında kızların kabiliyetlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir, fakat aradaki fark p>0.05'ten büyük olduğu için anlamlı düzeyde değildir.

3.3.2. Sınıf Düzeyi Değişkeni İle Zeka Alanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 23. Sınıf Düzeyi İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar

ZEKA ALANLARI	SINIF DÜZ.	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SÖZEL DİLSEL	1.sınıf	154	19,97	5,86	1,579	,193	p>0.05
	2.sınıf	194	19,20	5,01			
	3.sınıf	149	19,61	5,43			
	4.sınıf	150	20,45	5,65			
	Toplam	647	19,77	5,48			
MANTIK MATEMATİK	1.sınıf	154	22,14	6,15	,383	,765	p>0.05
	2.sınıf	194	22,46	6,42			
	3.sınıf	149	22,39	6,10			
	4.sınıf	150	22,88	5,50			
	Toplam	647	22,46	6,07			
GÖRSEL	1.sınıf	154	21,35	6,44	,129	,943	p>0.05
	2.sınıf	194	21,26	6,42			
	3.sınıf	149	21,31	5,64			
	4.sınıf	150	21,66	6,13			
	Toplam	647	21,38	6,18			
MÜZİK-RİTMİK	1.sınıf	154	19,49	7,96	,825	,480	p>0.05
	2.sınıf	194	18,56	7,06			
	3.sınıf	149	18,41	8,18			
	4.sınıf	150	18,20	7,97			
	Toplam	647	18,66	7,76			

Tablo 23'ün devamıdır

BEDENSEL KİNESTETİK	1.sınıf	154	22,24	6,62	1,089	,353	p>0.05
	2.sınıf	194	21,22	5,71			
	3.sınıf	149	21,48	6,40			
	4.sınıf	150	22,14	6,08			
	Toplam	647	21,74	6,18			
SOSYAL KİŞ.ARASİ	1.sınıf	154	21,71	5,79	1,987	,115	p>0.05
	2.sınıf	194	21,04	5,25			
	3.sınıf	149	22,12	5,45			
	4.sınıf	150	22,40	5,64			
	Toplam	647	21,76	5,53			
İÇSEL	1.sınıf	154	21,73	6,17	2,110	,098	p>0.05
	2.sınıf	194	21,23	5,73			
	3.sınıf	149	22,61	6,03			
	4.sınıf	150	22,50	5,50			
	Toplam	647	21,96	5,87			
DOĞA	1.sınıf	154	18,57	7,18	2,649	,048	p<0.05 2<4
	2.sınıf	194	18,43	6,90			
	3.sınıf	149	18,04	7,16			
	4.sınıf	150	20,12	6,39			
	Toplam	647	18,76	6,94			

Tablo 23'de örnekleme oluşturan bireylerin sınıf düzeyi değişkeni ile zeka alanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Sınıf düzeyi değişkenine göre doğa zekası puan ortalamaları incelendiğinde, 1. sınıflarda doğa zekası puan ortalaması: 18,57 standart sapma: 7,18; 2. sınıflarda puan ortalaması: 18,43 standart sapma: 6,90, 3. sınıflarda puan ortalaması: 18,04 standart sapma: 7,16, 4. sınıflarda ise puan ortalaması:18,76 standart sapma: 6,94'tür. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile doğa zekası puan ortalamaları arasında [$F_{(3-643)}= 2,649, p<0.05$] düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Farkın 2. Sınıf ve 4. Sınıflar arasında 4. Sınıfların lehine olduğu görülmektedir.

Sınıf düzeyi değişkeni ile sözel- dil zekası, mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzaysal zeka, müziksel-ritmik zeka, bedensel-kinestetik zeka, sosyal zeka ve içsel zeka arasında $p>0,5$ düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu zeka alanlarında hangi sınıf düzeylerinin en başarılı olduklarını görmek için zeka alanlarının puan ortalamaları incelenmiştir. Sözel-dil zekası, mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzamsal zeka ve sosyal-kişilerarası zeka alanlarında en başarılı sınıf düzeyinin 4. sınıflar oldukları görülmektedir. Müziksel-ritmik zeka alanında ve bedensel-kinestetik

zeka alanında 1. sınıfların diğer sınıflara göre daha yetenekli oldukları bulunmuştur. İçsel zeka alanında ise 3. sınıfların diğer sınıflara göre kendilerini daha başarılı buldukları görülmektedir.

3.3.3. Barınma Şekli Değişkeni İle Zeka Alanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 24. Barınma Şekli İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar

ZEKA ALANLARI	BARINMA ŞEKLİ	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SÖZEL DİLSEL	Devlet yurdu	143	19,49	5,37	,602	,661	p>0.05
	Özel yurt	168	20,27	5,55			
	Ev (arkadaş ile)	268	19,70	5,39			
	Ev (yalnız)	6	20,16	8,32			
	Ev (aile ile)	62	19,25	5,67			
	Toplam	647	19,77	5,48			
MANTIK MATEMATİK	Devlet yurdu	143	22,54	6,20	,926	,448	p>0.05
	Özel yurt	168	22,45	6,11			
	Ev (arkadaş ile)	268	22,75	5,86			
	Ev (yalnız)	6	20,33	8,09			
	Ev (aile ile)	62	21,29	6,33			
	Toplam	647	22,46	6,07			
GÖRSEL	Devlet yurdu	143	21,36	6,30	,856	,490	p>0.05
	Özel yurt	168	21,91	6,17			
	Ev (arkadaş ile)	268	21,35	5,87			
	Ev (yalnız)	6	21,00	9,09			
	Ev (aile ile)	62	20,22	6,89			
	Toplam	647	21,38	6,18			
MÜZİK-RİTMİK	1.Devlet yurdu	143	18,32	8,36	5,347	,000	p<0.05 2>3
	2.Özel yurt	168	20,61	7,44			
	3.Ev (arkadaş ile)	268	17,77	7,32			
	4.Ev (yalnız)	6	25,50	9,52			
	5.Ev (aile ile)	62	17,37	7,75			
	Toplam	647	18,66	7,76			
BEDENSEL KİNESTETİK	Devlet yurdu	143	21,77	6,39	1,337	,255	p>0.05
	Özel yurt	168	22,37	6,15			
	Ev (arkadaş ile)	268	21,64	5,94			
	Ev (yalnız)	6	22,50	4,80			
	Ev (aile ile)	62	20,29	6,80			
	Toplam	647	21,74	6,18			
SOSYAL KİŞ.ARASI	Devlet yurdu	143	21,60	5,58	1,234	,295	p>0.05
	Özel yurt	168	22,14	5,42			
	Ev (arkadaş ile)	268	21,72	5,48			
	Ev (yalnız)	6	25,50	4,67			
	Ev (aile ile)	62	20,96	5,96			
	Toplam	647	21,76	5,53			

Tablo 24'ün devamıdır

İÇSEL	Devlet yurdu	143	21,97	6,06	1,282	,276	p>0.05
	Özel yurt	168	22,56	5,81			
	Ev (arkadaş ile)	268	21,90	5,67			
	Ev (yalnız)	6	19,83	8,23			
	Ev (aile ile)	62	20,77	6,16			
	Toplam	647	21,96	5,87			
DOĞA	Devlet yurdu	143	18,75	7,29	,729	,572	p>0.05
	Özel yurt	168	19,11	7,31			
	Ev (arkadaş ile)	268	18,84	6,36			
	Ev (yalnız)	6	19,83	11,61			
	Ev (aile ile)	62	17,41	7,07			
	Toplam	647	18,76	6,94			

Tablo 24'te örnekleme oluşturan bireylerin barınma şekli değişkeni ile zeka alanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Barınma şekli değişkenine göre müziksel-ritmik zeka puanları incelendiğinde, devlet yurdunda kalan bireylerin puan ortalaması: 18,32 standart sapmaları: 8,36; özel yurttan kalan öğrencilerin puan ortalaması: 20,61 standart sapmaları: 7,44; evde arkadaşları ile kalan öğrencilerin puan ortalaması: 17,77 standart sapmaları: 7,32; evde yalnız kalan öğrencilerin puan ortalaması: 25,50 standart sapmaları: 9,52; evde aile ile kalan öğrencilerin puan ortalaması: 17,37 standart sapmaları: 7,75'tir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre barınma şekli ile müziksel-ritmik zeka arasında [$(F_{(3-643)} = 5,34, p < 0.05)$] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre, farkın özel yurttan kalan öğrenciler ile evde (arkadaş ile) kalan öğrenciler arasında özel yurttan kalan öğrencilerin lehine olduğu bulunmuştur.

Sözel- dil zekası, mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzaysal zeka, bedensel-kinestetik zeka, sosyal zeka, içsel zeka ve doğa zekası alanları ile barınma şekli arasında $p > 0,5$ düzeyinde olduğu için anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu zeka alanları puan ortalamaları incelendiğinde, sözel-dilsel zeka, görsel-uzamsal zeka ve içsel zeka alanlarında özel yurttan kalan öğrencilerin daha gelişmiş oldukları görülmektedir. Mantıksal-matematiksel zeka alanında evde arkadaşlarıyla kalan öğrencilerin diğerlerine göre daha başarılı oldukları bulunmuştur. Bedensel-kinestetik zeka, sosyal-kişilerarası zeka ve doğa zekası alanlarında ise en başarılı kişilerin evde yalnız yaşayan öğrencilere ait olduğu tespit edilmiştir.

3.3.4. Bölüm Değişkeni İle Zeka Alanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 25. Bölüm İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar

ZEKA ALANLARI	BÖLÜM	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SÖZEL DİLSEL	Sınıf Öğr.	75	19,77	5,24	1,140	,334	p>0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	19,20	5,42			
	PDR	93	19,95	5,09			
	Fen Bilg. Öğr.	64	20,07	4,66			
	BÖTE	114	19,64	5,85			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	18,07	6,68			
	Okul Önc. Öğr.	47	20,36	5,55			
	Türkçe Öğr.	98	20,73	5,72			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	18,61	5,66			
	Toplam	647	19,77	5,48			
MANTIK MATEMATİK	1.Sınıf Öğr.	75	22,25	5,90	5,260	,000	p<0.05 4>2 5>2 9>2
	2. Sosyal Bilg. Öğr.	75	19,76	6,37			
	3. PDR	93	22,00	5,79			
	4. Fen Bilg. Öğr.	64	24,29	5,76			
	5.BÖTE	114	24,05	6,34			
	6.Zihinsel Eng. Öğr.	14	22,07	6,85			
	7.Okul Önc. Öğr.	47	23,29	5,82			
	8.Türkçe Öğr.	98	20,87	5,49			
	9.İlköğrt. Mat. Öğr.	67	23,79	5,40			
	Toplam	647	22,46	6,07			
GÖRSEL	Sınıf Öğr.	75	22,04	6,60	2,982	,003	p<0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	19,85	6,80			
	PDR	93	20,74	6,04			
	Fen Bilg. Öğr.	64	22,54	5,92			
	BÖTE	114	22,28	5,84			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	20,00	6,03			
	Okul Önc. Öğr.	47	23,68	5,92			
	Türkçe Öğr.	98	19,98	6,26			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	21,38	5,23			
	Toplam	647	21,38	6,18			
MÜZİK-RİTMİK	Sınıf Öğr.	75	19,02	8,46	2,106	,033	p<0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	16,38	7,61			
	PDR	93	19,39	8,16			
	Fen Bilg. Öğr.	64	19,56	7,07			
	BÖTE	114	18,21	7,34			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	19,07	9,85			
	Okul Önc. Öğr.	47	21,68	9,38			
	Türkçe Öğr.	98	18,42	6,76			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	17,88	6,91			
	Toplam	647	18,66	7,76			

Tablo 25'in devamıdır

BEDENSEL KİNESTETİK	Sınıf Öğr.	75	21,96	5,80	,963	,464	p>0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	20,90	6,16			
	PDR	93	22,04	6,50			
	Fen Bilg. Öğr.	64	22,07	6,13			
	BÖTE	114	22,17	5,99			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	21,85	7,43			
	Okul Önc. Öğr.	47	23,23	7,64			
	Türkçe Öğr.	98	21,07	5,86			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	20,85	5,58			
	Toplam	647	21,74	6,18			
SOSYAL KİŞ.ARASI	Sınıf Öğr.	75	21,49	6,04	,544	,824	p>0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	21,01	5,77			
	PDR	93	22,00	5,39			
	Fen Bilg. Öğr.	64	21,89	5,34			
	BÖTE	114	22,32	5,36			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	23,00	4,96			
	Okul Önc. Öğr.	47	22,08	6,42			
	Türkçe Öğr.	98	21,63	5,40			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	21,26	5,09			
	Toplam	647	21,76	5,53			
İÇSEL	Sınıf Öğr.	75	21,61	5,66	1,876	,061	p>0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	20,89	6,24			
	PDR	93	22,88	6,01			
	Fen Bilg. Öğr.	64	21,79	5,74			
	BÖTE	114	22,00	5,45			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	24,14	6,22			
	Okul Önc. Öğr.	47	23,61	5,92			
	Türkçe Öğr.	98	22,13	6,43			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	20,52	4,94			
	Toplam	647	21,96	5,87			
DOĞA	Sınıf Öğr.	75	17,98	7,11	1,321	,230	p>0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	18,93	7,38			
	PDR	93	17,53	6,84			
	Fen Bilg. Öğr.	64	19,64	6,35			
	BÖTE	114	20,03	7,02			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	18,78	7,21			
	Okul Önc. Öğr.	47	19,55	7,21			
	Türkçe Öğr.	98	18,60	7,13			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	17,85	6,11			
	Toplam	647	18,76	6,94			

Tablo 25'te örnekleme oluşturan bireylerin bölümleri değişkeni ile zeka alanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Bölüm değişkenine göre mantıksal-matematiksel

zeka alanı puanları incelendiğinde, Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin mantıksal matematiksel zeka puan ortalaması: 22,25 standart sapmaları: 5,90; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 19,76 standart sapmaları: 6,37; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 22,00 standart sapmaları: 5,79; Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 24,29 standart sapmaları: 5,76; BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 24,05 standart sapmaları: 6,34; Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 22,07 standart sapmaları: 6,85; Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 23,29 standart sapmaları: 5,82; Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 20,87 standart sapmaları: 5,49; ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 23,79 standart sapmaları: 5,40'tır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin bölümleri ile mantıksal-matematiksel zeka alanı arasında [$(F_{(8-638)}= 5,260, p<0.05)$] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrenciler ile Fen Bilgisi, ilköğretim Matematik Öğretmenliği ve BÖTE bölümlerinde okuyan öğrenciler arasında, Fen Bilgisi, ilköğretim Matematik Öğretmenliği ve BÖTE lehine anlamlı bir farklılık vardır.

Bölüme göre görsel-uzamsal zeka alanı puanları incelendiğinde, Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin görsel-uzamsal zeka puan ortalaması: 22,04 standart sapmaları: 6,60; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 19,85 standart sapmaları: 6,80; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 20,74 standart sapmaları: 6,04; Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalamaları: 22,54 standart sapmaları: 5,92; BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 22,28 standart sapmaları: 5,84; Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 20,00 standart sapmaları: 6,03; Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 23,68 standart sapmaları: 5,92; Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 19,98 standart sapmaları: 6,26; ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 21,38 standart sapmaları: 5,23'tür.

Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin bölümleri ile görsel-uzamsal zeka alanı arasında [$(F_{(8-638)}= 2,982, p<0.05)$] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Bölüme göre müziksel-ritmik zeka alanı puanları incelendiğinde, Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 19,02 standart sapmaları: 8,46; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 16,38 standart sapmaları: 7,61; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 19,39 standart sapmaları: 8,16; Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 19,56 standart sapmaları: 7,07; BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 18,21 standart sapmaları: 7,34; Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 19,07 standart sapmaları: 9,85; Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 21,68 standart sapmaları: 9,38; Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 18,42 standart sapmaları: 6,76; ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 17,88 standart sapmaları: 6,91'tir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin bölümleri ile müziksel-ritmik zeka alanı arasında [$(F_{(8-638)}= 2,106, p<0.05)$] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Bölüm değişkeni ile sözel- dil zekası, bedensel-kinestetik zeka, sosyal zeka, içsel zeka ve doğa zekası alanları arasında $p>0,5$ düzeyinde olduğu için anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu zeka alanlarının bölümlere göre puan ortalamaları incelenmiştir. Sözel- dil zekası alanında yüksek potansiyele sahip olan öğrencilerin bölümleri Türkçe Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği olarak bulunmuştur. Bedensel-kinestetik zeka alanında Okul Öncesi Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, BÖTE ve PDR bölümlerinde okuyan öğrencilerin diğer bölüm öğrencilerine göre daha yetenekli oldukları tespit edilmiştir. Sosyal-kişilerarası zeka alanında en yüksek puanları alan bölümler PDR, BÖTE, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği ve Okul Öncesi Öğretmenliği bölümleridir. İçsel zeka alanı puanları incelendiğinde, Türkçe Öğretmenliği, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve PDR bölümleri öğrencilerinin bu alanda daha yetenekli olma

ihtimalleri yüksektir. Doğa zekası alanına baktığımızda ise BÖTE, Fen Bilgisi Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin doğa zekası alanında diğer bölüm öğrencilerine göre daha yetenekli oldukları bulunmuştur.

3.3.5. Algılanan Akademik Başarı Düzeyi Değişkeni İle Zeka Alanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 26. Algılanan Akademik Başarı Düzeyi İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar

ZEKA ALANLARI	BAŞARI DÜZEYİ	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SÖZEL DİLSEL	Düşük	27	19,14	4,00	2,502	,083	p>0.05
	Orta	461	19,52	5,64			
	Yüksek	159	20,60	5,14			
	Toplam	647	19,77	5,48			
MANTIK MATEMATİK	Düşük	27	21,40	6,46	2,006	,135	p>0.05
	Orta	461	22,26	5,98			
	Yüksek	159	23,25	6,20			
	Toplam	647	22,46	6,07			
GÖRSEL	1.Düşük	27	19,03	5,48	3,500	,031	p<0.05 1<3
	2.Orta	461	21,24	5,99			
	3.Yüksek	159	22,20	6,69			
	Toplam	647	21,38	6,18			
MÜZİK-RİTMİK	Düşük	27	17,44	7,96	2,074	,127	p>0.05
	Orta	461	18,38	7,70			
	Yüksek	159	19,70	7,84			
	Toplam	647	18,66	7,76			
BEDENSEL KİNESTETİK	1.Düşük	27	20,51	4,32	4,287	,014	p<0.05 2<3
	2.Orta	461	21,39	6,19			
	3.Yüksek	159	22,94	6,27			
	Toplam	647	21,74	6,18			
SOSYAL KİŞ.ARASİ	Düşük	27	20,40	4,90	2,730	,066	p>0.05
	Orta	461	21,57	5,58			
	Yüksek	159	22,55	5,42			
	Toplam	647	21,76	5,53			
İÇSEL	Düşük	27	19,85	4,56	2,617	,074	p>0.05
	Orta	461	21,88	5,79			
	Yüksek	159	22,55	6,23			
	Toplam	647	21,96	5,87			
DOĞA	Düşük	27	16,74	5,24	1,200	,302	p>0.05
	Orta	461	18,86	6,83			
	Yüksek	159	18,83	7,49			
	Toplam	647	18,76	6,94			

Tablo 26’da örnekleme oluşturan bireylerin algılanan akademik başarı değişkeni ile zeka alanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Akademik başarı değişkenine göre görsel-uzamsal zeka puanları incelendiğinde başarısını düşük olarak algılayan öğrencilerin görsel-uzamsal zeka puan ortalaması: 19,03 standart sapması 5,48; başarısını orta olarak algılayan öğrencilerin görsel-uzamsal zeka puan ortalaması: 21,24 standart sapması 5,99; başarısını yüksek olarak algılayan öğrencilerin görsel-uzamsal zeka puan ortalaması: 22,20 standart sapması 6,69’dur. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre akademik başarı düzeyi ile görsel-uzamsal zeka arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎= 3,500, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın başarısını düşük olarak algılayan öğrenciler ile başarısını yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, başarısını yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Akademik başarı değişkenine göre bedensel-kinestetik zeka alanı puanları incelendiğinde başarısını düşük olarak algılayan öğrencilerin bedensel-kinestetik zeka puan ortalaması: 20,51 standart sapması 4,32; başarısını orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 21,39 standart sapması 6,19; başarısını yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 22,94 standart sapması 6,27’dir. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre akademik başarı düzeyi ile bedensel-kinestetik zeka arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎= 4,287, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın başarısını orta olarak algılayan öğrenciler ile başarısını yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, başarısını yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Algılanan akademik başarı düzeyleri ile sözel-dil zekası, mantıksal-matematiksel zeka, müziksel-ritmik zeka, sosyal zeka, içsel zeka ve doğa zekası alanları ile arasında p>0,5 düzeyinde olduğu için anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Akademik başarı düzeyleri açısından bu alanların puan ortalamaları incelendiğinde, sözel-dil zekası, mantıksal-matematiksel zeka, müziksel-ritmik zeka, sosyal zeka ve içsel zeka alanında en başarılı grubu akademik başarısını yüksek olarak algılayan öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Doğa zekası alanında ise en yetenekli kişilerin başarısını orta düzeyde algılayan kişiler oldukları tespit edilmiştir.

3.3.6. Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey Değişkeni İle Zeka Alanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 27. Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar

ZEKA ALANLARI	SED DÜZEYİ	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SÖZEL DİLSEL	Düşük	48	19,43	5,21	1,570	,209	p>0.05
	Orta	545	19,67	5,48			
	Yüksek	54	21,01	5,59			
	Toplam	647	19,77	5,48			
MANTIK MATEMATİK	1.Düşük	48	20,62	6,62	6,248	,002	p<0.05 1<3 2<3
	2.Orta	545	22,40	5,91			
	3.Yüksek	54	24,77	6,50			
	Toplam	647	22,46	6,07			
GÖRSEL	1.Düşük	48	19,12	6,04	4,110	,017	p<0.05 1<2 1<3
	2.Orta	545	21,48	6,00			
	3.Yüksek	54	22,44	7,57			
	Toplam	647	21,38	6,18			
MÜZİK-RİTMİK	1.Düşük	48	15,27	7,11	5,401	,005	p<0.05 1<2 1<3
	2.Orta	545	18,85	7,63			
	3.Yüksek	54	19,79	8,85			
	Toplam	647	18,66	7,76			
BEDENSEL KİNESTETİK	1.Düşük	48	19,18	6,13	9,811	,000	p<0.05 1<2 1<3 2<3
	2.Orta	545	21,68	6,05			
	3.Yüksek	54	24,51	6,52			
	Toplam	647	21,74	6,18			
SOSYAL KİŞ.ARASI	1.Düşük	48	20,68	5,33	8,021	,000	p<0.05 1<3 2<3
	2.Orta	545	21,59	5,46			
	3.Yüksek	54	24,51	5,69			
	Toplam	647	21,76	5,53			
İÇSEL	1.Düşük	48	20,08	5,81	7,312	,001	p<0.05 1<3 2<3
	2.Orta	545	21,88	5,76			
	3.Yüksek	54	24,40	6,31			
	Toplam	647	21,96	5,87			
DOĞA	Düşük	48	16,50	6,55	3,283	,038	p<0.05
	Orta	545	18,85	6,80			
	Yüksek	54	19,85	8,30			
	Toplam	647	18,76	6,94			

Tablo 27’de örnekleme oluşturan bireylerin algıladıkları sosyo-ekonomik düzey değişkeni ile zeka alanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre mantıksal-matematiksel zeka puanları incelendiğinde sosyo-

ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin mantıksal-matematiksel puan ortalaması: 20,62 standart sapması 6,62; sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 22,40 standart sapması 5,91; sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 24,77 standart sapması 6,50'dir. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sosyo-ekonomik düzey ile mantıksal-matematiksel zeka arasında [$(F_{(2-644)}= 6,248, p<0.05)$] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın ekonomik düzeyini düşük ve orta olarak algılayan öğrenciler ile ekonomik durumunu yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, ekonomik durumunu yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre görsel-uzamsal zeka puanları incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin görsel-uzamsal puan ortalaması: 19,12 standart sapması 6,04; sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 21,48 standart sapması 6,00; sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 22,44 standart sapması 7,57'dir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sosyo-ekonomik düzey ile görsel-uzamsal zeka arasında [$(F_{(2-644)}= 4,110, p<0.05)$] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrenciler ile ekonomik durumunu orta ve yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, ekonomik durumunu orta ve yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre müzik-ritmik zeka puanları incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin müzik-ritmik puan ortalaması: 15,27 standart sapması 7,11; sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 18,85 standart sapması 7,63; sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 19,79 standart sapması 8,85'tir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sosyo-ekonomik düzey ile müzik-ritmik zeka arasında [$(F_{(2-644)}= 5,401, p<0.05)$] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrenciler ile

ekonomik durumunu orta ve yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, ekonomik durumunu orta ve yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre bedensel-kinestetik zeka puanları incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin bedensel-kinestetik puan ortalaması: 19,18 standart sapması 6,13; sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 21,68 standart sapması 6,05; sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 24,51 standart sapması 6,52'dir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sosyo-ekonomik düzey ile bedensel-kinestetik zeka arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎= 9,811, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrenciler ile ekonomik durumunu orta ve yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, ekonomik durumunu orta ve yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu ve farkın ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrenciler ile ekonomik durumunu yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, ekonomik durumunu yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre sosyal-kişilerarası zeka puanları incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin sosyal-kişilerarası puan ortalaması: 20,68 standart sapması 5,33; sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 21,59 standart sapması 5,46; sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 24,51 standart sapması 5,69'dur. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sosyo-ekonomik düzey ile sosyal-kişilerarası zeka arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎= 8,021, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın ekonomik düzeyini düşük ve orta olarak algılayan öğrenciler ile ekonomik durumunu yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, ekonomik durumunu yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre içsel zeka puanları incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin içsel zeka puan ortalaması: 20,08 standart sapması 5,81; sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan

öğrencilerin puan ortalaması: 21,88 standart sapması 5,76; sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 24,40 standart sapması 6,31'dir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sosyo-ekonomik düzey ile içsel zeka arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎= 7,312, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın ekonomik düzeyini düşük ve orta olarak algılayan öğrenciler ile ekonomik durumunu yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, ekonomik durumunu yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre doğa zekası puanları incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin doğa zekası puan ortalaması: 16,50 standart sapması 6,55; sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 18,85 standart sapması 6,80; sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 19,85 standart sapması 8,30'dur. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre sosyo-ekonomik düzey ile doğa zekası arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎= 3,283, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Sosyo-ekonomik düzey değişkeni ile göre sözel-dilsel zeka alanı arasında p>0.05 düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Sözel-dilsel zeka alanı puanları incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzeyini yüksek bulan öğrencilerin bu alanda daha başarılı olmaları ihtimalleri yüksektir.

3.3.7. Dünyaya Geliş Sırası Değişkeni İle Zeka Alanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 28. Dünyaya Geliş Sırası İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar

ZEKA ALANLARI	DOĞUM SIRASI	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SÖZEL DİLSEL	İlk çocuk	257	20,02	5,51	,469	,626	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	19,57	5,34			
	Son çocuk	110	19,69	5,78			
	Toplam	647	19,77	5,48			
MANTIK MATEMATİK	İlk çocuk	257	22,66	6,50	,226	,798	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	22,31	5,78			
	Son çocuk	110	22,42	5,77			

Tablo 28'in devamıdır

	Toplam	647	22,46	6,07			
GÖRSEL	İlk çocuk	257	21,80	6,32	1,423	,242	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	21,29	5,99			
	Son çocuk	110	20,64	6,27			
	Toplam	647	21,38	6,18			
MÜZİK-RİTMİK	İlk çocuk	257	19,20	7,97	2,607	,075	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	18,75	7,75			
	Son çocuk	110	17,20	7,10			
	Toplam	647	18,66	7,76			
BEDENSEL KİNESTETİK	İlk çocuk	257	22,09	6,26	1,084	,339	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	21,67	6,15			
	Son çocuk	110	21,07	6,07			
	Toplam	647	21,74	6,18			
SOSYAL KİŞ.ARASİ	İlk çocuk	257	21,82	5,48	,366	,694	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	21,58	5,45			
	Son çocuk	110	22,10	5,87			
	Toplam	647	21,76	5,53			
İÇSEL	İlk çocuk	257	22,28	5,80	,625	,536	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	21,76	5,76			
	Son çocuk	110	21,73	6,33			
	Toplam	647	21,96	5,87			
DOĞA	İlk çocuk	257	18,94	7,30	,634	,531	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	18,86	6,67			
	Son çocuk	110	18,09	6,77			
	Toplam	647	18,76	6,94			

Tablo 28'de örnekleme oluşturan bireylerin dünyaya geliş sırası değişkeni ile zeka alanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Dünyaya geliş sırası ile sözel-dil zekası, mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzamsal zeka, müziksel-ritmik zeka, bedensel-kinestetik zeka, sosyal zeka, içsel zeka ve doğa zekası alanları arasında $p>0,5$ düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Dünyaya geliş sırası açısından zeka alanları puanları incelendiğinde, sözel-dil zekası, mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzamsal zeka, müziksel-ritmik zeka, bedensel-kinestetik zeka, içsel zeka ve doğa zekası alanlarında ilk çocukların başarılı olma

ihtimalleri daha yüksektir. Sosyal-kişilerarası zeka alanında ise son çocukların daha yüksek puanlara sahip oldukları bulunmuştur.

3.3.8. Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İle Zeka Alanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 29. Anne Eğitim Düzeyi İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar

ZEKA ALANLARI	ANNE EĞİTİM DÜZEYİ	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SÖZEL DİLSEL	Okuryazar değil	82	19,36	5,27	1,114	,351	p>0.05
	Okuryazar	44	19,70	4,73			
	İlkokul	354	19,49	5,50			
	Ortaokul	75	20,24	5,35			
	Lise	71	20,90	6,06			
	Üniversite	21	20,71	5,60			
	Toplam	647	19,77	5,48			
MANTIK MATEMATİK	Okuryazar değil	82	22,10	5,70	,941	,454	p>0.05
	Okuryazar	44	22,20	5,37			
	İlkokul	354	22,20	6,30			
	Ortaokul	75	23,50	6,37			
	Lise	71	23,33	5,84			
	Üniversite	21	22,23	4,19			
	Toplam	647	22,46	6,07			
GÖRSEL	Okuryazar değil	82	20,69	5,98	,785	,561	p>0.05
	Okuryazar	44	20,88	5,21			
	İlkokul	354	21,30	6,34			
	Ortaokul	75	22,28	6,12			
	Lise	71	21,60	6,32			
	Üniversite	21	22,66	5,83			
	Toplam	647	21,38	6,18			
MÜZİK-RİTMİK	1.Okuryazar değil	82	17,06	7,62	5,200	,000	p<0.05 1<6 2<6 3<6
	2.Okuryazar	44	16,75	6,22			
	3.İlkokul	354	18,46	7,74			
	4.Ortaokul	75	18,70	8,26			
	5.Lise	71	20,84	7,54			
	6.Üniversite	21	24,80	6,40			
	Toplam	647	18,66	7,76			
BEDENSEL KİNESTETİK	Okuryazar değil	82	21,28	5,85	,845	,518	p>0.05
	Okuryazar	44	21,15	5,97			
	İlkokul	354	21,59	6,32			
	Ortaokul	75	21,90	6,58			
	Lise	71	22,73	5,69			
	Üniversite	21	23,28	5,73			
	Toplam	647	21,74	6,18			

Tablo 29'un devamıdır

SOSYAL KİŞ.ARASI	Okuryazar değil	82	21,95	5,49	1,712	,130	p>0.05
	Okuryazar	44	22,00	5,71			
	İlkokul	354	21,32	5,43			
	Ortaokul	75	22,02	5,74			
	Lise	71	22,63	5,89			
	Üniversite	21	24,23	4,51			
	Toplam	647	21,76	5,53			
İÇSEL	Okuryazar değil	82	21,73	5,91	,624	,681	p>0.05
	Okuryazar	44	21,22	4,60			
	İlkokul	354	21,88	5,87			
	Ortaokul	75	21,92	6,45			
	Lise	71	22,97	6,10			
	Üniversite	21	22,47	5,24			
	Toplam	647	21,96	5,87			
DOĞA	Okuryazar değil	82	18,21	5,33	,572	,722	p>0.05
	Okuryazar	44	20,15	5,55			
	İlkokul	354	18,87	7,09			
	Ortaokul	75	18,22	7,88			
	Lise	71	18,57	7,37			
	Üniversite	21	18,71	7,96			
	Toplam	647	18,76	6,94			

Tablo 29'da örnekleme oluşturan bireylerin anne eğitim düzeyi değişkeni ile zeka alanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Anne eğitim düzeyi değişkenine göre müziksel-ritmik zeka puanları incelendiğinde, annesi okuryazar olmayan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 17,06 standart sapması 7,62; annesi okuryazar olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 16,75 standart sapması 6,22; annesi ilkököl mezunu olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 18,46 standart sapması 7,74; annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 18,70 standart sapması 8,26; annesi lise mezunu olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 20,84 standart sapması 6,40; annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 24,80 standart sapması 6,40'tır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi ile müziksel-ritmik zeka arasında $[(F_{(5-641)}= 5,200, p<0.05)]$ düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre annesi okuryazar olmayan, okuryazar olan ve ilkököl

mezunu olan öğrenciler ile annesi üniversite mezunu olan öğrenciler arasında, annesi üniversite mezunu olan öğrenciler lehine farklılık vardır.

Anne eğitim düzeyi ile sözel-dil zekası, mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzaysal zeka, bedensel-kinestetik zeka, sosyal zeka, içsel zeka ve doğa zekası alanları arasında $p>0,5$ düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu zeka alanları ile anne eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi incelendiğinde, sözel-dil zekası ve içsel zeka alanlarında annesi lise mezunu olan öğrencilerin daha başarılı oldukları söylenebilir. Mantıksal-matematik zeka alanında annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin yetenekleri daha yüksek olarak bulunurken, doğa zekası alanında annesi okuryazar olan öğrenciler kendilerini daha başarılı olarak yansıtmışlardır. Ayrıca görsel-uzamsal zeka, bedensel-kinestetik zeka ve sosyal-kişilerarası zeka alanlarında annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin daha başarılı olma ihtimalleri yüksektir.

3.3.9. Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İle Zeka Alanları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 30. Baba Eğitim Düzeyi İle Zeka Alanları Arasındaki Farklılıklar

ZEKA ALANLARI	BABA	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SÖZEL DİLSEL	Okuryazar değil	13	18,38	6,38	,761	,578	p>0.05
	Okuryazar	30	18,60	4,23			
	İlkokul	229	19,94	5,45			
	Ortaokul	106	19,83	5,66			
	Lise	152	19,45	5,52			
	Üniversite	117	20,23	5,50			
	Toplam	647	19,77	5,48			
MANTIK MATEMATİK	Okuryazar değil	13	20,15	5,16	,1350	,242	p>0.05
	Okuryazar	30	24,03	4,73			
	İlkokul	229	22,10	6,43			
	Ortaokul	106	22,24	5,70			
	Lise	152	22,47	6,17			
	Üniversite	117	23,23	5,86			
	Toplam	647	22,46	6,07			

Tablo 30'un devamıdır

GÖRSEL	Okuryazar değil	13	19,53	4,96	1,042	,392	p>0.05
	Okuryazar	30	21,30	5,37			
	İlkokul	229	20,93	6,28			
	Ortaokul	106	21,24	6,31			
	Lise	152	21,66	6,30			
	Üniversite	117	22,28	5,98			
	Toplam	647	21,38	6,18			
MÜZİK-RİTMİK	1.Okuryazar değil	13	16,23	7,29	3,675	003	p<0.05 3<6
	2.Okuryazar	30	16,46	7,58			
	3.İlkokul	229	17,88	7,69			
	4.Ortaokul	106	18,19	7,46			
	5.Lise	152	18,96	7,52			
	6.Üniversite	117	21,08	8,09			
	Toplam	647	18,66	7,76			
BEDENSEL KİNESTETİK	Okuryazar değil	13	19,38	7,10	1,002	,416	p>0.05
	Okuryazar	30	21,00	4,98			
	İlkokul	229	21,57	6,28			
	Ortaokul	106	21,27	6,33			
	Lise	152	22,20	5,98			
	Üniversite	117	22,33	6,28			
	Toplam	647	21,74	6,18			
SOSYAL KİŞ.ARASI	Okuryazar değil	13	20,07	6,34	1,106	,356	p>0.05
	Okuryazar	30	22,00	4,78			
	İlkokul	229	21,78	5,58			
	Ortaokul	106	20,90	5,31			
	Lise	152	21,96	5,65			
	Üniversite	117	22,39	5,55			
	Toplam	647	21,76	5,53			
İÇSEL	Okuryazar değil	13	21,30	7,27	,529	,754	p>0.05
	Okuryazar	30	22,63	4,39			
	İlkokul	229	21,75	5,97			
	Ortaokul	106	22,37	5,53			
	Lise	152	21,57	6,03			
	Üniversite	117	22,40	5,98			
	Toplam	647	21,96	5,87			
DOĞA	Okuryazar değil	13	17,84	5,33	,414	,839	p>0.05
	Okuryazar	30	19,73	5,29			
	İlkokul	229	18,50	6,88			
	Ortaokul	106	18,83	6,53			
	Lise	152	18,56	7,37			
	Üniversite	117	19,34	7,44			
	Toplam	647	18,76	6,94			

Tablo 30'da örnekleme oluşturan bireylerin baba eğitim düzeyi değişkeni ile zeka alanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Baba eğitim düzeyi değişkenine göre müziksel-ritmik zeka puanları incelendiğinde, babası okuryazar olmayan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 16,23 standart sapması 7,29; babası okuryazar olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 16,46 standart sapması 7,58; babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 17,88 standart sapması 7,69; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 18,19 standart sapması 7,46; babası lise mezunu olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 18,96 standart sapması 7,52; babası üniversite mezunu olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalaması: 21,08 standart sapması 8,09'dur. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre baba eğitim düzeyi ile müziksel-ritmik zeka arasında [$F_{(5-641)} = 3,675$, $p < 0,05$] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın babası ilkokul mezunu olan öğrenciler ile babası üniversite mezunu olan öğrenciler arasında, babası üniversite mezunu olan öğrenciler lehine olduğu tespit edilmiştir.

Baba eğitim düzeyi ile sözel-dil zekası, mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzaysal zeka, bedensel-kinestetik zeka, sosyal zeka, içsel zeka ve doğa zekası alanları arasında $p > 0,5$ düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Baba eğitim düzeyinin bu zeka alanları üzerindeki etkisini görmek için yapılan puan ortalamaları incelemesi sonucunda, sözel-dil zekası, görsel-uzamsal zeka, bedensel-kinestetik zeka ve sosyal-kişilerarası zeka alanlarında babası üniversite mezunu olan bireylerin daha yetenekli oldukları söylenebilir. Mantıksal-matematiksel zeka, içsel zeka ve doğa zekası alanlarında ise babası okuryazar olan öğrencilerin daha gelişmiş olma ihtimalleri yüksektir.

3.3.10. Cinsiyet Değişkeni İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 31. Cinsiyet İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

PSİKOLOJİK BELİRTİLER	CİNSİYET	N	ORT.	S.S.	t	s.d	P	YÖNÜ
SOMATİZASYON	Kız	373	1,03	,68	3,672	645	,000	p< 0.05
	Erkek	274	,84	,63				
OBSESİF KOMPULSİF	Kız	373	1,59	,61	4,370	645	,000	p< 0.05
	Erkek	274	1,37	,61				
DEPRESYON	Kız	373	1,34	,70	5,434	645	,000	p< 0.05
	Erkek	274	1,05	,65				
ANKSİYETE	Kız	373	1,02	,67	3,745	645	,000	p< 0.05
	Erkek	274	,83	,59				
ÖFKE DÜŞMANLIK	Kız	373	1,03	,74	-,064	645	,949	p> 0.05
	Erkek	274	1,04	,78				
FOBİK ANKSİYETE	Kız	373	,71	,62	2,955	645	,003	p< 0.05
	Erkek	274	,57	,52				
PARANOİD DÜŞÜNCE	Kız	373	1,22	,70	2,126	645	,034	p< 0.05
	Erkek	274	1,10	,67				
PSİKOTİZM	Kız	373	,88	,61	,238	645	,812	p> 0.05
	Erkek	274	,87	,56				
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	Kız	373	1,42	,72	4,358	645	,000	p< 0.05
	Erkek	274	1,17	,68				

Tablo 31’de cinsiyet değişkeni ile psikolojik belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre somatizasyon puanları incelendiğinde, kızların puan ortalaması 1,03 standart sapmaları ,68 ; erkeklerin puan ortalaması ,84 standart sapmaları ise ,63’tür. Cinsiyet açısından somatizasyon puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını bulmak için yapılan t testi sonucunda farkın [(t₍₆₄₅₎= 3,672, p<0.05)] düzeyinde anlamlı ve kızların lehine olduğu bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre daha fazla somatizasyon belirtileri gösterme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Obsesif-kompulsif puanları incelendiğinde, kız öğrencilerin obsesif-kompulsif puan ortalamalarının 1,59 standart sapmalarının, 61; erkek öğrencilerin puan ortalamalarının 1,37 standart sapmalarının ,61 olduğu görülmektedir. Cinsiyet açısından obsesif-

kompulsif puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını bulmak için yapılan t testi sonucunda farkın $[(t_{(645)}= 4,370, p<0.05)]$ düzeyinde anlamlı ve kızların lehine olduğu bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre daha fazla obsesif kompulsif belirtileri gösterme ihtimallerinin olduğu söylenebilir.

Depresyon puanları incelendiğinde, kızların puan ortalaması 1,34 standart sapmaları, 70; erkeklerin puan ortalaması 1,05 standart sapmaları ise ,65'tir. Cinsiyet açısından depresyon puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını bulmak için yapılan t testi sonucunda farkın $[(t_{(645)}= 5,434, p<0.05)]$ düzeyinde anlamlı ve kızların lehine olduğu bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre daha fazla depresyon belirtileri gösterdikleri görülmektedir.

Anksiyete puanları incelendiğinde, kızların puan ortalaması ,71 standart sapmaları ,62; erkeklerin puan ortalaması 1,02 standart sapmaları ise ,59'dur. Cinsiyet açısından anksiyete puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını bulmak için yapılan t testi sonucunda farkın $[(t_{(645)}= 3,745, p<0.05)]$ düzeyinde anlamlı ve kızların lehine olduğu bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre daha fazla anksiyete belirtileri gösterme ihtimalleri yüksektir.

Fobik anksiyete puanları incelendiğinde, kız öğrencilerin fobik anksiyete puan ortalamalarının 1,59 standart sapmalarının ,61; erkek öğrencilerin puan ortalamalarının ,57 standart sapmalarının ,52 olduğu görülmektedir. Cinsiyet açısından fobik anksiyete puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını bulmak için yapılan t testi sonucunda farkın $[(t_{(645)}= 2,955, p<0.05)]$ düzeyinde anlamlı ve kızların lehine olduğu bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre daha fazla fobik anksiyete belirtileri gösterme ihtimallerinin olduğu söylenebilir.

Paranoid düşünce puanları incelendiğinde, kız öğrencilerin paranoid düşünce puan ortalamalarının 1,22 standart sapmalarının ,70; erkek öğrencilerin puan ortalamalarının 1,10 standart sapmalarının ,67 olduğu görülmektedir. Cinsiyet açısından paranoid düşünce puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını bulmak için yapılan t testi sonucunda farkın $[(t_{(645)}= 2,126, p<0.05)]$ düzeyinde anlamlı ve kızların lehine olduğu bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre daha fazla paranoid düşünce belirtileri gösterme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Kişilerarası duyarlılık puanları incelendiğinde, kız öğrencilerin kişilerarası duyarlılık puan ortalamalarının 1,42 standart sapmalarının ,72; erkek öğrencilerin puan ortalamalarının 1,17 standart sapmalarının ,68 olduğu görülmektedir. Cinsiyet açısından kişilerarası duyarlılık puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını bulmak için yapılan t testi sonucunda farkın [(t₍₆₄₅₎= 4,358, p<0.05)] düzeyinde anlamlı ve kızların lehine olduğu bulunmuştur. Buna göre kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre daha fazla kişilerarası duyarlılık belirtileri gösterme eğiliminde oldukları görülmektedir.

Cinsiyet değişkeni ile öfke ve düşmanlık, psikotizm belirtileri arasında p>0.05 düzeyinde olduğu için anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Öfke- düşmanlık ve psikotizm puanları incelendiğinde erkek öğrencilerin kızlara göre bu belirtileri daha fazla gösterdikleri bulunmuştur.

3.11. Sınıf Düzeyi Değişkeni İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 32. Sınıf Düzeyi İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

PSİKOLOJİK BELİRTİLER	SINIF DÜZ.	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SOMATİZASYON	1.sınıf	154	1,03	,71	2,350	,071	p>0.05
	2.sınıf	194	,95	,64			
	3.sınıf	149	,99	,64			
	4.sınıf	150	,84	,66			
	Total	647	,95	,66			
OBSESİF KOMPULSİF	1.sınıf	154	1,64	,62	8,351	,000	p<0.05 1>4 2>4 3>4
	2.sınıf	194	1,53	,58			
	3.sınıf	149	1,52	,62			
	4.sınıf	150	1,30	,62			
	Total	647	1,50	,62			
DEPRESYON	1.sınıf	154	1,39	,72	5,308	,001	p<0.05 1>4
	2.sınıf	194	1,19	,69			
	3.sınıf	149	1,20	,68			
	4.sınıf	150	1,08	,66			
	Total	647	1,22	,69			
ANKSİYETE	1.sınıf	154	1,12	,70	7,100	,000	p<0.05 1>2 1>4
	2.sınıf	194	,89	,59			
	3.sınıf	149	,97	,63			
	4.sınıf	150	,80	,63			
	Total	647	,94	,64			

Tablo 32'nin devamıdır

ÖFKE DÜŞMANLIK	1.sınıf	154	1,22	,85	5,182	,002	p<0.05 1>2 1>4
	2.sınıf	194	,96	,69			
	3.sınıf	149	1,07	,76			
	4.sınıf	150	,91	,70			
	Total	647	1,04	,76			
FOBİK ANKSİYETE	1.sınıf	154	,81	,64	5,830	,001	p<0.05 1>2 1>4
	2.sınıf	194	,60	,57			
	3.sınıf	149	,66	,54			
	4.sınıf	150	,55	,55			
	Total	647	,65	,58			
PARANOİD DÜŞÜNCE	1.sınıf	154	1,37	,69	8,506	,000	p<0.05 1>2 1>4
	2.sınıf	194	1,16	,69			
	3.sınıf	149	1,17	,70			
	4.sınıf	150	,98	,61			
	Total	647	1,17	,69			
PSİKOTİZM	1.sınıf	154	1,02	,62	5,441	,001	p<0.05 1>2 1>4
	2.sınıf	194	,84	,54			
	3.sınıf	149	,88	,60			
	4.sınıf	150	,76	,59			
	Total	647	,87	,59			
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	1.sınıf	154	1,49	,71	6,680	,000	p<0.05 1>4
	2.sınıf	194	1,34	,68			
	3.sınıf	149	1,29	,74			
	4.sınıf	150	1,13	,70			
	Total	647	1,31	,72			

Tablo 32'de örnekleme oluşturan bireylerin sınıf düzeyi değişkeni ile psikolojik belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Sınıf düzeyi değişkenine göre obsesif kompulsif puan ortalamaları incelendiğinde, 1. sınıflarda obsesif kompulsif puan ortalaması: 1,64 standart sapma: ,62; 2. sınıflarda puan ortalaması: 1,53 standart sapma: ,58, 3. sınıflarda puan ortalaması: 1,52 standart sapma: ,62, 4. sınıflarda ise puan ortalaması: 1,30 standart sapma: ,62'dir. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile obsesif kompulsif puan ortalamaları arasında [($F_{(3-643)} = 8,351, p < 0.05$)] düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Fark 1,2 ve 3. sınıf düzeyindeki öğrenciler ile 4. sınıf öğrencileri arasında ve 1,2 ve 3. sınıf öğrencileri lehinedir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre depresyon puan ortalamaları incelendiğinde, 1. sınıflarda depresyon puan ortalaması: 1,39 standart sapma: ,72; 2. sınıflarda puan ortalaması:

1,19 standart sapma: 1,19; 3. sınıflarda puan ortalaması: 1,20 standart sapma: ,68; 4. sınıflarda ise puan ortalaması: 1,08 standart sapma: ,66'dır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile depresyon puan ortalamaları arasında [(F₍₃₋₆₄₃₎= 5,308, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Fark 1. sınıf öğrencileri ile 4. sınıf öğrencileri arasında ve 1. sınıfların lehinedir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre anksiyete puan ortalamaları incelendiğinde, 1. sınıflarda anksiyete puan ortalaması: 1,12 standart sapma: ,70; 2. sınıflarda puan ortalaması: ,89 standart sapma: ,59; 3. sınıflarda puan ortalaması: ,97 standart sapma: ,63; 4. sınıflarda ise puan ortalaması: ,80 standart sapma: ,63'tür. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile anksiyete puan ortalamaları arasında [(F₍₃₋₆₄₃₎= 7,100, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Farkın 1. sınıf öğrencileri ile 2. ve 4. sınıf öğrencileri arasında ve 1. sınıfların lehine olduğu görülmektedir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre öfke ve düşmanlık puan ortalamaları incelendiğinde, 1. sınıflarda öfke ve düşmanlık puan ortalaması: 1,22 standart sapma: ,85; 2. sınıflarda puan ortalaması: ,96 standart sapma: ,69; 3. sınıflarda puan ortalaması: 1,07 standart sapma: ,76; 4. sınıflarda ise puan ortalaması: ,91 standart sapma: ,70'tir. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile öfke ve düşmanlık puan ortalamaları arasında [(F₍₃₋₆₄₃₎= 5,182, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Farkın 1. sınıf öğrencileri ile 2. ve 4. sınıf öğrencileri arasında ve 1. sınıfların lehine olduğu görülmektedir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre fobik anksiyete puan ortalamaları incelendiğinde, 1. sınıflarda fobik anksiyete puan ortalaması: ,81 standart sapma: ,64; 2. sınıflarda puan ortalaması: ,60 standart sapma: ,57; 3. sınıflarda puan ortalaması: ,66 standart sapma: ,54; 4. sınıflarda ise puan ortalaması: ,55 standart sapma: ,55'tir. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile fobik anksiyete puan ortalamaları arasında [(F₍₃₋₆₄₃₎= 5,830, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Farkın 1. sınıf öğrencileri ile 2. ve 4. sınıf öğrencileri arasında ve 1. sınıfların lehine olduğu bulunmuştur.

Sınıf düzeyi değişkenine göre paranoid düşünce puan ortalamaları incelendiğinde, 1. sınıflarda paranoid düşünce puan ortalaması: 1,37 standart sapma: ,69; 2. sınıflarda puan ortalaması: 1,16 standart sapma: ,69; 3. sınıflarda puan ortalaması: 1,17 standart

sapma: ,70; 4. sınıflarda ise puan ortalaması: ,98 standart sapma: ,61'dir. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile paranoid düşünce puan ortalamaları arasında [(F₍₃₋₆₄₃₎= 8,506, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Farkın 1. sınıf öğrencileri ile 2. ve 4. sınıf öğrencileri arasında ve 1. sınıfların lehine olduğu görülmektedir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre psikotizm puan ortalamaları incelendiğinde, 1. sınıflarda psikotizm puan ortalaması: 1,02 standart sapma: ,62; 2. sınıflarda puan ortalaması: ,84 standart sapma: ,54; 3. sınıflarda puan ortalaması: ,88 standart sapma: ,60; 4. sınıflarda ise puan ortalaması: ,76 standart sapma: ,59'dur. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile psikotizm puan ortalamaları arasında [(F₍₃₋₆₄₃₎= 5,441, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Fark 1. sınıf öğrencileri ile 2. ve 4. sınıf öğrencileri arasında ve 1. sınıfların lehinedir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre kişilerarası duyarlılık puan ortalamaları incelendiğinde, 1. sınıflarda kişilerarası duyarlılık puan ortalaması: 1,49 standart sapma: ,71; 2. sınıflarda puan ortalaması: 1,34 standart sapma: ,68; 3. sınıflarda puan ortalaması: 1,29 standart sapma: ,74; 4. sınıflarda ise puan ortalaması: 1,13 standart sapma: ,70'tir. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile kişilerarası duyarlılık puan ortalamaları arasında [(F₍₃₋₆₄₃₎= 6,680, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Farkın 1. sınıf öğrencileri ile 4. sınıf öğrencileri arasında ve 1. sınıfların lehine olduğu tespit edilmiştir.

Somatizasyon belirtileri ile sınıf düzeyi arasında p>0,05 düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Sınıf düzeylerinin somatizasyon puanları incelendiğinde, bu belirtileri en yüksek gösteren kişilerin, diğer belirti türlerinde olduğu gibi, 1. Sınıf öğrencileri oldukları görülmektedir. Buna göre 1. Sınıfların somatizasyon belirtileri gösterme ihtimalleri diğer sınıf düzeylerine göre daha yüksektir.

3.3.12. Barınma Şekli Değişkeni İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 33. Barınma Şekli İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

PSİKOLOJİK BELİRTİLER	BARINMA ŞEKLİ	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SOMATİZASYON	Devlet yurdu	143	,94	,63	,927	,448	p>0.05
	Özel yurt	168	1,03	,64			
	Ev (arkadaş ile)	268	,91	,69			
	Ev (yalnız)	6	1,08	,61			
	Ev (aile ile)	62	,93	,67			
	Toplam	647	,95	,66			
OBSESİF KOMPULSİF	Devlet yurdu	143	1,56	,61	2,022	,090	p>0.05
	Özel yurt	168	1,58	,58			
	Ev (arkadaş ile)	268	1,44	,65			
	Ev (yalnız)	6	1,31	,56			
	Ev (aile ile)	62	1,43	,60			
	Toplam	647	1,50	,62			
DEPRESYON	Devlet yurdu	143	1,28	,75	2,119	,077	p>0.05
	Özel yurt	168	1,30	,65			
	Ev (arkadaş ile)	268	1,13	,68			
	Ev (yalnız)	6	1,11	,61			
	Ev (aile ile)	62	1,24	,74			
	Toplam	647	1,22	,69			
ANKSİYETE	Devlet yurdu	143	1,00	,67	2,171	,071	p>0.05
	Özel yurt	168	1,03	,64			
	Ev (arkadaş ile)	268	,87	,62			
	Ev (yalnız)	6	,81	,59			
	Ev (aile ile)	62	,88	,66			
	Toplam	647	,94	,64			
ÖFKE DÜŞMANLIK	Devlet yurdu	143	1,08	,83	,798	,527	p>0.05
	Özel yurt	168	1,09	,73			
	Ev (arkadaş ile)	268	1,00	,74			
	Ev (yalnız)	6	1,13	,57			
	Ev (aile ile)	62	,94	,75			
	Toplam	647	1,04	,76			
FOBİK ANKSİYETE	Devlet yurdu	143	,68	,60	1,467	,211	p>0.05
	Özel yurt	168	,73	,60			
	Ev (arkadaş ile)	268	,60	,56			
	Ev (yalnız)	6	,71	,71			
	Ev (aile ile)	62	,60	,59			
	Toplam	647	,65	,58			

Tablo 33'ün devamıdır

PARANOİD DÜŞÜNCE	Devlet yurdu	143	1,22	,71	2,495	,042	p<0.05
	Özel yurt	168	1,28	,66			
	Ev (arkadaş ile)	268	1,08	,69			
	Ev (yalnız)	6	1,11	,75			
	Ev (aile ile)	62	1,16	,68			
	Toplam	647	1,17	,69			
PSİKOTİZM	Devlet yurdu	143	,90	,63	,576	,680	p>0.05
	Özel yurt	168	,92	,54			
	Ev (arkadaş ile)	268	,85	,60			
	Ev (yalnız)	6	,85	,58			
	Ev (aile ile)	62	,80	,59			
	Toplam	647	,87	,59			
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	Devlet yurdu	143	1,37	,74	2,056	,085	p>0.05
	Özel yurt	168	1,40	,72			
	Ev (arkadaş ile)	268	1,23	,71			
	Ev (yalnız)	6	,96	,51			
	Ev (aile ile)	62	1,34	,65			
	Toplam	647	1,31	,72			

Tablo 33'te örnekleme oluşturan barınma şekli değişkeni ile psikolojik belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Barınma şekli değişkenine göre paranoid düşünce puanları incelendiğinde, devlet yurdunda kalan bireylerin puan ortalaması: 1,22 standart sapmaları: ,71; özel yurttaki kalan öğrencilerin puan ortalaması: 1,28 standart sapmaları: ,66; evde arkadaşları ile kalan öğrencilerin puan ortalaması: 1,08 standart sapmaları: ,69; evde yalnız kalan öğrencilerin puan ortalaması: 1,11 standart sapmaları: ,75; evde aile ile kalan öğrencilerin puan ortalaması: 1,16 standart sapmaları: ,68'dir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre barınma şekli ile paranoid düşünce arasında $[(F_{(4-642)} = 2,495, p < 0.05)]$ düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Somatizasyon, obsesif-kompulsif, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, psikotizm, kişilerarası duyarlılık belirtileri ile barınma şekilleri arasında $p > 0,05$ düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Barınma şekillerine açısından somatizasyon ile öfke ve düşmanlık belirtilerinin puan ortalamaları incelendiğinde, en çok evde yalnız olarak yaşayanların bu belirtileri gösterme sıklığının daha fazla olduğu görülmektedir. Obsesif-kompulsif, depresyon, anksiyete, fobik anksiyete, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirtilerinin puan ortalamalarına

bakıldığında, özel yurttan kalan öğrencilerin bu belirti düzeylerini yaşama ihtimalinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.3.13. Bölüm Değişkeni İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 34. Bölüm İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

PSİKOLOJİK BELİRTİLER	BÖLÜM	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SOMATİZASYON	Sınıf Öğr.	75	,96	,53	2,846	,004	p<0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	1,17	,73			
	PDR	93	,80	,60			
	Fen Bilg. Öğr.	64	,92	,71			
	BÖTE	114	,82	,64			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	,86	,58			
	Okul Önc. Öğr.	47	1,10	,76			
	Türkçe Öğr.	98	,97	,66			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	1,07	,68			
	Toplam	647	,95	,66			
OBSESİF KOMPULSİF	Sınıf Öğr.	75	1,64	,47	2,478	,012	p<0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	1,60	,65			
	PDR	93	1,40	,59			
	Fen Bilg. Öğr.	64	1,41	,63			
	BÖTE	114	1,38	,69			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	1,66	,62			
	Okul Önc. Öğr.	47	1,52	,64			
	Türkçe Öğr.	98	1,46	,62			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	1,66	,57			
	Toplam	647	1,50	,62			
DEPRESYON	Sınıf Öğr.	75	1,35	,60	2,634	,008	p<0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	1,36	,76			
	PDR	93	1,07	,67			
	Fen Bilg. Öğr.	64	1,16	,74			
	BÖTE	114	1,09	,73			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	1,38	,74			
	Okul Önc. Öğr.	47	1,26	,73			
	Türkçe Öğr.	98	1,16	,65			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	1,40	,60			
	Toplam	647	1,22	,69			
ANKSİYETE	Sınıf Öğr.	75	,99	,54	1,678	,100	p>0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	1,10	,74			
	PDR	93	,79	,64			
	Fen Bilg. Öğr.	64	,93	,66			
	BÖTE	114	,90	,66			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	1,07	,75			
	Okul Önc. Öğr.	47	,99	,67			
	Türkçe Öğr.	98	,88	,64			

Tablo 34'ün devamıdır

	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	1,03	,54			
	Toplam	647	,94	,64			
ÖFKE DÜŞMANLIK	Sınıf Öğr.	75	1,15	,73	1,846	,066	p>0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	1,18	,85			
	PDR	93	,85	,73			
	Fen Bilg. Öğr.	64	,97	,74			
	BÖTE	114	1,07	,81			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	1,34	1,08			
	Okul Önc. Öğr.	47	,91	,70			
	Türkçe Öğr.	98	,99	,66			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	1,11	,70			
	Toplam	647	1,04	,76			
FOBİK ANKSİYETE	Sınıf Öğr.	75	,69	,51	2,616	,008	p<0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	,77	,74			
	PDR	93	,49	,53			
	Fen Bilg. Öğr.	64	,66	,57			
	BÖTE	114	,61	,54			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	,58	,77			
	Okul Önc. Öğr.	47	,51	,49			
	Türkçe Öğr.	98	,68	,60			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	,83	,56			
	Toplam	647	,65	,58			
PARANOİD DÜŞÜNCE	Sınıf Öğr.	75	1,30	,70	1,712	,092	p>0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	1,24	,68			
	PDR	93	1,05	,72			
	Fen Bilg. Öğr.	64	1,10	,61			
	BÖTE	114	1,11	,76			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	1,22	,72			
	Okul Önc. Öğr.	47	1,10	,65			
	Türkçe Öğr.	98	1,14	,66			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	1,36	,59			
	Toplam	647	1,17	,69			
PSİKOTİZM	Sınıf Öğr.	75	,96	,52	2,214	,025	p<0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	,98	,59			
	PDR	93	,73	,54			
	Fen Bilg. Öğr.	64	,85	,66			
	BÖTE	114	,86	,63			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	,92	,74			
	Okul Önc. Öğr.	47	,81	,62			
	Türkçe Öğr.	98	,80	,55			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	1,05	,56			
	Toplam	647	,87	,59			

Tablo 34'ün devamıdır

KİŞİLERARASI DUYARLILIK	Sınıf Öğr.	75	1,50	,60	3,166	,002	p<0.05
	Sosyal Bilg. Öğr.	75	1,45	,79			
	PDR	93	1,20	,68			
	Fen Bilg. Öğr.	64	1,18	,70			
	BÖTE	114	1,17	,73			
	Zihinsel Eng. Öğr.	14	1,53	,89			
	Okul Önc. Öğr.	47	1,36	,80			
	Türkçe Öğr.	98	1,24	,72			
	İlköğrt. Mat. Öğr.	67	1,51	,58			
	Toplam	647	1,31	,72			

Tablo 34'te örnekleme oluşturan bireylerin bölümleri değişkeni ile psikolojik belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Bölüm değişkenine göre somatizasyon puanları incelendiğinde, Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin somatizasyon puan ortalaması: ,96 standart sapmaları: ,53; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,17 standart sapmaları: ,73; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,80 standart sapmaları: ,60; Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,92 standart sapmaları: ,71; BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,82 standart sapmaları: ,64; Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,86 standart sapmaları: ,58; Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,10 standart sapmaları: ,76; Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,97 standart sapmaları: ,66; ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,07 standart sapmaları: ,68'dir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin bölümleri ile somatizasyon arasında [(F₍₈₋₆₃₈₎)= 2,846, p<0.05] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Bölüm değişkenine göre obsesif kompulsif puanları incelendiğinde, Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin obsesif kompulsif puan ortalaması: 1,64 standart sapmaları: ,47; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,60 standart sapmaları: ,65; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,40 standart sapmaları: ,59; Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,41 standart

sapmaları: ,63; BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,38 standart sapmaları: ,69; Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,66 standart sapmaları: ,62; Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,52 standart sapmaları: ,64; Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,46 standart sapmaları: ,62; ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,66 standart sapmaları: ,57'dir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin bölümleri ile obsesif kompulsif arasında [(F₍₈₋₆₃₈₎= 2,478, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Bölüm değişkenine göre depresyon puanları incelendiğinde, Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin depresyon puan ortalaması: 1,35 standart sapmaları: ,60; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,36 standart sapmaları: ,76; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,07 standart sapmaları: ,67; Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,16 standart sapmaları: ,74; BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,09 standart sapmaları: ,73; Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,38 standart sapmaları: ,74; Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,26 standart sapmaları: ,73; Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,16 standart sapmaları: ,65; ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,40 standart sapmaları: ,60'tır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin bölümleri ile depresyon arasında [(F₍₈₋₆₃₈₎= 2,634, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Bölüm değişkenine göre fobik anksiyete puanları incelendiğinde, Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin fobik anksiyete puan ortalaması: ,69 standart sapmaları: ,51; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,77 standart sapmaları: ,74; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,49 standart sapmaları: ,53; Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,66 standart sapmaları: ,57; BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,61 standart

sapmaları: ,54; Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,58 standart sapmaları: ,77; Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,51 standart sapmaları: ,49; Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,68 standart sapmaları: ,60; ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,83 standart sapmaları: ,56'dır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin bölümleri ile fobik anksiyete arasında [(F₍₈₋₆₃₈₎= 2,616, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Bölüm değişkenine göre psikotizm puanları incelendiğinde, Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin psikotizm puan ortalaması: ,96 standart sapmaları: ,52; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,98 standart sapmaları: ,59; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,73 standart sapmaları: ,54; Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,85 standart sapmaları: ,66; BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,86 standart sapmaları: ,63; Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,92 standart sapmaları: ,74; Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,81 standart sapmaları: ,62; Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: ,80 standart sapmaları: ,55; ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,05 standart sapmaları: ,56'dır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin bölümleri ile psikotizm arasında [(F₍₈₋₆₃₈₎= 2,214, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Bölüm değişkenine göre kişilerarası duyarlılık puanları incelendiğinde, Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin kişilerarası duyarlılık puan ortalaması: 1,50 standart sapmaları: ,60; Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,45 standart sapmaları: ,79; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,20 standart sapmaları: ,68; Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,18 standart sapmaları: ,70; BÖTE bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,17 standart sapmaları: ,73; Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde okuyan

öğrencilerin puan ortalaması: 1,53 standart sapmaları: ,89; Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,36 standart sapmaları: ,80; Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,24 standart sapmaları: ,72; ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin puan ortalaması: 1,51 standart sapmaları: ,58'dir.. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin bölümleri ile kişilerarası duyarlılık arasında [(F₍₈₋₆₃₈₎= 3,166, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin bölüm değişkeni ile anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce arasında p>0,05 düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu belirti türlerinin puan ortalamaları incelendiğinde, anksiyete belirtilerini en fazla gösteren grubun Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilere ait olduğu bulunmuştur. Öfke ve düşmanlık belirtilerini en fazla gösteren kişiler Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerdir. Paranoid düşünce belirtilerini en fazla yaşayan kişiler ise İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerdir.

3.3.14. Algılanan Akademik Başarı Düzeyi Değişkeni İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 35. Algılanan Akademik Başarı Düzeyi İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

PSİKOLOJİK BELİRTİLER	BAŞARI DÜZEYİ	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SOMATİZASYON	Düşük	27	1,08	,78	1,215	,297	p>0.05
	Orta	461	,97	,66			
	Yüksek	159	,89	,63			
	Toplam	647	,95	,66			
OBSESİF KOMPULSİF	Düşük	27	1,71	,71	4,169	,016	p<0.05
	Orta	461	1,52	,60			
	Yüksek	159	1,39	,64			
	Toplam	647	1,50	,62			
DEPRESYON	Düşük	27	1,31	,69	2,235	,108	p>0.05
	Orta	461	1,24	,70			
	Yüksek	159	1,12	,66			
	Toplam	647	1,22	,69			
ANKSİYETE	Düşük	27	1,04	,61	1,261	,284	p>0.05
	Orta	461	,96	,64			
	Yüksek	159	,88	,66			
	Toplam	647	,94	,64			

Tablo 35'in devamıdır

ÖFKE DÜŞMANLIK	1.Düşük	27	1,45	,86	4,145	,016	p<0.05 1>2 1>3
	2.Orta	461	1,02	,73			
	3.Yüksek	159	1,00	,80			
	Toplam	647	1,04	,76			
FOBİK ANKSİYETE	Düşük	27	,77	,64	1,692	,185	p>0.05
	Orta	461	,67	,59			
	Yüksek	159	,58	,55			
	Toplam	647	,65	,58			
PARANOİD DÜŞÜNCE	Düşük	27	1,40	,61	1,807	,165	p>0.05
	Orta	461	1,17	,69			
	Yüksek	159	1,12	,68			
	Toplam	647	1,17	,69			
PSİKOTİZM	Düşük	27	1,07	,51	3,980	,019	p<0.05
	Orta	461	,90	,60			
	Yüksek	159	,77	,58			
	Toplam	647	,87	,59			
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	1.Düşük	27	1,39	,61	4,198	,015	p<0.05 2>3
	2.Orta	461	1,36	,71			
	3.Yüksek	159	1,17	,73			
	Toplam	647	1,31	,72			

Tablo 35'te örnekleme oluşturan bireylerin algılanan akademik başarı değişkeni ile psikolojik belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Akademik başarı değişkenine göre obsesif kompulsif puanları incelendiğinde başarısını düşük olarak algılayan öğrencilerin obsesif kompulsif puan ortalaması: 1,71 standart sapması ,71; başarısını orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 1,52 standart sapması ,60; başarısını yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 1,39 standart sapması ,64'tür. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre akademik başarı düzeyi ile obsesif kompulsif arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎= 4,169, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Farkın başarısını düşük olarak algılayan öğrenciler ile başarısını yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, başarısını yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Akademik başarı değişkenine göre öfke ve düşmanlık puanları incelendiğinde başarısını düşük olarak algılayan öğrencilerin öfke ve düşmanlık puan ortalaması: 1,45 standart sapması ,86; başarısını orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 1,02 standart sapması ,73; başarısını yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 1,00 standart sapması ,80'dir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre

akademik başarı düzeyi ile öfke ve düşmanlık arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎)= 4,145, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın başarısını düşük olarak algılayan öğrenciler ile başarısını yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında, başarısını yüksek olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur. Farkın akademik başarısını düşük olarak algılayan öğrenciler ile başarısını orta ve yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında başarısını düşük olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Akademik başarı değişkenine göre psikotizm puanları incelendiğinde başarısını düşük olarak algılayan öğrencilerin psikotizm puan ortalaması: 1,07 standart sapması ,51; başarısını orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: ,90 standart sapması ,60; başarısını yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: ,77 standart sapması ,58'dir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre akademik başarı düzeyi ile psikotizm arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎)= 3,980, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Akademik başarı değişkenine göre kişilerarası duyarlılık puanları incelendiğinde başarısını düşük olarak algılayan öğrencilerin kişilerarası duyarlılık puan ortalaması: 1,39 standart sapması ,61; başarısını orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 1,36 standart sapması ,71; başarısını yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: 1,17 standart sapması ,73'tür. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre akademik başarı düzeyi ile kişilerarası duyarlılık arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎)= 4,198, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi'ne göre farkın akademik başarısını orta olarak algılayan öğrenciler ile başarısını yüksek olarak algılayan öğrenciler arasında ve başarısını orta olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Algılanan akademik başarı düzeyi ile somatizasyon, depresyon, anksiyete, fobik anksiyete, paranoid düşünce arasında p>0,05 düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu belirti türlerinde akademik başarı düzeyleri puan ortalamaları incelendiğinde, başarısını düşük olarak algılayan öğrencilerin somatizasyon, depresyon, anksiyete, fobik anksiyete ve paranoid düşünce belirti düzeylerinin diğer öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

3.3.15. Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey Değişkeni İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 36. Algılanan Sosyo-ekonomik Düzey İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

PSİKOLOJİK BELİRTİLER	SED DÜZEYİ	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SOMATİZASYON	1.Düşük	48	,71	,54	4,126	,017	p<0.05 1<2
	2.Orta	545	,98	,67			
	3.Yüksek	54	,88	,69			
	Toplam	647	,95	,66			
OBSESİF KOMPULSİF	Düşük	48	1,47	,62	2,385	,093	p>0.05
	Orta	545	1,52	,62			
	Yüksek	54	1,33	,60			
	Toplam	647	1,50	,62			
DEPRESYON	Düşük	48	1,12	,66	,965	,382	p>0.05
	Orta	545	1,23	,70			
	Yüksek	54	1,13	,71			
	Toplam	647	1,22	,69			
ANKSİYETE	Düşük	48	,74	,54	3,136	,044	p<0.05
	Orta	545	,97	,64			
	Yüksek	54	,87	,70			
	Toplam	647	,94	,64			
ÖFKE DÜŞMANLIK	Düşük	48	1,02	,77	,501	,606	p>0.05
	Orta	545	1,05	,75			
	Yüksek	54	,94	,79			
	Toplam	647	1,04	,76			
FOBİK ANKSİYETE	Düşük	48	,57	,55	,890	,411	p>0.05
	Orta	545	,66	,58			
	Yüksek	54	,59	,64			
	Toplam	647	,65	,58			
PARANOİD DÜŞÜNCE	Düşük	48	1,15	,69	,047	,954	p>0.05
	Orta	545	1,17	,69			
	Yüksek	54	1,15	,65			
	Toplam	647	1,17	,69			
PSİKOTİZM	Düşük	48	,78	,53	,753	,471	p>0.05
	Orta	545	,89	,59			
	Yüksek	54	,85	,65			
	Toplam	647	,87	,59			
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	Düşük	48	1,20	,65	2,011	,135	p>0.05
	Orta	545	1,34	,72			
	Yüksek	54	1,17	,72			
	Toplam	647	1,31	,72			

Tablo 36’da örnekleme oluşturan öğrencilerin algılanan sosyo-ekonomik düzeyi değişkeni ile psikolojik belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre somatizasyon puanları incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin somatizasyon puan ortalaması: ,71 standart sapması ,54; sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: ,98 standart sapması ,67; sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: ,88 standart sapması ,69’ dur. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre akademik başarı düzeyi ile somatizasyon arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎= 4,126, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bu farkın en çok nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonucuna göre farkın sosyo-ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrenciler ile orta olarak algılayan öğrenciler arasında, sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

Sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre anksiyete puanları incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyini düşük olarak algılayan öğrencilerin anksiyete puan ortalaması: ,74 standart sapması ,54; sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: ,97 standart sapması ,64; sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin puan ortalaması: ,87 standart sapması ,70’ tir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre akademik başarı düzeyi ile anksiyete arasında [(F₍₂₋₆₄₄₎= 3,136, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Algılanan sosyo-ekonomik düzey ile obsesif-kompulsif, depresyon, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm, kişilerarası duyarlılık belirtileri arasında p>0,05 düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu belirti türlerinin puan ortalamaları incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzeyini orta düzeyde belirten öğrencilerin obsesif-kompulsif, depresyon, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirtilerini diğer öğrencilere göre daha fazla gösterdikleri görülmüştür.

3.3.16 Dünyaya Geliş Sırası Değişkeni İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 37. Dünyaya Geliş Sırası İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

PSİKOLOJİK BELİRTİLER	DOĞUM SIRASI	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SOMATİZASYON	1.İlk çocuk	257	,99	,69	4,113	,017	p<0.05 1>3 2>3
	2.Ortanca çocuk	280	,98	,65			
	3.Son çocuk	110	,79	,61			
	Toplam	647	,95	,667			
OBSESİF KOMPULSİF	İlk çocuk	257	1,52	,64	,663	,515	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	1,50	,59			
	Son çocuk	110	1,44	,65			
	Toplam	647	1,50	,62			
DEPRESYON	İlk çocuk	257	1,27	,70	1,130	,324	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	1,18	,69			
	Son çocuk	110	1,19	,68			
	Toplam	647	1,22	,69			
ANKSİYETE	İlk çocuk	257	,99	,65	2,465	086	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	,94	,63			
	Son çocuk	110	,83	,65			
	Toplam	647	,94	,64			
ÖFKE DÜŞMANLIK	İlk çocuk	257	1,09	,75	,911	,403	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	1,00	,74			
	Son çocuk	110	1,00	,81			
	Toplam	647	1,04	,76			
FOBİK ANKSİYETE	İlk çocuk	257	,68	,58	1,959	,142	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	,66	,61			
	Son çocuk	110	,55	,52			
	Toplam	647	,65	,58			
PARANOİD DÜŞÜNCE	İlk çocuk	257	1,23	,68	1,301	,273	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	1,14	,69			
	Son çocuk	110	1,13	,69			
	Toplam	647	1,17	,69			
PSİKOTİZM	İlk çocuk	257	,86	,59	,082	,922	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	,88	,60			
	Son çocuk	110	,89	,56			
	Toplam	647	,87	,59			
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	İlk çocuk	257	1,34	,72	,347	,707	p>0.05
	Ortanca çocuk	280	1,29	,69			
	Son çocuk	110	1,33	,76			
	Toplam	647	1,31	,72			

Tablo 37’de örnekleme oluşturan bireylerin dünyaya geliş sırası değişkeni ile psikolojik belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Dünyaya geliş sırası açısından somatizasyon puanları incelendiğinde, ilk çocuk olan öğrencilerin somatizasyon puan ortalaması: ,99 standart sapması ,69; ortanca çocuk olan öğrencilerin somatizasyon puan ortalaması: ,98 standart sapması ,65; son çocuk olan öğrencilerin somatizasyon puan ortalaması: ,79 standart sapması ,61’dir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre dünyaya geliş sırası ile somatizasyon arasında $[(F_{(2-644)}= 4,113, p<0.05)]$ düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır Bu farkın nereden kaynaklandığını bulmak için yapılan Scheffe Testi sonuçlarına göre farkın örnekleme ilk ve ortanca çocuk olanlar ile son çocuk olanlar arasında ve ilk ve ortanca çocuk lehine olduğu bulunmuştur.

Dünyaya geliş sırası ile obsesif-kompulsif, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm, kişilerarası duyarlılık belirtileri arasında $p>0,05$ düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu belirti türlerinin puan ortalamaları incelendiğinde ilk çocuk olan bireylerin obsesif-kompulsif, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete ve paranoid düşünce belirtilerini daha fazla gösterdikleri, psikotizm belirtilerini ise daha çok son çocukların gösterdikleri bulunmuştur.

3.3.17. Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 38. Anne Eğitim Düzeyi İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

PSİKOLOJİK BELİRTİLER	ANNE EĞİTİM DÜZEYİ	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SOMATİZASYON	Okuryazar değil	82	,88	,63	1,650	,145	$p>0.05$
	Okuryazar	44	1,00	,57			
	İlkokul	354	,93	,65			
	Ortaokul	75	1,06	,78			
	Lise	71	1,07	,73			
	Üniversite	21	,73	,50			
	Toplam	647	,95	,66			
OBSESİF KOMPULSİF	Okuryazar değil	82	1,48	,59	,601	,699	$p>0.05$
	Okuryazar	44	1,51	,61			
	İlkokul	354	1,51	,61			
	Ortaokul	75	1,50	,64			
	Lise	71	1,51	,68			
	Üniversite	21	1,27	,63			

Tablo 38'in devamıdır

	Toplam	647	1,50	,62			
DEPRESYON	Okuryazar değil	82	1,18	,65	,775	,568	p>0.05
	Okuryazar	44	1,23	,65			
	İlkokul	354	1,22	,71			
	Ortaokul	75	1,22	,70			
	Lise	71	1,30	,73			
	Üniversite	21	,98	,58			
	Toplam	647	1,22	,69			
ANKSİYETE	Okuryazar değil	82	,86	,55	,719	,609	p>0.05
	Okuryazar	44	,92	,51			
	İlkokul	354	,96	,67			
	Ortaokul	75	1,02	,68			
	Lise	71	,94	,70			
	Üniversite	21	,80	,45			
	Toplam	647	,94	,64			
ÖFKE DÜŞMANLIK	Okuryazar değil	82	1,10	,79	,647	,664	p>0.05
	Okuryazar	44	1,02	,83			
	İlkokul	354	1,02	,74			
	Ortaokul	75	1,10	,74			
	Lise	71	1,06	,83			
	Üniversite	21	,80	,52			
	Toplam	647	1,04	,76			
FOBİK ANKSİYETE	Okuryazar değil	82	,49	,41	1,520	,181	p>0.05
	Okuryazar	44	,70	,51			
	İlkokul	354	,68	,62			
	Ortaokul	75	,69	,60			
	Lise	71	,62	,60			
	Üniversite	21	,61	,57			
	Toplam	647	,65	,58			
PARANOİD DÜŞÜNCE	Okuryazar değil	82	1,11	,68	,965	,439	p>0.05
	Okuryazar	44	1,03	,51			
	İlkokul	354	1,17	,71			
	Ortaokul	75	1,25	,69			
	Lise	71	1,27	,68			
	Üniversite	21	1,19	,75			
	Toplam	647	1,17	,69			
PSİKOTİZM	Okuryazar değil	82	,93	,56	,659	,655	p>0.05
	Okuryazar	44	,86	,49			
	İlkokul	354	,87	,63			
	Ortaokul	75	,92	,56			
	Lise	71	,81	,57			
	Üniversite	21	,73	,46			
	Toplam	647	,87	,59			

Tablo 38'in devamıdır

KİŞİLERARASI DUYARLILIK	Okuryazar değil	82	1,40	,76	,848	,516	p>0.05
	Okuryazar	44	1,25	,58			
	İlkokul	354	1,32	,72			
	Ortaokul	75	1,29	,74			
	Lise	71	1,29	,74			
	Üniversite	21	1,07	,55			

Tablo 38'de örnekleme oluşturan öğrencilerin anne eğitim düzeyi değişkeni ile psikolojik belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre anne eğitim düzeyi ile somatizasyon, obsesyon-kompulsiyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm, kişilerarası duyarlılık arasında $p>0,05$ düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Anne eğitim düzeyi açısından psikolojik belirti düzeylerinin puan ortalamaları incelenmiştir. Buna göre, annesi okuryazar olmayan bireyler daha fazla psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirtileri yaşarlarken, annesi okuryazar düzeyinde olan öğrenciler fobik anksiyete belirtilerini daha fazla göstermektedirler. Annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin anksiyete puanı diğer öğrencilere göre daha yüksektir. Bunun yanında annesi lise mezunu olan öğrenciler daha fazla depresyon belirtileri gösterirken, annesi üniversite mezunu olan öğrenciler paranoid düşünce belirtilerinde daha yüksek puanlara sahiptirler. Obsesif kompulsif belirtileri en yüksek çıkan bireylerin anne eğitim düzeyleri incelendiğinde, annesi okuryazar, ilkököl ve lise mezunu olan öğrenciler en yüksek olarak aynı puan ortalamalarına sahiptirler. Aynı şekilde öfke ve düşmanlık belirtilerini en fazla yaşayan kişilerin anne eğitim düzeylerine bakıldığında annelerinin okuryazar olmadığı ya da ortaokul mezunu oldukları görülmektedir.

3.3.18. Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Tablo 39. Baba Eğitim Düzeyi İle Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

PSİKOLOJİK BELİRTİLER	BABA EĞİTİM DÜZEYİ	N	ORT	S.S	F	P	YÖNÜ
SOMATİZASYON	Okuryazar değil	13	,95	,62	2,291	,044	p<0.05
	Okuryazar	30	,95	,68			
	İlkokul	229	,89	,64			
	Ortaokul	106	,93	,61			
	Lise	152	,92	,64			
	Üniversite	117	1,14	,75			
	Toplam	647	,95	,66			
OBSESİF KOMPULSİF	Okuryazar değil	13	1,46	,60	1,133	,341	p>0.05
	Okuryazar	30	1,44	,58			
	İlkokul	229	1,50	,61			
	Ortaokul	106	1,50	,57			
	Lise	152	1,43	,61			
	Üniversite	117	1,61	,71			
	Toplam	647	1,50	,62			
DEPRESYON	Okuryazar değil	13	1,17	,67	1,168	,323	p>0.05
	Okuryazar	30	1,26	,66			
	İlkokul	229	1,19	,69			
	Ortaokul	106	1,23	,72			
	Lise	152	1,14	,68			
	Üniversite	117	1,34	,72			
	Toplam	647	1,22	,69			
ANKSİYETE	Okuryazar değil	13	,91	,52	1,690	,135	p>0.05
	Okuryazar	30	1,01	,55			
	İlkokul	229	,91	,65			
	Ortaokul	106	,94	,61			
	Lise	152	,87	,63			
	Üniversite	117	1,08	,71			
	Toplam	647	,94	,64			
ÖFKE DÜŞMANLIK	Okuryazar değil	13	1,17	,67	1,447	,205	p>0.05
	Okuryazar	30	1,19	,81			
	İlkokul	229	,98	,75			
	Ortaokul	106	1,05	,70			
	Lise	152	,97	,78			
	Üniversite	117	1,16	,79			
	Toplam	647	1,04	,76			
FOBİK ANKSİYETE	Okuryazar değil	13	,53	,45	2,213	,051	p>0.05
	Okuryazar	30	,75	,50			
	İlkokul	229	,60	,61			
	Ortaokul	106	,77	,66			
	Lise	152	,58	,52			

Tablo 39'un devamıdır

	Üniversite	117	,72	,56			
	Toplam	647	,65	,58			
PARANOİD DÜŞÜNCE	Okuryazar değil	13	1,23	,70	1,708	,131	p>0.05
	Okuryazar	30	1,24	,61			
	İlkokul	229	1,11	,65			
	Ortaokul	106	1,21	,72			
	Lise	152	1,11	,70			
	Üniversite	117	1,31	,72			
	Toplam	647	1,17	,69			
PSİKOTİZM	Okuryazar değil	13	,96	,53	1,191	,312	p>0.05
	Okuryazar	30	1,05	,57			
	İlkokul	229	,83	,57			
	Ortaokul	106	,93	,62			
	Lise	152	,83	,61			
	Üniversite	117	,90	,58			
	Toplam	647	,87	,59			
KİŞİLERARASI DUYARLILIK	Okuryazar değil	13	1,47	,74	1,771	,117	p>0.05
	Okuryazar	30	1,48	,75			
	İlkokul	229	1,31	,70			
	Ortaokul	106	1,37	,75			
	Lise	152	1,18	,70			
	Üniversite	117	1,38	,71			

Tablo 39'da örnekleme oluşturan öğrencilerin baba eğitim düzeyi değişkeni ile psikolojik belirti düzeyleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Baba eğitim düzeyi değişkenine göre somatizasyon puanları incelendiğinde, babası okuryazar olmayan öğrencilerin somatizasyon puan ortalaması: ,95 standart sapması ,62; babası okuryazar olan öğrencilerin puan ortalaması: ,95 standart sapması ,68; babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması: ,89 standart sapması ,64; babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması: ,93 standart sapması ,61; babası lise mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması: ,92 standart sapması ,64; babası üniversite mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması: 1,14 standart sapması ,75'tir. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre baba eğitim düzeyi ile somatizasyon arasında [(F₍₅₋₆₄₁₎= 2,291, p<0.05)] düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Baba eğitim düzeyi ile obsesif kompulsif, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm, kişilerarası duyarlılık belirtileri arasında p>0,05 düzeyinde olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Baba eğitim düzeyi ile

psikolojik belirti düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılan puan ortalamaları incelemesi sonrasında, babası üniversite mezunu olan bireylerin daha fazla obsesif-kompulsif, depresyon, anksiyete ve paranoid düşünce belirtileri gösterdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca baba eğitim düzeyi okuryazar olan bireylerin öfke-düşmanlık, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirtileri gösterme düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir. Fobik anksiyete belirti puanları incelendiğinde ise babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin fobik anksiyete belirtilerini yaşama oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

BÖLÜM 4: YORUMLAR VE TARTIŞMA

1. Öğrencilerin zeka türlerine göre dağılımlarına ilişkin bulguların yorumu:

Üniversite öğrencilerinin çok gelişmiş düzeyde olan zeka alanları en fazla mantıksal-matematiksel zeka, müziksel-ritmik zeka ve içsel zeka alanları olarak bulunmuştur. Gelişmiş düzeyde olan zeka alanları ağırlıklı olarak mantıksal-matematiksel zeka, içsel zeka, bedensel-kinestetik zeka ve sosyal kişilerarası zeka alanlarıdır. Orta düzeyde gelişmiş olarak en fazla belirtilen zeka alanları sırayla, sözel-dil zekası, sosyal kişilerarası zeka ve görsel-uzamsal zeka alanlarıdır. Biraz gelişmiş zeka alanları en üst sıradan bakıldığında, müziksel-ritmik zeka, doğa zekası ve sözel-dil zekası alanlarıdır. Gelişmiş değil olan zeka alanları daha çok müziksel-ritmik zeka ve doğa zekası alanlarıdır. Genel olarak bakıldığında öğrencilerin zeka alanlarının gelişmişlik düzeylerini daha çok orta düzeyde gelişmiş, ikinci olarak da gelişmiş düzeyde buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin en başarılı oldukları zeka alanları sırayla mantıksal-matematiksel zeka, içsel zeka, sosyal-kişilerarası zeka ve bedensel-kinestetik zekadır. Bulunan bu sonuçlar diğer bazı araştırma sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir. Serin (2008) tarafından öğretmenler üzerinde yapılan çalışmada, öğretmenlerde sosyal-kişilerarası zeka ile içsel zeka en çok gelişmiş olan zeka alanlarıdır. Ekici ve arkadaşları (2008) ise öğretmen adaylarının 1. sırada mantıksal/ matematiksel zekayı kullanmayı tercih ettikleri belirlenirken, bunu 2. sırada görsel/ uzamsal zeka, 3. sırada bedensel/ kinestetik zeka izlemektedir. Korkmaz ve arkadaşları (2009) üniversite öğrencilerinde en gelişmiş zeka alanlarını sosyal-kişilerarası zeka, içsel zeka ve mantıksal-matematiksel zeka olarak bulmuşlardır. Bayrak ve ark. (2005), üniversite öğrencilerinde en gelişmiş zeka alanlarını, sosyal-kişilerarası zeka, içsel zeka ve bedensel-kinestetik zeka olarak bulmuşlardır. Pehlivan (2008) tarafından ÖSS sınavına hazırlanan öğrencilerin en fazla sosyal ve bedensel zekâ alanına sahip olduğu, en az ise sözel zekâ alanına sahip olduğu belirlenmiştir.

Binlerce kişiyi geride bırakarak üniversiteyi kazanan öğrenciler bilişsel açıdan ele alındığında, sadece belli konular üzerinde ezber yapmak, belli noktalara odaklanmak, somut konular üzerinde çalışmak gibi düşünme ve öğrenme teknikleri bu kişiler için

yeterli değildir. Bunların yerine lisans öğrencilerinin soyut düşünebilme, problem çözüme, konuları analiz ya da sentez yapabilme yeteneğine sahip olmaları beklenir bu da onları mantıksal-matematiksel zeka açısından başarılı kılmaktadır. Ortaöğrenimi tamamlayıp üniversite ortamına adım atan lisans öğrencilerinin bağımsız, kendine yetebilen bir birey olması başarılı olmalarının şartlarından biridir. Bu durum kendini yakından tanımayı, kendine güvenmeyi, güçlü ve zayıf yönlerini bilmeyi, içsel yönden gelişmiş olmayı gerektirir. Ayrıca bireyin kendisini tanımasının yanında diğer insanlarla ilişkilerinin de gelişmiş olması, yeni ortam ve kişilere kolay uyum sağlayabilmesi, bunu yaparken de beden dilini etkin bir şekilde kullanabilmesi üniversite hayatının gerektirdiği bir sonuçtur. Bu gerekliliklerin içsel zeka, sosyal-kişilerarası zeka ve bedensel-kinestetik zeka alanlarının özellikleri ile örtüştüğü görülmekte, bunun da üniversite öğrencilerinin kendilerinin bu zeka alanlarında diğer alanlara göre daha başarılı görmesinin sebebi olduğu düşünülmektedir.

2. Öğrencilerin ruhsal belirti düzeylerine ilişkin bulguların yorumu:

Üniversite öğrencilerinin ağırlıklı olarak obsesif kompulsif, kişilerarası duyarlılık, depresyon ve paranoid düşünce belirtilerine sahip oldukları bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, ulaşılan araştırmalar bu sonucu destekle niteliktedir. Koç ve Polat (2006) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinde en fazla görülen belirtiler sırasıyla obsesif kompulsif, hositilite, paranoid düşünce, depresyon ve kişilerarası duyarlılıktır. Benk (2006); Deniz, Avşaroğlu ve Hamarta (2004); Özbay (1997); Kartal, Çetinkaya ve Turan (2009); Tanrıverdi ve Ekinci (2006) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışma sonuçları da araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün eşgüdümünde Türkiye'nin de içinde bulunduğu 14 ülkede yapılan uluslararası araştırmanın sonuçlarına göre depresyon ve yaygın bunaltı bozukluğu en fazla görülen rahatsızlıklardır. Araştırmanın Hacettepe grubunun Ankara'da yaptığı araştırma sonuçlarına göre en fazla görülen rahatsızlıklar arasında depresyon ve somatizasyon ilk sıradadır (Öztürk, 2004). Yine Kılıç (1997) tarafından gerçekleştirilen Türkiye Ruh Sağlığı Profili araştırmasına göre depresif nöbet ve özgül fobi en çok görülen belirtilerdir. Bu sonuçlar da araştırma bulgularımızla paralellik göstermektedir.

Eğitim ğretim sürecinde lisans ğrencilerinin sorumluluk alma düzeyleri artmıştır, buna bağlı olarak karar verme, kendini ifade etme, bir süreci başlatma, sürdürme ve sonlandırmada inisiyatif alma kendisinden beklenen davranışlardır. Üniversite sınav sistemi ve buna yönelik şekillenen eğitim anlayışı dşnldğnde lisans ğrencilerinin bu yeterlilikleri ortaya koyacak bilişsel yeterlilik, duyuşsal özellik ve davranışsal becerilerle niversite yaşamına hazır olmadıkları görülmektedir. Bu durum ister istemez öğrencinin takıntılı düşünce ve davranışlara sahip olmasına neden olabilmektedir. Buna bağlı olarak lisans öğrencisinin sahip olduğunu dřndđđ ben ile sahip olmak istediği ideal ben arasındaki mesafe gittikçe artmakta bu da öğrencinin başarısızlık ve değersizlik duygusu yaşamasına neden olmakta bu da depresyona sebebiyet vermektedir. Ayrıca bu durum, kişinin kendini başarılı grdđđ diğer arkadaşlarıyla kıyaslayıp kendisini onlardan daha aşağı görmesine, dolayısıyla da bireydeki kişilerarası duyarlılık belirtilerinin artmasına neden olmaktadır.

3. Bedensel zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye dair bulguların yorumu:

Bedensel zeka ile somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce ve psikotizm arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki vardır. Buna göre bireylerin bedensel zeka düzeyleri yükseldikçe, bireylerde somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce ve psikotizm, belirti düzeyleri de artmaktadır.

Bedensel kinestetik zekaya sahip bireyler duygularını, düşüncelerini vücutlarının herhangi bir bölümünü farklı yollarla kullanarak (dans ve vücut dili gibi) kendisini ifade etme ve üretme yolunu seçer. Yani problem zmede, model inşa etme, ürün üretme ve bedenini aktif olarak kullanma kapasitesidir (Bümen, 2004). Somatizasyon belirtileri herhangi bir tıbbi problem olmaksızın psikolojik sorunların bedensel olarak ifade edilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Somatizasyon ile bedensel-kinestetik zeka arasında pozitif bir ilişkinin bulunması bedensel-kinestetik zekası yüksek bireylerin bedeni yoluyla kendini ifade etmesi ile eşleşmektedir. Ayrıca fke duygusu da beden dili ile uygunsuz bir şekilde ifade edildiğinde bireyi diğer kişilerden uzaklaştırarak onda öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce belirtilerinin artmasına neden olabilir.

4. Görsel-uzamsal zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye dair bulguların yorumu:

Görsel-uzamsal zeka ile somatizasyon, obsesif kompulsif, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişkiye göre bireylerin görsel-uzamsal zeka düzeyleri yükseldikçe, bireylerde görülen somatizasyon, obsesif kompulsif, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirti düzeyleri de artmaktadır.

Görsel-uzamsal zeka ile tüm zeka alanlarında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Görsel-uzamsal zeka bir bireyin çevresini objektif olarak gözlemlemesi, algılaması ve değerlendirmesi ve bunlara bağlı olarak da dış çevreden edindiği görsel ve uzaysal fikirleri grafiksel olarak sergilemesi kabiliyetlerini içerir. Görsel uzamsal zekaya sahip insanlar, yer, zaman, renk, çizgi, şekil, biçim ve desen gibi olgulara ve bu olgular arasındaki ilişkilere karşı aşırı hassas ve duyarlıdırlar (Saban, 2005). Görsel-uzamsal zeka alanı özellikleri bireylerde tüm psikolojik belirti düzeylerinin artmasına neden olmaktadır, bu yönü ile bu zeka alanı diğer zeka alanlarından ayrılmakta ve önem kazanmaktadır. Gardner'a göre dil insan zekalarının en üstünüdür ve üzerinde en çok çalışılan zeka alanıdır. Ona göre görsel-uzamsal zeka ise dil zekasıyla kıyaslanabilecek kadar önemli olan diğer bir zeka alanıdır. İnsan beyni dilden önce görüntülerle, imgelerle düşünmeye başlamıştır. Yer, zaman, biçim, görüntü, çalışma ortamı gibi olgulara aşırı duyarlı olmak; sadece görünenin değil soyut düşüncelerin, yaşantıların insan hafızasında şekillenmesi; hayal gücünün geniş olması; görsel-uzamsal zekaya sahip bireylere olumlu yönden çok şey katabileceği gibi onu psikolojik belirtiler yönünden de olumsuz etkileyebilir. Geçmiş yaşantılar ya da geleceğe dair düşünceler görüntüler şeklinde ortaya çıkar ve görsel-uzamsal zekası yüksek olan kişilerin bu görüntüleri daha gerçekçi düşünmesi ve hissetmesi beklenir. İnsanların bir filmi izlerken olayların gerçek olmadığını bildiği halde çok üzülmesi, ağlaması ya da korkması gibi, görsel-uzamsal zekaya sahip bireyler de düşünceleri, hayalleriyle beraber olumsuz hislere daha fazla kapılabilirler. Bu görüntülerle düşünme gücünün

doğru şekilde yönlendirilememesi bireylerde çok çeşitli sıkıntıları ortaya çıkarabileceği bunun da kişideki psikolojik belirti düzeyini arttıracakđı düşünölmektedir.

5. İçsel zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye dair bulguların yorumu:

İçsel zeka ile somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Bireylerin içsel zeka düzeyleri yükseldikçe, bireylerde görölen somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirti düzeylerinde de yükselme görölmektedir.

İçsel zeka bireyin kendisini, güçlü ve zayıf yönlerini, ruh halini, arzu ve niyetlerini anlama ve de bu doğrultuda yaşamını planlama ve yönlendirme becerisine sahip olmasıdır. Bu zekası gelişmiş bireyler kendi duygularıyla nasıl baş edebileceğini bilme, kişisel problemlerini çözme, kendi hedeflerini belirleme, disiplinli olma, kendine güvenme gibi özellikleri gelişmiş kişilerdir (Demirel, 2005). İçsel zekâsı gelişmiş bireyler, yaşadıkları her olay veya deneyim üzerinde çok fazla düşünürler. Kendi içlerinde bir değer ve anlayış sistemi oluştururlar. Her şeyde kendilerinden bir şey ararlar. Yaşam felsefelerini oluşturmaya yönelik bir arayış içindedirler (Vural, 2005). Yaşadıkları üzerinde çok fazla düşünmeleri, hayatlarını bir çizgi üzerine oturtmaya çalışmaları bu kişilerde geçmiş, şimdiki ve geleceği olumsuz yorumlamaya yol açtığında kişinin depresif belirtiler göstermesine neden olabilmektedir. Bu kişiler kendileri ile ilgili düşünmeye çok fazla zaman ayırdıklarında kendisi ve başkası arasındaki ilişkileri yanlış yorumlayabilir, duygularını dengeleme, kendini güvende hissetme adına diğer insanlara karşı kuşku duyma, onlara karşı öfke hissetme, kendini onlarla kıyasladığında onlardan aşağı görme gibi sonuçlar ortaya koyabilir. Bu durum da kişide anksiyete, paranoid düşünce, öfke ve düşmanlık, kişilerarası duyarlılık belirti düzeylerinde artış meydana getirmektedir.

6. Doğa zekası ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye dair bulguların yorumu:

Doğa zekası ile somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete ve psikotizm arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki bulunmuştur. Bireylerin doğa zekası düzeyleri yükseldikçe, bireylerde görölen somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete ve psikotizm belirti düzeyleri de artmaktadır.

Doğacı zeka ile bir kişinin bir biyolog yaklaşımı ile hayvanlar bitkiler gibi yasayan canlıları tanıma, onları belli karakteristik özelliklerine bağlı olarak sınıflandırma ve diğerlerinden ayırt etme kabiliyeti veya bir jeolog yaklaşımıyla dünya doğasının bulutlar, kayalar veya depremler gibi çeşitli karakteristiklerine karşı aşırı ilgili ve duyarlı olması kastedilmektedir. Doğacı zekası güçlü olan insanlar, sağlıklı bir çevre oluşturma bilincine sahiptirler ve çevrelerindeki doğal kaynaklara, hayvanlara ve bitkilere karşı çok meraklıdırlar (Saban 2005). Kişinin doğal hayat konusunda bu denli duyarlı olması diğer insanların çevreye karşı duyarsızlıklarıyla çatıştığında, bu kişide anksiyete düzeyinin artması ve belli kişilere yönelik öfke duygusunun yoğunlaşması kaçınılmaz gözükmektedir. Bu da kişide öfke ve düşmanlık ile anksiyete belirtilerinin artmasına neden olmaktadır.

7. Mantıksal-matematiksel zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye dair bulguların yorumu:

Mantıksal-matematiksel zeka ile somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce ve psikotizm arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki vardır. Bireylerin mantıksal-matematiksel zeka düzeyleri yükseldikçe, bireylerde görülen somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce ve psikotizm belirti düzeyleri de yükselmektedir..

Tahminde bulunma, eleştirel düşünme, zıtlıkları keşfetme, mantıksal gerekçeler üretme, sınıflama, sıralama, kategorize etme mantıksal-matematiksel zekânın rutin işleri arasında yer alır (Selçuk ve Arkadaşları, 2003). Bireylerin kendisi, başkaları, geçmişi ve geleceği hakkında eleştirel yaklaşımı olumsuz boyutlara vardığında onda karamsarlığı, ümitsizliği arttırarak depresif bir ruh haline sebep olmaktadır. Bu karamsarlık insanlar hakkında da olumsuz mantıksal çıkarımlar yapabilme sonucuna vardığında bireyde öfke ve düşmanlık ile paranoid düşünce belirtilerinin artması kaçınılmaz olmakta bu da kişideki anksiyete düzeyini yükseltmektedir.

8. Müziksel-ritmik zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye dair bulguların yorumu:

Müziksel-ritmik zeka ile somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir

ilişki bulunmuştur. Bireylerin müziksel-ritmik zeka düzeyleri yükseldikçe, bireylerde görülen somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm belirti düzeylerinde de artış görülmektedir.

Müziksel-ritmik zekâ, bir kişinin bir besteci, müzisyen ya da bir şarkıcı gibi müzik formlarını algılaması, ayırt etmesi ve ifade etmesi kabiliyetleridir. Bu zekâ alanı bireyin müziksel olarak düşünmesi ve belli bir olayın oluş biçimini, seyrini veya düzenini müziksel olarak algılaması, yorumlaması ve iletişimde bulunması olarak tanımlanabilir. Müziksel zekası güçlü olan insanlar, sadece müziksel eserleri kolaylıkla hatırlamazlar, aynı zamanda olayların oluşumunu ve işleyişini müziksel bir dille düşünmeye, yorumlamaya ve ifade etmeye çabalarlar (Saban, 2005). Bireylerdeki bu yetenek ve enerji doğru kanalize edilmediğinde bireyin kendini ifade etmesi, stresini doğru şekilde boşaltması zorlaşır bu da bireydeki somatizasyon, depresyon ve anksiyete belirtilerinin artmasına neden olur. Duyguların birikmesiyle birlikte kişinin özellikle öfke duygusunu yanlış şekillerde açığa çıkarmasının kişilerarası ilişkilerin bozulmasına bunun da öfke ve düşmanlık ile paranoid düşünce belirtilerinin artmasına neden olduğu düşünülmektedir. Özellikle ülkemizde bu tür sanatsal faaliyetlerin desteklenmediği düşünüldüğünde, bu zekaya sahip bireylerin bu belirti düzeylerini daha yoğun yaşaması anlam kazanmaktadır.

9. Sosyal kişilerarası zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye dair bulguların yorumu:

Sosyal kişilerarası zeka ile obsesif kompulsif, fobik anksiyete ve kişilerarası duyarlılık arasında anlamlı, ters yönlü, düşük bir ilişki vardır. Bireylerin sosyal kişilerarası zeka düzeyleri yükseldikçe, bireylerde görülen obsesif kompulsif, fobik anksiyete ve kişilerarası duyarlılık belirti düzeyleri azalmaktadır.

Bu zeka türü insanlarla birlikte çalışılabilme, sözel ve bedensel zekâ dilini etkili bir biçimde kullanarak çok farklı karakterlere sahip insanlarla kolaylıkla iletişim kurabilme, insanları yönetebilme, onlarla uyumlu çalışabilme ve insanları ikna edebilme becerisidir (Yavuz, 2002). Bu zeka türüne sahip olan kişi başkalarının duygularını doğru teşhis edebilir, özellikle kişilerin zaman içindeki ve birbirleri arasındaki farklılık ve benzerliklerine karşı duyarlıdır (Bacanlı, 2003). Sosyal zeka ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin ters yönlü, anlamlı bulunması sosyal-

kişilerarası zekanın özellikleriyle örtüşmektedir. İnsanlarla kolay iletişim kurabilen, onların duygularını doğru anlayabilen ve kişilerarası farklılıkları kolayca ayırt edebilen bireylerin kendisini başkalarıyla kıyasladığında kendini başarısız, değersiz görmesi beklenmez, bu da kişideki kişilerarası duyarlılık belirtilerini düşürür. Bunun yanında insanlarla ilişkisi güçlü olan, onlarla duygularını paylaşabilen ve onlardan yardım alabilen kişilerarası-sosyal zekası yüksek bu kişilerin diğer belirtilerinin düşük olması beklenen bir sonuçtur.

10. Sözel-dil zekası ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiye dair bulguların yorumu:

Sözel-dil zekası ile somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki vardır. Bireylerin sözel-dil zekası düzeyleri yükseldikçe, bireylerde görülen somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm belirti düzeyleri artmaktadır.

Bu türdeki zeka, bir insanı kendi dilini gramer yapısına, sözcük dizimine ve vurgusuna ve kavramları da kastettikleri anlamlarına uygun olarak büyük bir ustalıkla kullanmayı gerektirir (Saban, 2005). Gardner'a göre müzik ve dilin ortak noktaları fiziksel aleme ait olmayan bir varoluşu paylaşmalarıdır. Araştırma sonuçları incelendiğinde sözel-dil zekası ile müziksel-ritmik zekayla ilişkili psikolojik belirtiler eşleşmekte bu da Gardner'ın iki zeka arasında ortak nokta bulmasıyla desteklenmektedir.

11. Cinsiyete göre öğrencilerin zeka alanları ve psikolojik belirti düzeylerinde bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulguların yorumu:

Cinsiyet açısından bakıldığında kız ve erkek öğrencilerin sosyal-kişilerarası zeka ve görsel-uzamsal zeka alanlarında farklı oldukları bulunmuştur. Görsel-uzamsal zeka alanında kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha başarılıdırlar. Sosyal-kişilerarası zeka alanında ise erkek öğrencilerin kızlara göre daha yetenekli oldukları bulunmuştur. Üniversite öğrencilerine yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde, Hoşgörür ve Katrancı (2007) Sınıf Öğretmenliği öğrencilerinde erkeklerin kızlara göre sosyal-kişilerarası zekada daha başarılı olduklarını, Beden Öğretmenliğinde kızların erkeklere göre görsel-uzamsal zekasının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bu sonuç

bulgularımızla paralellik göstermektedir. Altınok (2008); Yücel ve arkadaşları (2006) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda, hem görsel-uzamsal zekada hem de sosyal-kişilerarası zekada kızların erkeklere göre daha başarılı oldukları bulunmuştur. Pehlivan (2008) üniversiteye hazırlanan öğrencilerde kız öğrencilerin görsel-uzamsal zekada daha başarılı olduklarını bulmuşlardır. Yapılan literatür taramasına farklı sonuçlara rastlanmakla birlikte bulgularda elde edilen erkeklerin sosyal-kişilerarası zekasının daha yüksek çıkmasının toplumsal rollerin etkisinden kaynaklandığı söylenebilir.

Cinsiyete göre psikolojik belirti düzeylerine bakıldığında, kız ve erkek öğrencilerin somatizasyon, obsesif kompulsif, depresyon, anksiyete, fobik anksiyete, paranoid düşünce ve kişilerarası duyarlılık açısından farklı oldukları bulunmuştur. Sıralanan tüm bu psikolojik belirtileri kızların erkeklere göre daha fazla yaşadıkları tespit edilmiştir. Bunun yanında erkeklerin öfke ve düşmanlık puan ortalamaları kızlara göre daha yüksektir. Literatür incelendiğinde çoğu araştırmanın bu sonuçları desteklediği görülmektedir. Koç ve Polat (2006) üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı düzeylerini inceledikleri araştırmalarında somatizasyon, obsesif kompulsif, depresyon, anksiyete, kişilerarası duyarlılık, öfke ve düşmanlık belirtileri açısından aynı sonuçları bulmuşlardır. Alver (2003); Keskin (2008); Deniz, M., Avşaroğlu, S., Hamarta, E.(2004), Kartal ve ark. (2009) tarafından yapılan çalışmalara göre de kadınların psikolojik belirti düzeylerinin erkeklere göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlarda genel olarak kadınların duygusal durumunun erkeklere göre daha değişken, hassas ve kırılgan olmalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yetişkin ICD-10 ölçütlerine göre alkol bağımlılığı dışında kalan bütün ruhsal rahatsızlıklar kadınlarda daha çoktur (Öztürk, 2004).

12. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin zeka alanları ve psikolojik belirti düzeylerinde bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulguların yorumu:

Zeka alanları üzerinde sınıf düzeyinden kaynaklanan bir fark olup olmadığı incelendiğinde sadece doğa zekasının farka neden olduğu tespit edilmiştir. 4. Sınıf öğrencileri diğer sınıf öğrencilerine göre doğa zekası alanında daha yeteneklidirler. Altınok (2008) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, doğa zekası alanında sınıflar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu çalışmaya göre 4. sınıflar 1 ve 3.

sınıflar göre doğa zekası alanında daha gelişmişlerdir. Bu sonuç bulgularımızı destekler niteliktedir. Lisans döneminin sonları artık ergenlik döneminde de çıkış ve bir kimliğin oturması ve kişilerin bir hayat felsefesine sahip olması sürecidir. İş, aile hayatına hazırlanma, topluma karışma hedefi bireylerin toplumsal meselelere daha duyarlı hale gelmesini ve bu konularda daha fazla sorumluluk almasını sağlar. Son sınıf düzeyinde öğrencilerin toplumsal konulara daha fazla eğilmesi onların doğa zekası alanında daha gelişmiş olmasını beraberinde getirmektedir.

Psikolojik belirtiler üzerinde sınıf düzeyinin etkisine bakıldığında, obsesif kompulsif, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık açısından farklılıklar vardır. Genel olarak son sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre tüm psikolojik belirti düzeyleri daha düşüktür. Literatür incelendiğinde, Koç ve Polat (2006) tarafından yapılan araştırmada sınıf düzeyine göre sadece anksiyetede anlamlı bir farklılık vardır ve son sınıfa doğru belirtiler azalmaktadır. Tanrıverdi ve Ekinci'nin (2006) araştırmasında belirtilerin puan ortalamaları 2. sınıflarda en yüksek düzeyde çıkarken tüm belirti puan ortalamaları son sınıflarda daha düşüktür. Aktaş (1997) öğrencilerin uyum düzeylerini incelediği araştırmasında üniversite dördüncü sınıftaki kişisel, sosyal ve genel uyum düzeylerinin birinci sınıftaki uyum düzeylerinden anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar bulgularımızı desteklemektedir. Öğrencilerin üniversiteye yerleşme sürecinde yaşadıkları eğitim sistemi düşünüldüğünde lisans öğrencilerinin üniversite yaşamına hazır olmadıkları, üniversite yaşamında bilgiye sahip olma, farklı konularda sorumluluk alma kabiliyetlerinin yetersiz kaldığı dolayısıyla da öğrencilerde psikolojik belirti düzeylerinin yüksek oranda görüldüğü daha önce de ifade edilmişti. Öğrencilerin son sınıfa doğru psikolojik belirti düzeylerinde azalma görülmesi, üniversite yaşamına uyum sağlama, daha fazla bağımsızlaşma, bilgiye sahip olma ve üretme konusunda deneyim kazanma, sosyal ilişkilerde tecrübenin artması ve kişiliğin belirginleşmesi ile açıklanabilir.

13. Barınma şekline göre öğrencilerin zeka alanları ve psikolojik belirti düzeylerinde bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulguların yorumu:

Barınma şekillerine göre zeka alanları incelendiğinde, öğrenciler müziksel-ritmik zeka açısından farklılık göstermektedirler. Özel yurttan kalan öğrencilerin evde

arkadaşlarıyla kalan öğrencilere göre müziksel-ritmik zekası daha fazla gelişmiştir. Barınma şekillerine göre bu alanda en fazla gelişmiş olan kişiler evde yalnız kalan öğrencilerdir. Özel yurttaki kalan öğrencilerin evde kalan arkadaşlarına göre mekan sorumluluklarının daha az oluşunun bu öğrencilere kendilerini yetenekli gördükleri alanlarda geliştirebilmeleri adına daha fazla zaman ve performans gösterebilme gücü kazandırdığı düşünülmektedir.

Öğrencilerin barınma şekillerine psikolojik belirti düzeyleri incelendiğinde, öğrencilerin paranoid düşünce belirti düzeylerinde farklılık vardır. Devlet yurdunda ve özel yurttaki kalan öğrencilerin evde kalan öğrencilere göre paranoid düşünce belirtileri daha yüksektir. Koç ve Polat'ın (2006) araştırmasına göre devlet yurdunda ve özel yurttaki kalan öğrencilerin evde kalanlara göre somatizasyon, anksiyete, depresyon ve obsesif kompulsif belirtileri anlamlı derecede farklı ve daha yüksektir. Paranoid düşüncede ise anlamlı bir farklılık yoktur fakat yurttaki kalanların evde kalanlara göre puan ortalamaları daha yüksektir. Deniz ve ark. (2004) tarafından yapılan çalışmada da yurttaki kalan üniversite öğrencilerin evde kalanlara göre paranoid düşünce belirti ortalamaları daha yüksektir. Yurttaki kalan öğrenciler evde kalan öğrencilere göre yabancı insanlarla daha fazla ortak yaşam biçimini paylaşmakta, kimi zaman hoşlanmadığı, istemediği insanlarla bir arada kalmak durumunda olma ya da kendi özel sınırları çok fazla olmamaktadır. Evde kalan öğrenciler yalnız, ailesiyle ya da arkadaşlarıyla kalmakta, çoğu zaman en sevdiği, güvendiği insanlarla yaşamaktadır. Bu durumda yurttaki kalan öğrencilerin diğer insanlara karşı daha kuşkucu, kıskanç ya da geçimsiz yaklaşması sonucu paranoid düşünce belirtilerinde artış olmaktadır.

14. Bölüme göre öğrencilerin zeka alanları ve psikolojik belirti düzeylerinde bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulguların yorumu:

Öğrencilerin bölümlerine göre mantıksal-matematiksel, görsel-uzamsal ve müziksel-ritmik zeka alanlarının farklılaştığı bulunmuştur. Mantıksal-matematiksel zeka alanında Fen Bilgisi Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği ve BÖTE bölümü öğrencileri Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencilerine göre daha başarılıdır. Oral'ın (2001) araştırma sonuçlarına göre bu bulguları destekler niteliktedir. Oral (2001) Matematik ve Fen Bilimleri Bölümü öğrencilerinin mantıksal/matematiksel zeka alanına puanlarının diğer branş öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu

bulmuştur. Görsel-uzamsal zeka alanında Fen Bilgisi Öğretmenliği, BÖTE ve Okulöncesi Öğretmenliği öğrencileri diğer bölüm öğrencilerine göre daha yeteneklidirler. Müziksel-ritmik zeka alanında ise Okulöncesi Öğretmenliği, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Fen Bilgisi Öğretmenliği öğrencileri en başarılı gruptur. Hamurcu ve arkadaşları (2002), mantıksal-matematiksel ve görsel-uzamsal zeka alanı açısından Fen Bilgisi Öğretmenliği öğrencilerin Sınıf Öğretmenliği dalındaki öğrencilere göre daha yüksek puanlara -aritmetik ortalamaya- sahip olduklarını bulmuşlardır. Yücel ve arkadaşları da çalışmalarında (2006) müziksel-ritmik zekâ alanında Fen Bilgisi öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha başarılı olduğunu ve genellikle Fen Bilgisi öğretmeni olarak görev yapanların puanlarının Sınıf Öğretmeni olarak görev yapanlardan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu sonuçlar da araştırmamızda elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir. Mantıksal-matematiksel zekada daha başarılı olan öğrenciler bölümleri dolayısıyla senelerdir bu alanla ilgili dersleri göre, bilgiyi alan ve uygulama düzeyine ulaşan kişilerdir, dolayısıyla Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencilerine göre ve diğer bölümlere göre bu alanda daha yetenekli, başarılı olmaları kaçınılmazdır. Bölümlere göre zeka alanlarının farklılaşmasında bölümlere göre sürekli kullanılan zeka alanlarının farklı olmasının da önemli bir etken olduğu düşünülmektedir.

Psikolojik belirtiler açısından bakıldığında, öğrencilerin bölümlerine göre somatizasyon, obsesif kompulsif, depresyon, fobik anksiyete, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirti düzeyleri farklılaşmaktadır. Somatizasyon belirtilerini en fazla yaşayan öğrenciler Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümlerinde okumaktadırlar. Sınıf Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği ve Zihinsel Engelliler Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrenciler obsesif kompulsif ve kişilerarası duyarlılık belirtilerini en fazla yaşayan gruptur. Depresyon belirti düzeyleri incelendiğinde İlköğretim Matematik Öğretmenliği ve Zihinsel Engelliler Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği öğrencilerinin bu belirtileri daha çok yaşadıkları bulunmuştur. Fobik anksiyete ve psikotizm belirtilerini en fazla gösteren öğrenciler İlköğretim Matematik Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği bölümlerindedirler. Burada İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin sayılan psikolojik tüm belirti türlerine sahip olması dikkate değer bir bilgidir.

15. Algılanan akademik başarı düzeyine göre öğrencilerin zeka alanları ve psikolojik belirti düzeylerinde bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulguların yorumu:

Öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeylerine göre görsel-uzamsal zeka ve bedensel-kinestetik zeka düzeyleri farklılaşmaktadır. Başarısını yüksek olarak algılayan öğrencilerin başarısını düşük olarak algılayan öğrencilere göre görsel-uzamsal zekaları daha gelişmiştir. Bedensel-kinestetik zeka alanına bakıldığında, başarısı yüksek olan öğrenciler bu alanda başarısı orta düzeyde olan öğrencilere göre daha yeteneklidirler. Genel olarak bakıldığında akademik başarı düzeyi arttıkça zeka alanlarından alınan puan ortalamaları artmaktadır. Çoklu zeka alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların çoğunun, çoklu zeka etkinliklerinin öğrencilerin bir ders ya da konuyu öğrenmeleri üzerinde nasıl bir etkisi olduğu araştırılmıştır ve sonuçlar genellikle çoklu zekaya dayalı öğrenme sürecinin başarıyı arttırdığı yönündedir (Altunkaya (2008); Görer (2008); Baki ve ark. (2009); Alaz (2009); Koç (2008)). Bu sonuçlar öğrenci başarısında çoklu zekanın etkisini ortaya koymakta ayrıca araştırma bulgularımızı desteklemektedir. Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerde özgüven, araştırma, inceleme, ilgilendiği, yetenekli olduğu konularda kendini geliştirmeye çabalamanın başarısız olan öğrencilere göre daha fazla olduğu düşünülmektedir. Bu durumun da lisans öğrencilerinde var olan potansiyelin ortaya çıkmasını kolaylaştırarak sahip olunan zeka alanlarındaki gelişmeyi hızlandırdığı düşünülmektedir.

Algılanan akademik başarı düzeyine göre öğrencilerin psikolojik belirti düzeyleri incelendiğinde, akademik başarı düzeyine göre obsesif kompulsif, öfke ve düşmanlık, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirti düzeyleri farklılaşmaktadır. Öğrencilerin algılanan akademik başarı düzeyi azaldıkça öğrencilerde görülen bu ve diğer belirti düzeylerinde artış olduğu bulunmuştur. Buna göre başarısı düşük olan öğrenciler başarısı orta ve yüksek olan öğrencilere göre daha fazla obsesif kompulsif, öfke ve düşmanlık, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirtileri göstermektedirler. Koç ve diğ. (2004), üniversite öğrencilerinin başarı değerlendirmesi ile nevrotik eğilimler arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Üniversiteye kadar yaşlılarıyla sürekli bir yarış halinde olan lisans öğrencileri için iş hayatına hazırlık dönemi olan üniversite süreci de bir bakıma yarış halinde geçmektedir. Akademik başarının düşük

olması lisans öğrencilerinde kendini diğerleriyle kıyaslayıp değersiz görmesine, diğerlerine karşı öfke duygusunun artmasına neden olmaktadır. Bu da öğrencilerde görülen öfke ve düşmanlık ile kişilerarası duyarlılık belirtilerinin artmasına neden olmaktadır. Ayrıca gelecek hakkında sürekli diğerleriyle yarış halinde olma ve tedirginlik hali takıntılı düşüncelere sebebiyet vermektedir.

16. Algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre öğrencilerin zeka alanları ve psikolojik belirti düzeylerinde bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulguların yorumu:

Algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre öğrencilerin mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzamsal zeka, müziksel-ritmik zeka, bedensel-kinestetik zeka, sosyal kişilerarası zeka, içsel zeka ve doğa zekası düzeyleri farklılaşmaktadır. Sosyo-ekonomik seviye yükseldikçe tüm zeka alanlarında da başarı artmaktadır. Namı (2008) araştırmasında genellikle yüksek geliri olan öğrencilerin zeka alanlarının daha gelişmiş olduğunu bulmuştur. Zeka alanlarının gelişimini etkileyen faktörler incelendiğinde kristalleştirici olarak nitelendirilen etmenler var olan yeteneğin arttırılmasını sağlarken bazı etkenler de kişide var olan kabiliyetin açığa çıkarılmasını engellemektedir. Ülkemiz şartlarında sosyo-ekonomik yönden sıkıntı yaşayan bireyler sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlerden yeterince yararlanamamakta, dolayısıyla bu alanlarda kendilerini pek fazla ortaya koyamamaktadırlar. Sosyo-ekonomik seviye yükseldikçe bireyler temel ihtiyaçlarını gidererek bilişsel ve estetik konulara daha fazla eğilebilir sosyal-kültürel ve sportif faaliyetlere daha fazla zaman ayırabilirler. Ayrıca bu faaliyetlerin aile ve diğer sosyal çevre tarafından onaylanması ihtimali de daha yüksektir. Bu etmenler sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan lisans öğrencilerinde kristalleştirici bir etki yaratarak zeka alanlarının daha fazla geliştirilmesinde çok büyük rol oynamaktadır.

Algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre öğrencilerin psikolojik belirti düzeyleri incelendiğinde, somatizasyon ve anksiyete belirtilerinin algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Hem somatizasyon hem de anksiyete belirtilerini en fazla yaşayan kişiler orta düzeyde ekonomik düzeye sahip öğrencilerdir, sonrasında sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrenciler gelmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyini düşük bulan öğrenciler ise somatizasyon ve anksiyete belirtilerini daha az yaşamaktadırlar. Tüm psikolojik belirti düzeyleri incelendiğinde

ise sosyo-ekonomik seviyesini orta düzey olarak bulan öğrencilerin diğerlerine göre belirti düzeyleri daha yüksektir. Literatür tarandığında araştırmalarda genellikle SED’i düşük olan bireylerin ruhsal belirtileri daha fazla yaşadıklarına dair sonuçların elde edildiği görülmüştür (Özkürkçügil’in (1999); Okanlı (1999); Tanrıverdi Ekinci (2007); Kartal ve ark. (2009); Dülgerler ve ark. (2005). Bunun yanında bulgularımıza göre sosyoekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrenciler örneklemin çok büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin sayısının çok fazla olmasının sonuçlarda orta düzey SED’e sahip bireylerin psikolojik belirtilerinin daha fazla çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir.

17. Dünyaya geliş sırasına göre öğrencilerin zeka alanları ve psikolojik belirti düzeylerinde bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulguların yorumu:

Dünyaya geliş sırası ile zeka alanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Puan ortalamaları incelendiğinde sosyal-kişilerarası zeka hariç diğer tüm zeka alanlarında ilk çocukların diğerlerine göre daha başarılı oldukları bulunmuştur. İlk çocuklar dünyaya geldikleri andan itibaren genellikle ilgiyi, sevgiyi üzerlerinde toplamakta ve gördükleri ilgiden dolayı farklı uyarıcılarla karşılaşmaktadırlar. İlk çocukların aileye katılan diğer çocuklar sonrasında kaybettiği ilgiyi elde edebilmek adına daha çok çabalaması ve farklı alanlarda başarıyı yakalaması muhtemeldir. Ayrıca ailenin büyük çocuğu olarak üzerinde daha fazla sorumluluk olması; anne babanın tecrübesizliğinin çocuğun kendi başına öğrenmesini kolaylaştırması; çocukta problem çözme, plan yapma gibi yetenekleri geliştirmesi ilk çocukları daha girişimci, cesaretli ve farklı alanlarda yetenekli kılmaktadır. Devlet başkanları arasında ailenin büyük çocuğu olma durumunun çok yaygın olduğu, yine ansiklopedilerde geçen başarılı isimlerin çoğunun ve Nobel ödülü alan kişilerin çoğunun ailenin büyük çocukları oldukları bilgisi de bu sonuçla örtüşmektedir. Ailenin son çocukları ise ne kadar büyürse büyüsün büyümeyen çocuklardır, ailenin neşe kaynaklarıdır bu da onları sosyal yaşantıda öne çıkarmaktadır. Basında çıkan haberler incelendiğinde dünyaca ünlü komedyenler arasında son çocukların yaygın olmasının araştırmacıları şaşırtmadığı vurgulanmaktadır. Bu bilgiler elde edilen son çocukların sosyal-kişilerarası zekasının yüksek çıkması bulgusunu destekler niteliktedir.

Psikolojik belirtiler açısından dünyaya geliş sırasına göre öğrencilerin sadece somatizasyon belirti düzeyleri farklılık göstermektedir. İlk ve ortanca çocuklar son çocuklara göre daha fazla somatizasyon belirtileri göstermektedirler. Tüm belirti puan ortalamalarına bakıldığında psikotizm hariç diğerlerinde ilk çocukların belirti düzeyleri daha yüksektir. Adler'e göre en büyük çocuk bağımlı olmaya, çok fazla çalışmaya ve hep önde olmak için çaba göstermeye eğilimlidir. Bununla birlikte sahneye bir kardeş çıktığında kendini ilgi odağının dışında bulur. Yeni gelenin alışık olduğu sevgiyi elinden aldığına inanmaya hazırdır (Akt: Corey, 2005). Bu nedenlerle ilk çocuklar aşağılık komplekslerinin sonucunda üstünlük çabalarını dengeleyemediklerinde daha fazla psikolojik belirti gösterme eğiliminde olabilirler.

18. Anne eğitim düzeyine göre öğrencilerin zeka alanları ve psikolojik belirti düzeylerinde bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulguların yorumu:

Müziksel-ritmik zeka anne eğitim düzeyine göre farklılaşan tek zeka alanıdır. Annesi üniversite mezunu olan öğrenciler annesi okuryazar olmayan, okuryazar olan ve ilkökul mezunu olan öğrencilere göre müziksel-ritmik zeka alanında daha başarılıdır. Anne eğitim düzeyinin yükselmesi öğrencilerin bu zeka alandaki başarısını arttırmıştır. Serin (2008); Abacı ve Baran (2007) tarafından yapılan araştırmalarda da annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin müziksel-ritmik zeka puan ortalamaları diğerlerine göre daha yüksek bulunmuştur. Özellikle ülkemiz açısından ele alırsak, sanatsal faaliyetlerin yeterince desteklenmediği, ekonomik yönden belli bir kazanç sağlamanın zor olduğu, öğrenme seçme sınavlarının öğrencileri sadece okul dersleri ve testlere yönelmeleri gibi nedenlerle ebeveynler çocuklarını sanatsal alanlara yönlendirmenin gereksiz olduğu düşüncesindedirler. Zeka alanlarının gelişimine büyük ölçüde etki eden kristalleştirici deneyimler düşünüldüğünde, böyle bir tavrın zeka gelişimine olumsuz etki edeceği açıktır. Annenin eğitim düzeyinin yükselmesinin onun sanat ve müzik anlayışını olumlu yönde etkileyeceği ve anneden gelen desteğin müziksel-ritmik zekada başarıyı arttıracığı düşünülmektedir.

Anne eğitim düzeyi ile psikolojik belirtiler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Tanrıverdi ve Ekinci (2006) yaptıkları araştırmada da aynı sonucu bulmuşlardır. Üniversite öğrencileri ebeveynlerden bağımsızlaşmayla birlikte kendi

kararlarını kendi veren, kendi sorumluluklarını üstlenen ve çoğunlukla aileden farklı bir ortam içinde yaşamaya başlayan bireylerdir. Bu nedenlerle üniversite öğrencilerin yaşamlarında annelerinin etkisinin azalması doğal bir sonuçtur.

19. Baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin zeka alanları ve psikolojik belirti düzeylerinde bir farklılık olup olmadığına ilişkin bulguların yorumu:

Baba eğitim düzeyine göre sadece müziksel-ritmik zeka alanı farklılık göstermektedir. Babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin müziksel-ritmik zeka düzeyi de yükselmektedir. Anlamlı farklılık ise babası üniversite mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul mezunu olan öğrencilere göre bu alanda daha yetenekli olmasındadır. Abacı ve Baran (2007)'ın araştırmasına göre babası üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin müziksel-ritmik zekası daha yüksek bulunmuştur. Namlı(2008) babası üniversite ya da yüksek lisans mezunu olan ilköğretim öğrencilerinin diğer öğrencilere göre müziksel-ritmik zekasının anlamlı düzeyde, daha gelişmiş olduğunu bulmuştur. Bu sonuçlar bulgularımızı desteklemektedir. Yine anne eğitim düzeyinde olduğu gibi, babanın eğitim düzeyinin yüksek olmasının müziksel-ritmik zeka üzerindeki olumlu etkisini ülkemiz şartları ve ebeveynlerin eğitim düzeyinin sanata bakışını olumlu etkilemesiyle açıklayabiliriz. Ayrıca müziksel-ritmik yeteneğin gelişmesi diğer zekalardan farklı olarak ayrı bir çaba gerekmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeyinin yükselmesinin bu çabanın artmasına olumlu katkıları olduğu açıktır.

Baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin psikolojik belirtileri incelendiğinde öğrencilerin somatizasyon düzeylerinin farklılaştığı bulunmuştur. Somatizasyon belirtilerini en fazla yaşayan öğrencilerin baba eğitim düzeyleri sırasıyla üniversite, okuryazar değil ve okuryazar düzeyindedir. Somatizasyon belirtilerini en az gösteren kişiler ise babası ilkokul mezunu olan öğrencilerdir. Somatizasyon, sözel iletişimin yetersiz kaldığı durumlarda psikolojik gerilimlerin bedensel olarak ifade edilmesidir. Baba eğitim durumunun yüksek düzeyde ya da tam tersi çok düşük düzeyde olmasının öğrenci üzerindeki baskıyı, beklentileri arttırdığı, öğrencinin de kendini sağlıklı bir şekilde ifade edemediğinde somatizasyon belirtilerinde artış yaşamasının kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin zeka alanları ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişki incelenmiş, bazı değişkenlere göre zeka alanları ve psikolojik belirti düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

1. Üniversite öğrencilerinin en başarılı oldukları zeka alanları sırayla mantıksal-matematiksel zeka, içsel zeka, sosyal-kişilerarası zeka ve bedensel-kinestetik zekadır.

Üniversite öğrencilerinin çok gelişmiş düzeyde olan zeka alanları en fazla mantıksal-matematiksel zeka, müziksel-ritmik zeka ve içsel zeka alanları olarak bulunmuştur. Gelişmiş düzeyde olan zeka alanları ağırlıklı olarak mantıksal-matematiksel zeka, içsel zeka, bedensel-kinestetik zeka ve sosyal kişilerarası zeka alanlarıdır. Orta düzeyde gelişmiş olarak en fazla belirtilen zeka alanları sırayla, sözel-dil zekası, sosyal kişilerarası zeka ve görsel-uzamsal zeka alanlarıdır. Biraz gelişmiş zeka alanları en üst sıradan bakıldığında, müziksel-ritmik zeka, doğa zekası ve sözel-dil zekası alanlarıdır. Gelişmiş değil olan zeka alanları daha çok müziksel-ritmik zeka ve doğa zekası alanlarıdır. Genel olarak bakıldığında öğrencilerin zeka alanlarının gelişmişlik düzeylerini daha çok orta düzeyde gelişmiş, ikinci olarak da gelişmiş düzeyde buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

2. Üniversite öğrencilerinde en çok görülen psikolojik belirtiler sırayla obsesif-kompulsif belirtiler, kişilerarası duyarlılık, depresyon ve paranoid düşüncedir.
3. Bedensel zeka ile somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce ve psikotizm arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki vardır.
4. Görsel-uzamsal zeka ile somatizasyon, obsesif kompulsif, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki bulunmuştur.

5. İçsel zeka ile somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.
6. Doğa zekası ile somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete ve psikotizm arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki bulunmuştur.
7. Mantıksal-matematiksel zeka ile somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, paranoid düşünce ve psikotizm arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki vardır.
8. Müziksel-ritmik zeka ile somatizasyon, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki bulunmuştur.
9. Sosyal kişilerarası zeka ile obsesif kompulsif, fobik anksiyete ve kişilerarası duyarlılık arasında anlamlı, ters yönlü, düşük bir ilişki vardır.
10. Sözel-dil zekası ile somatizasyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm arasında anlamlı, pozitif yönlü, düşük bir ilişki vardır.
11. Cinsiyete göre öğrencilerin görsel-uzamsal zeka ve sosyal-kişilerarası zeka alanlarında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Görsel-uzamsal zeka alanında kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha başarılıdır. Sosyal-kişilerarası zeka alanında ise erkek öğrencilerin kızlara göre daha yetenekli oldukları bulunmuştur.
12. Sınıf düzeyine göre öğrencilerin doğa zekası alanında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. 4. Sınıf öğrencileri diğer sınıf öğrencilerine göre doğa zekası alanında daha yeteneklidirler.
13. Barınma şekline göre öğrencilerin müziksel-ritmik zeka kapasitesinde anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmüştür. Özel yurttan kalan öğrencilerin evde arkadaşlarıyla kalan öğrencilere göre müziksel-ritmik zekası daha fazla gelişmiştir.

14. Öğrencilerin bölümlerine göre mantıksal-matematiksel, görsel-uzamsal ve müziksel-ritmik zeka alanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Mantıksal-matematiksel zeka alanında Fen Bilgisi Öğretmenliği, İlköğretim Matematik Öğretmenliği ve BÖTE bölümü öğrencileri Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencilerine göre daha başarılıdır.
15. Öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeylerine göre görsel-uzamsal ve bedensel-kinestetik zeka düzeylerinin anlamlı derecede farklı olduğu tespit edilmiştir. Başarısını yüksek olarak algılayan öğrencilerin başarısını düşük olarak algılayan öğrencilere göre görsel-uzamsal zekaları daha gelişmiştir. Bedensel-kinestetik zeka alanına bakıldığında, başarısı yüksek olan öğrenciler bu alanda başarısı orta düzeyde olan öğrencilere göre daha yeteneklidirler.
16. Öğrencilerin algıladıkları sosyo ekonomik düzeye göre mantıksal-matematiksel zeka, görsel-uzamsal zeka, müziksel-ritmik zeka, bedensel-kinestetik zeka, sosyal kişilerarası zeka, içsel zeka ve doğa zekası düzeyleri farklılaşmaktadır. Sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe tüm zeka alanlarında da başarı artmaktadır.
17. Dünyaya geliş sırası ile zeka alanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
18. Anne eğitim düzeyine göre öğrencilerin müziksel-ritmik zeka başarısı anlamlı düzeyde farklı olarak bulunmuştur. Annesi üniversite mezunu olan öğrenciler annesi okuryazar olmayan, okuryazar olan ve ilkokul mezunu olan öğrencilere göre müziksel-ritmik zeka alanında daha başarılıdır.
19. Baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin müziksel-ritmik zeka alanı farklılık göstermektedir. Babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin müziksel-ritmik zeka düzeyi de yükselmektedir. Anlamlı farklılık ise babası üniversite mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul mezunu olan öğrencilere göre bu alanda daha yetenekli olmasındadır.
20. Cinsiyete göre psikolojik belirti düzeylerine bakıldığında, kız ve erkek öğrencilerin somatizasyon, obsesif kompulsif, depresyon, anksiyete, fobik anksiyete, paranoid düşünce ve kişilerarası duyarlılık açısından farklı oldukları bulunmuştur. Sıralanan tüm bu psikolojik belirtileri kızların erkeklere göre daha fazla yaşadıkları tespit edilmiştir.

21. Psikolojik belirtiler üzerinde sınıf düzeyinin etkisine bakıldığında, obsesif kompulsif, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık açısından farklılıklar vardır. Genel olarak son sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre tüm psikolojik belirti düzeyleri daha düşüktür.
22. Öğrencilerin barınma şekillerine psikolojik belirti düzeyleri incelendiğinde, öğrencilerin paranoid düşünce belirti düzeylerinde farklılık vardır. Devlet yurdunda ve özel yurtda kalan öğrencilerin evde kalan öğrencilere göre paranoid düşünce belirtileri daha yüksektir.
23. Öğrencilerin bölümlerine göre somatizasyon, obsesif kompulsif, depresyon, fobik anksiyete, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirti düzeyleri farklılaşmaktadır.
24. Algılanan akademik başarı düzeyine göre öğrencilerin psikolojik belirti düzeyleri incelendiğinde, akademik başarı düzeyine göre obsesif kompulsif, öfke ve düşmanlık, psikotizm ve kişilerarası duyarlılık belirti düzeyleri farklılaşmaktadır. Öğrencilerin algılanan akademik başarı düzeyi azaldıkça öğrencilerde görülen bu ve diğer belirti düzeylerinde artış olduğu bulunmuştur.
25. Algılanan sosyo ekonomik düzeye göre öğrencilerin psikolojik belirti düzeyleri incelendiğinde, somatizasyon ve anksiyete belirtilerinin algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Hem somatizasyon hem de anksiyete belirtilerini en fazla yaşayan kişiler orta düzeyde ekonomik düzeye sahip öğrencilerdir.
26. Psikolojik belirtiler açısından dünyaya geliş sırasına göre öğrencilerin sadece somatizasyon belirti düzeyleri farklılık göstermektedir. İlk ve ortanca çocuklar son çocuklara göre daha fazla somatizasyon belirtileri göstermektedirler.
27. Anne eğitim düzeyi ile psikolojik belirtiler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.
28. Baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin psikolojik belirtileri incelendiğinde öğrencilerin somatizasyon düzeylerinin farklılaştığı bulunmuştur. Somatizasyon

belirtilerini en fazla yaşıyan öğrencilerin baba eğitim düzeyleri sırasıyla üniversite, okuryazar değil ve okuryazar düzeyindedir.

Öneriler

1. Koruyucu ya da tedavi edici ruh sağlığı hizmetlerinde bireylerin zeka türleri göz önünde bulundurulmalıdır. Okullarda ya da diğer kurumlarda zeka türlerinin belirlenmesi bireye sadece eğitsel rehberlik yapmak amacıyla değil hem ruh sağlığının korunması hem de psikolojik belirtilerin giderilmesi amacıyla gerçekleştirilmelidir.
2. Üniversitelerin psikolojik danışma servisleri ve fakülteleri arasında sürekli bir etkileşimle beraber öğrencilerin ruhsal belirti düzeylerini ölçmek için zaman zaman taramalar yapılmalıdır. Ayrıca PDR bölümleri ve mediko-sosyal merkezlerin öncülüğünde öğrencilerle eğitimler, grup çalışmaları yapılmalıdır.
3. Üniversite öğrencilerin baskın zeka alanlarının belirlenmesi öğrencilerin kendilerini tanıması, yeteneklerini ve eksikliklerini keşfetmeleri, ayrıca okul, iş ve sosyal hayatlarında başarılı olmaları adına büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin ve hatta daha küçük yaşlardan itibaren öğrencilerin zeka alanlarının belirlenmesine, öğrencilere tanıtılmasına ve yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
4. Üniversiteler sosyal sorumluluk projelerinin yaygınlaştırarak çeşitli konularda aile eğitimleri düzenlemeli, bu konuda verimlerini arttırmalıdır.
5. Zeka türlerine göre psikolojik belirti düzeyleri konusu daha önce üzerinde çalışılmamış bir konu olduğundan bu konunun farklı örneklem gruplarında uygulanması araştırma konusunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.
6. Bu çalışmada zeka türlerinin tek tek psikolojik belirtilerle ilişkisine bakılmıştır. Yapılacak diğer çalışmalarda birkaç zeka türü birlikte ele alındığında psikolojik belirtilerle nasıl bir ilişki ortaya koyduğu araştırılabilir. Ayrıca yapılan diğer çalışmalarda zeka türleri çoğunlukla eğitimle ilişkilendirilmiştir. Zeka türlerinin önemli diğer psikolojik kavramlarla ilişkisinin araştırılmasının bu alanda önemli bulgular ortaya koyacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- ADLER, A. 2000, *Sosyal Duygunun Gelişiminde Bireysel Psikoloji*, Çev. Halis Özgü, Hayat Yayınları, İstanbul.
- AKTAŞ, Y. (1997), “Üniversite Öğrencilerinin Uyum Düzeylerinin İncelenmesi: Uzunlamasına Bir Çalışma”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 13: 107-110.
- ALAZ, A. (2009), “Çoklu Zekâ Kuramı Destekli Eğitimin Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Derslerinde Başarıya Etkisi”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-22.
- ALTINOK, E. (2008), *Beden Eğitimi Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Çoklu Zeka Alanlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- ALTUNKAYA, D. (2008), *Ortaöğretimde Çoklu Zeka Kuramı Destekli İngilizce Öğretim Yöntemiyle Okuma Becerisinin Geliştirmesine İlişkin Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- ALVER, B. (2003), *Çeşitli Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışanların Empatik Becerileri, Karar Stratejileri ve Psikolojik Belirtileri*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- ARKONAÇ, S. A. (1998), *Sosyal Psikoloji*, 2. Baskı Alfa Yayınları, İstanbul.
- ATKINSON, R.L., R.C. Atkinson, E. Smith, D. Bem, S. Nolen-Hoeksema (2006), *Psikolojiye Giriş (Üçüncü baskı)*, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- ATKINSON, R., Richard C. Atkinson, Ernest R. Hilgard (1995), *Psikolojiye Giriş II.*, Çev: K. Atakay, M., Atakay, A. Yavuz, Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- AYDIN, B. (2004), *Çocuk Ruh Sağlığı*, 1. Baskı, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- AYKUT, N.B. (2005), *Yunus Emre Sağlık Ocağı Bölgesinde Kadınlarda Bazı Ruh Sağlığı Sorunlarının Prevalansı Ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Buna Etkisinin Saptanması*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- BACANLI, H. (2003), *Gelişim ve Öğrenme*, 6. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara.

- BAĞ, B. (2003), *Sağlık Personelinin Ruhsal Sorunları Olan Bireylere Yönelik Tutumlarının Araştırılması*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- BAKIRCIOĞLU, R. (2000), *Rehberlik Ve Psikolojik Danışma*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- BAKIRCIOĞLU, R. (2002), *Çocuk Ruh Sağlığı Ve Uyum Bozuklukları*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- BAKİ, A., R. Gürbüz, E. Atasoy, S. Ünal (2009), “Çoklu Zekâ Kuramına Dayalı Etkinliklerin Kavramsal Öğrenmeye Etkisi: Tam Sayılarda Dört İşlem Örneği”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 237-259.
- BALKAYA, F. ve Nesrin H. ŞAHİN (2003), “Çok Boyutlu Öfke Ölçeği”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(3):192-202.
- BARAN A. (2000), *Üniversite Öğrencilerinin Çoklu Yetenek-Öğrenme Stilleri Ve Benlik Saygısı Ve Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- BAYRAKTAR, M.M. (2007), *Gençlik Döneminde Görülen Bazı Psikolojik Belirtiler Ve Din Eğitimi İlişkisi -Obsesif Kompulsif Belirti Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- BENK, A. (2006), *Üniversite Öğrencilerinde Mükemmeliyetçi Kişilik Özelliğinin Psikolojik Belirtilerle İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- BİLGİN, B. (2007), *Ruh Sağlığı Bozuk Olan Bireylere Sahip Ailelerin Ruhsal Hasta Ve Hastalığa İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- BLOOM, B. (1998), *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*, Çeviren: SARI, N. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- BOZKURT, A. (1996), *Erkek Cinsel İşlev Bozukluklarında Psikopatolojinin Araştırılması*, Uzmanlık Tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Ankara.
- BUDAK, S. (2003), *Psikoloji Sözlüğü*, 2. Basım, Bilim Ve Sanat Yayınları, İstanbul.

- BURGER, J. (2006), *Kişilik*, 1. Basım, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- BÜMEN T.N. (2004), *Okulda Çoklu Zeka Kuramı*, 2. Baskı, Pegem A Yayınları, Ankara.
- CANATAN, B. (19??), *Ruh Sağlığı*, 3. Baskı, Ülkü Basımevi, Konya.
- CENGİZ, Ş. (2008), *8–10 Yaş Grubu Çocukların Çoklu Zekâ Türlerine Göre Dağılımı Ve Futbol Eğitiminin Çoklu Zekâ Düzeyleri Üzerine Etkisi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- CEYHAN, E. (2008), “Ergen Ruh Sağlığı Açısından Bir Risk Faktörü: İnternet Bağımlılığı”, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* : 15 (2), 109-116.
- CİĞERCİ, Z.C. (2006), *Üstün Yetenekli Olan Ve Olmayan Ergenlerde Benlik Saygısı, Başkalarının Algılaması Ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- COREY, G. (2005), *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram Ve Uygulamaları*, Mentis Yayıncılık, Ankara.
- CÜCELOĞLU, D. (2002), *İnsan Ve Davranışı*, 11. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ÇAMURCU S. (2007), *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çoklu Zeka Alanlarına Yönelik Dağılım Düzeylerinin Tespit Edilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- ÇETİN, H. (2004), *Yetiştirme Yurtlarındaki Adölesanların Benlik Saygıları Ve Psikolojik Belirtileri*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- DAĞ, İ. (1991), “Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)’nin Üniversite Öğrencileri İçin Güvenirliği ve Geçerliliği”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2: 5-12.
- DAĞ, İ. (2000), *Belirti Tarama Listesi, Psikiyatride Kullanılan Ölçekler*, Ed: Aydemir Ö, Köroğlu E., Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- DEMİREL, Ö. (2002), *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*, Dördüncü Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara.

- DEMİREL, Ö., A. Başbay ve E. Erdem (2006), *Eğitimde Çoklu Zeka Kuram ve Uygulamaları*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- DENİZ, M. E., S. Avşaroğlu, , E. Hamarta (2004), “Psikolojik Danışma Servisine Başvuran Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Belirti Düzeyleri”, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Malatya.
- DÖKMEN, Z. Y. (2003), “Çalışma Durumları Farklı Üç Grup Kadında Ruh Sağlığı Kontrol Odağı İnancı ve Cinsiyet Rolü”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 18 (51), 111 – 124.
- DRAKE, R. (1970), *Anormal Davranışlar Psikolojisi-Ana Hatlar*, 2. Baskı, (Çev: Nezahat Arkun), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- DÜZGÜN, Ş. (1995), *Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri İle Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- EKİCİ, G., H. Gülay, N. Taşkın (2008), “Öğretmen Adaylarının Zeka Türleriyle Bilgisayarla İlgili Öz-Yeterlik Algıları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi”, *Akademik Dizayn Dergisi*, 3:94-103.
- ENÇ, M. (1955), *Ruh Sağlığı Bilgisi*, 1. Baskı, Maarif Basımevi, İstanbul.
- ERGİNÖZ, E. (2008), “Halk Sağlığı Ve Mental Hastalıklar”, *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, No:62, S:31-40.
- ERKUŞ, A. (1998), “Goleman’ın Duygusal Zeka Görüşünün Psikometrik Açıdan Eleştirisi ve Dinamik Etkileşimsel Model Önerisi”, *Türk Psikoloji Yazıları Dergisi*, 1(1):31-40.
- ERÖZKAN, A. (2005), “Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Duyarlılık ve Depresyon Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Sayı 14, 129-155.
- FRANKL, V. (2000), *İnsanın Anlam Arayışı*, 7. Baskı, Çev: Selçuk Budak, Öteki Yayınları, Ankara.
- GARDNER, H. (1999), *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century*, Basic Boks, New York

- GARDNER, H. (2004), *Zihin Çerçevesleri Çoklu Zeka Kuramı*, 1. Baskı, Çev:E.Kılıç, Alfa Yayınları, İstanbul.
- GENÇTAN, E. (2003), *Psikodinamik Psikiyatri Ve Normaldışı Davranışlar*, 16. Basım, Metis Yayınları, İstanbul.
- GENÇTAN, E. (1998), *Psikanaliz Ve Sonrası*, 8. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- GÖRER, H.M. (2008), *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Ülkemizin Kaynakları Ünitesinde Uygulanan Çoklu Zekâ Kuramının Öğrencilerin Akademik Başarılarına Ve Tutumlarına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- GÜLEÇ, C., E. Köroğlu (1997), *Psikiyatri Temel Kitabı - I. Cilt*, HYB Yayınları, Ankara.
- GÜLGEZ, Ö. E. (2007), *Lise Öğrencilerinin Olumsuz Risk Alma Davranışlarının Psikolojik Belirtiler, Yaş Ve Cinsiyet Değişkinleri Açısından İncelenmesi: Ankara İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- GÜVEN, İ. (2008), *Fen Ve Genel Lise Öğrencilerinin Cinsiyet Ve Sosyometrik Statülerine Göre Öznel İyi Oluş Düzeyleri, Genel Sağlık Örüntüleri Ve Psikolojik Belirti Türleri*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- HAMURCU, H., Y. Günay, G. Özyılmaz (2002), “Buca Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Ve Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Çoklu Zeka Kuramına Dayalı Profilleri”, *Ortadoğu Teknik Üniversitesi, V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, Ankara.
- HOCAOĞLU, Ç. (2001), “Paranoid Semptomlar ve Sendromlar”, *Psikiyatri Dünyası*; 5:97-104.
- HOŞGÖRÜR, V. ve M. Katrancı (2007), “Sınıf Ve Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Öğrencilerinin Baskın Zeka Alanları (Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği)”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 33-42.

- HÜRSEN, Ç. ve Z. Özçınar (2007), “Çoklu Zeka Kuramı Çalışmalarının İçerik Analizi Bakımından Değerlendirilmesi”, *7th International Educational Technology Conference*, Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC.
- KAPTAN, F. ve H. KORKMAZ (2001), *İlköğretimde Fen Bilgisi Öğretimi*, MEB Yayınları, Ankara.
- KARAHAN, T. F. ve M. E. Sardoğan (2004), *Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar*, Deniz Kültür Yayınları, Samsun.
- KARAKAŞ, S. (2009), *Çalışan Gençlerde Depresyon Ve Anksiyetenin Yordayıcısı Olarak Kişilik Özellikleri*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- KARASAR, N. (1999), *Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, 14.Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KARSLIOĞLU, E. H. Ve N. Yüksel (2007), “Obsesif Kompulsif Bozukluğun Nörobiyolojisi”, *Klinik Psikiyatri*; 10 (Ek 3):3-13.
- KARTAL, A., Bengü Çetinkaya, Türkan Turan (2009), “Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinde Ruhsal Belirtilerin Taranması”, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(2): 161-166.
- KESKİN, A. (2008), *Eskişehir İlinde Ruhsal Hastalıkların Sıklığı Ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisi*, Tıpta Uzmanlık Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- KILIÇ, M. (1987), *Değişik Psikolojik Arazilara Sahip Olan Ve Olmayan Öğrencilerin Sorunları*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- KILIÇCI, Y. (2000), *Okulda Ruh Sağlığı*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- KNEKT, P., O. Lindfors, T. Härkänen, M. Välikoski , E. Virtala , M.A.Laaksonen , M. Marttunen, M. Kaipainen , C. Renlund (2008), “Randomized trial on the effectiveness of long-and short-term psychodynamic psychotherapy and solution-focused therapy on psychiatric symptoms during a 3-year follow-up”, *Psychol Med*;38(5):689-703.

- KOÇ, M. (2007), “Şiddetin Ortaya Çıkardığı Psikolojik Travmayla Baş Etmede Sporun İşlevselliği”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 18, 167-179.
- KOÇ, M. S. Avşaroğlu, A. Sezer (2004), “Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları İle Problem Alanları Arasındaki İlişki”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11: 483–497.
- KOÇ, M., R. Kılıç, M. Alkan, N. Sezer (2006), “Şiddete Maruz Kalan Çocuğun, Psikopatolojisi (Ruh Sağlığı)”, *1. Şiddet Ve Okul Sempozyumu*, İstanbul.
- KOÇ, M., Ü. POLAT (2006), “Üniversite Öğrencilerinin Ruh Sağlığı”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Yıl:2, No:3: 1-22.
- KOPTAGEL-İLAL G. (1999), “Hekimlik Açısından Somatizasyon Ve Somatoform Bozukluklar”, *Türkiye Klinikleri J Psychiatry*, 1: 50-54.
- KORKMAZ, Ö., Rüştü Yeşil, Davut Aydın (2009), “Öğretmen Adaylarının Çoklu Zeka Algıları”, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 27, Sayfa 221 -239.
- KÖKNEL, Ö. (2000), *Günlük Hayatta Ruh Sağlığı*, 2. Basım, Alfa Kitabevi, İstanbul.
- KÖROĞLU, E. (1993), *Depresif Duygudurum Kliniği*, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.
- KÜÇÜKOĞLU, S. (2007), *Kanserli Ebeveynlerin Çocuklarında Görülen Psikolojik Belirtiler Yaşanan Güçlükler Ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- MACİT, Y. (1996), *Ruh Sağlığı Açısından Kur'an-ı Kerim*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- MORRIS C. G. (2002), *Psikolojiyi anlamak*, Çev: Ed. Ayvaşık B, Sayıl M., Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- NAMLI, S. (2008), *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çoklu Zekâ Alanları İle Akademik Başarılarının Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.

- ÖNER, N. (1997), *Türkiyede Kullanılan Psikolojik Testler*, Üçüncü Baskı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ÖZBAY, G. (1997), *Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması* Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- ÖZCAN, B. (2007), *OKB’de Hasta Ve Ailesinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- ÖZTÜRK, M.O. (2004), *Ruh Sağlığı Ve Bozuklukları*, 10. Basım, Nobel Tıp Kitapevleri, Ankara.
- ÖZGÜVEN, İ. E. (1994), *Psikolojik Testler*, Yeni Doğu Matbaası, Ankara.
- PEHLİVAN, M. (2008), *Öğrencilerin Öss’de Yerleştirildikleri Puan Türleri Ve Sınava Girdikleri Alanlar İle Çoklu Zekâ Profilleri Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- PEKER, N. (2008), *Hükümlü Ve Tutuklularda Madde Kullanımı İle Suç Türü Ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- SABAN, A. (2005), *Çoklu Zeka Teorisi Ve Eğitim*, 5. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- SAGDUYU, A., V. Şentürk, İ. Aydın, S. Özel (2003), “Ruhsal Esenlik Anketi 12: Türkçe Formun Son Dönem Böbrek Yetmezliği Olan Hastalarda Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(4):273-279.
- SAPMAZ, F. (2006), *Üniversite Öğrencilerinin Uyumlu Ve Uyumsuz Mükemmeliyetçilik Özelliklerinin Psikolojik Belirti Düzeyleri Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SARI, C. (2008), *Ergenlerin Psikolojik Belirti Düzeyleri Ve Uyumlarını Yordayan Bazı Değişkenler*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- SAYAR (2000), *Psikiyatri Ve Kültür*, İnsan Yayınları, İstanbul.

- SELÇUK, Z. (2003), *Çoklu Zeka Uygulamaları*, Nobel Yayınevi, Ankara.
- SELÇUK, Z., H. Kayalı, L. Okut (2002) .“*Çoklu Zeka Uygulamaları*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- SELIGMAN, M. E. P., D. L. Rosenhan (1997), *Abnormality*, W.W. Norton& Company Inc, New York.
- SERİN, U. (2008), *İzmir İlinde Görev Yapan Fen Alanı Öğretmenlerinin Öğretme Strateji Ve Stilleri İle Tercih Ettikleri Öğretim Yöntemleri Ve Çoklu Zeka Alanları Arasındaki İlişki*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- SEZER, F. (2009), *Müzikle Terapinin Sınav Kaygısı, Öfke Ve Psikolojik Belirtiler Üzerindeki Etkisi*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- SEVİNÇOK, L. (1999), “Somatizasyon Bozukluğu”, *Psikiyatri Dünyası*, 1: 5-10.
- SOYKAN, Ç. (2003), “Öfke Ve Öfke Yönetimi”, *Kriz Dergisi*, 11 (2): 19-27.
- SUNGUR, M. Z. (1997), “Fobik bozukluklar”, *Psikiyatri Dünyası*, 1, 5-11.
- ŞAHİN, C. (2007), *İzcilik Uygulamalarının Çoklu Zeka Kuramı Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- ŞAHİN, H. (2005), “Öfke Ve Öfke Denetiminin Kuramsal Temelleri”, *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10):1-22.
- ŞAHİN, E. M., C. Özer, N. Dağdeviren, Ö. Şahin ve Z. Aktürk (2001), “Birinci Basamakta Somatizasyon Bozukluğuna Yaklaşım”, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 10, 12 15.
- ŞEMİN, R. (1995), *Eğitimde Ruh Sağlığı*, Ünsel Bilimsel Yayınları, İstanbul.
- ŞENGÜL, F. (2007), *Dindarlık Ve Ruh Sağlığı İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- ŞEREMET, S. (1989), *Çeşitli Hizmet Alanlarında Çalışan Hemşirelerde Ruh Hastalıklarına Eğilimin Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi

- TAHİROĞLU, Y. A., A. Avcı ve N. Çekin (2008), “Çocuk İstismarı, Ruh Sağlığı Ve Adli Bildirim Zorunluluğu”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9:1-7.
- TALU, N. (1999), “Çoklu Zeka Kuramı ve Eğitime Yansımaları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı15, s. 164-172.
- TANRIVERDİ, D., M. Ekinci (2007), “Hemşirelik Öğrencilerinin Ruhsal Sorunlara Sahip Olma Durumları Ve Problem Alanlarının Saptanması”, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10: 4, 42-51.
- TARMAN, S. (1999), *Program Geliştirme Sürecinde Çoklu Zekâ Kuramının Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- TATLIDİL, E., E. TURAN (2007), “Paranoid Kişilik Bozukluğu”, *Türkiye Klinikleri J Int Med Sci* ; 3(12):17-23.
- Trollor, J. N., P. S. Sachdey, H. Brodaty, G. Andrews (2007), “Prevalence of Mental Disorders in the Elderly: The Australian National Mental Health and Well-Being Survey”, *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, Vol. 15, Iss. 6; pg. 455, 12 pgs.
- Vural B. (2003), *Öğrenci Merkezli Eğitim Ve Çoklu Zeka*, 1. Baskı, Hayat Yayınları, İstanbul.
- YAVUZ, Ç. (2006), *Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinde Öznel İyi Olma Hali, Psikiyatrik Belirtiler Ve Bazı Kişilik Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- YAVUZ, K. E. (2001), *Eğitim Öğretimde Çoklu Zekâ Teorisi ve Uygulamaları*, Ceceli Okulları Yayınları, Ankara.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1996) *Çocuk Ruh Sağlığı*, 15. Baskı, Özgür yayınları, İstanbul.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1993), *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, 8. Baskı, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.
- YÜCEL, S., Hakan İnce, Behçet Oral (2006), “Diyarbakır’da Değişik Branşlardaki Fen-Edebiyat Ve Eğitim Fakültesi Mezunu Biyoloji Öğretmenleri İle Biyoloji

Öğrencilerinin Zekâ Alanlarının İncelenmesi”, *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 7, 31-46.

ZABUN, B. (2002), *Çoklu Zekâ Kuramı Ve Öğretim Uygulamaları Öğretme Stratejilerinde Yeni Yaklaşımlar*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

EKLER

EK-1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bu form bilimsel bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Kişisel bilgilerinizi vermeden, tüm soruları samimi bir şekilde soruları cevaplamanız rica olunur. Katkılarınız için teşekkürler.

Elif Bahar YILMAZ

Cinsiyet: Kız ( ) Erkek ( )

Sınıf düzeyi: 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( )

Barınma şekli: Devlet Yurdu ( ) zel Yurt ( ) Ev (arkadaş ile) ( )

Ev (yalnız) ( ) Ev (aile ile) ( )

Bölüm: Sınıf Öğr. ( ) Sosyal Bil. Öğr. ( ) PDR ( ) Fen Bilg. ( ) BÖTE ( )

Zihinsel En.Öğr. ( ) Okul nc.Öğr ( ) Türkçe Öğr ( ) İlk. Matematik. Öğrt. ( )

Algılanan Akademik Başarı Düzeyi: Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek ( )

Algılanan Sosyo- ekonomik Düzey: Düşük ( ) Orta ( ) Yüksek ( )

Dünyaya Geliş Sırası: Tek ocuk ( ) İlk ocuk ( ) 2. ocuk ( ) 3. ocuk ( )

4.ocuk ( ) Son ocuk ( ) Diğer ( )

Anne Eğitim Düzeyi: Okuryazar Değil ( ) Okuryazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul( )

Lise ( ) niversite ( )

Baba Eğitim Düzeyi: Okuryazar Değil ( ) Okuryazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul( )

Lise ( ) niversite ( )

EK-2

SCL-90-R

Açıklama: Aşağıda zaman zaman herkeste olabilecek yakınma ve sorunların bir listesi vardır. Lütfen her birini dikkatlice okuyunuz. Sonra bu durumun bugün de dahil olmak üzere son bir ay içinde sizi ne ölçüde huzursuz ve tedirgin ettiğini göz önüne alarak aşağıda belirtilen tanımlamalardan uygun olanının numarasını yanındaki boşluğa yazınız.

Dereceleme:

0. Hiç
1. Çok az
2. Orta derecede
3. Oldukça fazla
4. Aşırı düzeyde

Örnek :

Aşağıda belirtilen sorundan ne ölçüde rahatsız olmaktadır? Örnek : Bel ağrısı ... 3 ...

1. .... Baş ağrısı
2. .... Sinirlilik ya da içinin titremesi
3. .... Zihinden atamadığınız yineleyici (tekrarlayıcı) hoş gitmeyen düşünceler
4. .... Baygınlık ve baş dönmeleri
5. .... Cinsel arzuya ilginin kaybı
6. .... Başkaları tarafından eleştirilme duygusu
7. .... Herhangi bir kimsenin düşüncelerinizi kontrol edebileceği fikri
8. .... Sorunlarınızdan pek çoğu için başkalarının suçlanması gerektiği fikri
9. .... Olayları anımsamada (hatırlamada) güçlülük
10. .... Dikkatsizlik veya sakarlıkla ilgili endişeler
11. .... Kolayca gücenme, rahatsız olma hissi
12. .... Göğüs veya kalp bölgesinde ağrılar
13. .... Caddelerde veya açık alanlarda korku hissi
14. .... Enerjinizde azalma veya yavaşlama hali
15. .... Yaşamınızın sona ermesi düşünceleri
16. .... Başka kişilerin duymadıkları sesleri duyma

17. .... Titreme
18. .... Çoğu kişiye güvenilmemesi gerektiği düşüncesi
19. .... İştah azalması
20. .... Kolayca ağlama
21. .... Karşı cinsten kişilerle ilgili utangaçlık ve rahatsızlık hissi
22. .... Tuzağa düşürülmüş veya tuzağa yakalanmış hissi
23. .... Bir neden olmaksızın aniden korkuya kapılma
24. .... Kontrol edilmeyen öfke patlamaları
25. .... Evden dışarı yalnız çıkma korkusu
26. .... Olanlar için kendini suçlama
27. .... Belin alt kısmında ağrılar
28. .... İşlerin yapılmasında erteleme düşüncesi
29. .... Yalnız hissi
30. .... Karamsarlık hissi
31. .... Her şey için çok fazla endişe duyma
32. .... Her şeye karşı ilgisizlik hali
33. .... Korku hissi
34. .... Duygularınızın kolayca incitilebilmesi hali
35. .... Diğer insanların sizin düşündüklerinizi bilmesi hissi
36. .... Başkalarının sizi anlamadığı veya hissedemeyeceği duygusu
37. .... Başkalarının sizi sevmediği ya da dostça olmayan davranışlar gösterdiği hissi
38. .... İşlerin doğru yapıldığından emin olabilmek için çok yavaş yapmak
39. .... Kalbin çok hızlı çarpması
40. .... Bulantı veya midede rahatsızlık hissi
41. .... Kendini başkalarından aşağı görme
42. .... Adale (kas) ağrıları
43. .... Başkalarının sizi gözlediği veya hakkınızda konuştuğu hissi
44. .... Uykuya dalmada güçlük
45. .... Yaptığınız işleri bir ya da birkaç kez kontrol etme
46. .... Karar vermede güçlük
47. .... Otobüs, tren, metro gibi araçlarla yolculuk etme korkusu
48. .... Nefes almada güçlük
49. .... Soğuk ve sıcak basması
50. .... Sizi korkutan belirli uğraş, yer veya nesnelere kaçınma durumu
51. .... Hiç bir şey düşünmeme hali

52. .... Bedeninizin bazı kısımlarında uyuşma, karıncalanma olması
53. .... Boğazınıza bir yumru tıkanmış hissi
54. .... Gelecek konusunda ümitsizlik
55. .... Düşüncelerinizi bir konuya yoğunlaştırmada güçlülük
56. .... Bedeninizin çeşitli kısımlarında zayıflık hissi
57. .... Gerginlik veya coşku hissi
58. .... Kol ve bacaklarda ağırlık hissi
59. .... Ölüm ya da ölme düşünceleri
60. .... Aşırı yemek yeme
61. .... İnsanlar size baktığı veya hakkınızda konuştuğu zaman rahatsızlık duyma
62. .... Size ait olmayan düşüncelere sahip olma
63. .... Bir başkasına vurmak, zarar vermek, yaralamak dürtülerinin olması
64. .... Sabahın erken saatlerinde uyanma
65. .... Yıkama, sayma, dokunma gibi bazı hareketleri yenileme hali
66. .... Uykuda huzursuzluk, rahat uyuyamama
67. .... Bazı şeyleri kırıp dökme isteği
68. .... Başkalarının paylaşıp kabul etmediği inanç ve düşüncelerin olması
69. .... Başkalarının yanında kendini çok sıkılgan hissetme
70. .... Çarşı, sinema gibi kalabalık yerlerde rahatsızlık hissi
71. .... Her şeyin bir yük gibi görünmesi
72. .... Dehşet ve panik nöbetleri
73. .... Toplum içinde yer içerken huzursuzluk hissi
74. .... Sık sık tartışmaya girme
75. .... Yalnız bırakıldığımızda sinirlilik hali
76. .... Başkalarının sizi başarılarınız için yeterince takdir etmediği duygusu
77. .... Başkalarıyla birlikte olunan durumlarda bile yalnızlık hissetme
78. .... Yerinizde duramayacak ölçüde rahatsızlık duyma
79. .... Değersizlik duygusu
80. .... Size kötü bir şey olacakmış duygusu
81. .... Bağırma ya da eşyaları fırlatma
82. .... Topluluk içinde bayılacağınız korkusu
83. .... Eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu
84. .... Cinsellik konusunda sizi çok rahatsız eden düşüncelerinizin olması
85. .... Günahlarınızdan dolayı cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi
86. .... Korkutucu türden düşünce ve hayaller

87. .... Bedeninizde ciddi bir rahatsızlık olduğu düşüncesi
88. .... Başka bir kişiye karşı asla yakınlık duymama
89. .... Suçluluk duygusu
90. .... Aklınızda bir bozukluğun olduğu düşüncesi

E	Model inşa etme, marangozluk veya dokuma gibi el becerilerini gerektiren bütün somut etkinliklerde çalışmayı çok severim.	0	1	2	3	4
F	Bir sorunun olduğunda onu tek başıma çözmeye çalışmak yerine genellikle yardımına başvurabileceğim birini araştırırım.	0	1	2	3	4
G	Başarısızlıklarına esnek bir yapıda tepki gösteririm.	0	1	2	3	4
H	Hayvanların etrafında olmaktan çok hoşlanırım.	0	1	2	3	4
A	Kelime işlem oyunlarını severim.	0	1	2	3	4
B	“Eğer ... ise ne olur” türündeki düşünmeyi gerektiren küçük deneyleri gerçekleştirmekten çok hoşlanırım.	0	1	2	3	4
C	Yap boz bulmaca, parçalara ayrılmış bir resmi tamamlama ve benzeri diğer görsel bulmaca oyunlarını çok severim.	0	1	2	3	4
D	Bir müzik aletini çok iyi çalarım.	0	1	2	3	4
E	En iyi ve en mükemmel diyebileceğim fikirlerim genellikle uzun yürüyüşteyken, koşarken veya benzeri bir fiziksel aktiviteyi gerçekleştirirken oluşur.	0	1	2	3	4
F	En az üç tane yakın arkadaşım vardır.	0	1	2	3	4
G	Kendimden başka kimsenin bilmediği bir hobim vardır.	0	1	2	3	4
H	Doğa ile ilgili en az bir hobim vardır (örneğin kuş beslemek).	0	1	2	3	4
A	Çevremdeki insanları dil sürçmeleri, tekerlemeler veya kafiyeli sözcük oyunları ile eğlendirmeyi severim.	0	1	2	3	4
B	Zihnim olaylar arasındaki farklılıklar, benzerlikler veya mantıksal düzen ile sürekli olarak meşguldür..	0	1	2	3	4
C	Genellikle geceleri görsel rüyalar veya kabuslar ile irkilirim.	0	1	2	3	4
D	Diyebilirim ki, eğer müzik olmasaydı, benim için hayat çok anlamsız olacaktı.	0	1	2	3	4
E	Genellikle, boş zamanlarımı ev dışındaki faaliyetlerde harcarım	0	1	2	3	4
F	Boş zamanlarımı harcarken, briç gibi sosyal oyunları, video oyunları gibi bireysel oyunlara tercih ederim.	0	1	2	3	4
G	Hayatımla ilgili zihnimde sürekli olarak meşgul olduğum ve ulaşmaya çalıştığım önemli amaçlarım vardır.	0	1	2	3	4
H	Zihnim sürekli olarak mevsimler, depremler ve benzeri doğa olaylarının nasıl oluştuğuna dair sorularla meşguldür.	0	1	2	3	4
A	İnsanlar konuştuğum veya yazdığım bazı kelimelerin anlamlarını bana sormak durumunda kalırlar.	0	1	2	3	4
B	Bilimdeki yeni gelişme ve değişmelere karşı her zaman çok ilgi duyarım.	0	1	2	3	4
C	Genellikle hiç bilmediğim bir yerde iken yönümü veya gideceğim yeri bulamamak gibi bir kaygım yoktur.	0	1	2	3	4
D	Bazen sokakta yürürken kendimi bir melodiyi mırıldanır halde bulurum.	0	1	2	3	4
E	Bir başkası ile konuşurken ellerimi veya bedensel jest, mimik ve hareketleri çok sık kullanırım.	0	1	2	3	4
F	Nasıl yapılacağını çok iyi bildiğim bir işi başka bir insana veya bir grup insana öğretmenin verdiği mücadeleyi çok	0	1	2	3	4

	severim.					
G	Kendimin zayıf ve kuvvetli yanları hakkında gerçekçi bir anlayışa sahibim.	0	1	2	3	4
H	Çeşitli ağaçlar, kuşlar ve benzeri bitki ve hayvan türleri arasındaki temel farklılıkları çok iyi bilirim.	0	1	2	3	4
A	Okul yıllarında benim için Türkçe ve Sosyal Bilgiler gibi dersler Matematik ve Fen Bilgisi gibi derslerden daha cazip ve kolaydı.	0	1	2	3	4
B	Her şeyin mutlaka mantıklı bir açıklaması olduğuna inanırım.	0	1	2	3	4
C	Resim yapmaktan, şekil çizmekten veya gelişi güzel karalamaktan çok hoşlanırım.	0	1	2	3	4
D	Vurmalı çalgılarla yapılan bir müzik parçasına kolaylıkla ayak uydurabilirim.	0	1	2	3	4
E	Bir şey hakkında daha çok öğrenebilmem için, ona dokunmam ve onu ilk elden tecrübe etmem gerekir.	0	1	2	3	4
F	Genellikle kendimi bir grup lideri olarak algılarıım.	0	1	2	3	4
G	Hafta sonunu birçok insanın arasında lüks bir dinlenme merkezinde harcamak yerine, yalnız başıma kalarak sakin bir ortamda geçirmeyi tercih ederim.	0	1	2	3	4
H	Tabiattaki canlıları konu alan kitapları okumayı ve televizyon veya video programları izlemeyi çok severim.	0	1	2	3	4
A	Başka bir dilde konuşmayı ve yazmayı öğrenmek, göreceli olarak bana çok kolay gelmektedir.	0	1	2	3	4
B	Soyut kavramları zihnimde kolayca canlandırabilirim.	0	1	2	3	4
C	Okulda Geometri ile ilgili konular, benim için Cebir dersinden her zaman daha kolaydı.	0	1	2	3	4
D	Birçok farklı şarkıların veya müzikallerin ezgilerini bilirim.	0	1	2	3	4
E	Lunaparktaki eğlence treni gibi biniciliklerden, ata binmekten veya diğer benzeri heyecan verici fiziksel deneyimlerden çok hoşlanırım.	0	1	2	3	4
F	Kalabalık bir ortamda birileri ile birlikteyken çok daha rahat davranırım.	0	1	2	3	4
G	Kendimi bağımsız ve güçlü bir iradeye sahip biri olarak algılarıım.	0	1	2	3	4
H	Tatil için bir seyahate çıkacağım zaman, birçok insanın bulunduğu yerlerden ziyade doğa ile baş başa kalabileceğim yerleri tercih ederim.	0	1	2	3	4
A	Son günlerde okuduğum veya duyduğum kavramları başkaları ile olan diyaloglarıımda sık sık kullanırım.	0	1	2	3	4
B	Çevremdeki insanların söylediği ve yaptığı şeylerde mantıksal bakımdan hata aramayı çok severim..	0	1	2	3	4
C	Bir nesnenin direk olarak tepeden kuşbakışı görünüşüne sahipsem, onun gerçekte nasıl görüldüğünü rahatlıkla gözümde canlandırabilirim.	0	1	2	3	4
D	Genellikle, bir müzik parçasını veya melodisini doğru olarak tekrarlayabilmem için onu bir veya en fazla iki kez dinlemem yeterlidir	0	1	2	3	4
E	Kendimi, koordinasyonu iyi olan birisi olarak tanımlarım.	0	1	2	3	4
F	İşimle ilgili veya beni yakından ilgilendiren sosyal ve	0	1	2	3	4

	kültürel etkinliklere katılmayı çok severim.					
G	İç dünyamdaki düşüncelerimi ve hayatımdaki önemli olayları kaydetmek için tuttuğum bir günlüğüm vardır	0	1	2	3	4
H	Hayvanat bahçeleri, botanikler vb. gibi tabiatın belli bir yönünü içinde barındıran yerleri sık sık ziyaret ederim .	0	1	2	3	4
A	Hâlihazırda çok gururlandığım ve çevremdeki insanlar arasında fark edilmemi sağlayan yazılı bir eserim vardır.	0	1	2	3	4
B	Bir olayın belli bir yolla kategorilere ayrılarak, analiz edilerek veya hesaplanarak açıklanması beni çok memnun eder.	0	1	2	3	4
C	Genellikle resimlerle donatılmış okuma materyallerini tercih ederim.	0	1	2	3	4
D	Bir işte çalışırken, dersime çalışırken, bir konuyu öğrenirken sık sık ritim tutturur ve melodiler söylerim.	0	1	2	3	4
E	Yeni bir beceriyi öğrenmek için onun hakkında okumak yerine, o beceriyi pratik etmeye ihtiyacım vardır.	0	1	2	3	4
F	Bütün geceyi evde yalnız kalarak geçirmek yerine, hareketli geçen sosyal bir etkinlikte olmayı tercih ederim	0	1	2	3	4
G	Kendi işimi kurma konusunda ciddi düşüncelerim vardır.	0	1	2	3	4
H	Düzenli bir bahçem vardır ve bu bahçede toprakla uğraşmayı çok severim.	0	1	2	3	4

ÖZGEÇMİŞ

Elif Bahar YILMAZ 1986 yılında Sinop'ta doğdu. İlköğretimini İstanbul Karagümrük İlköğretim Okulu'nda, liseyi İstanbul Özel İklim Lisesi'nde bitirdi. 2004 yılında kazandığı Sakarya Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden 2008 yılında mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı'nda yüksek lisans programına başladı. Mezuniyetinin ilk yılında Özel Sultan Fatih İlköğretim Okulu'nda Rehber Öğretmen olarak çalıştı. Halen İstanbul Bağcılar Sancaktepe Eğitim Uygulama Okulu Ve İş Eğitim Merkezi'nde Rehber Öğretmen olarak görev yapmaktadır.